

ISSN 1311-8544

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА
СЪВЕТ ЗА ЧУЖДЕСТРАННА БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРИСТИКА VULGARICA

35/2017

София • 2017

Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“

На корицата: Четириевангелие на цар Иван-Александър (1355—1356).
Add. MS 39627, Британска библиотека, Лондон.

Редактор: проф. дфн Анисава Любенова Милтенова

Съставители: проф. дфн Анисава Любенова Милтенова,
доц. д-р Никола Рачев Казански, Емилия Якова Волева

Адрес на редакцията:

Българска академия на науките
Съвет за чуждестранна българистика
ул. „15 ноември“ 1, София 1040, „Българистика“
Анисава Милтенова тел. (+359-2) 9795383
E-mail: amiltanova@gmail.com; evoleva@abv.bg

© Централна библиотека на БАН, 2017

© Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2017

ISSN 1311-8544

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CENTRAL LIBRARY
COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES BULGARICA

35/2017

Sofia • 2017

**Prof. Marin Drinov Publishing House
of Bulgarian Academy of Sciences**

On the cover: Tetraevangelia of Tsar Ivan Alexander (1355—1356).
Add. MS 39627, British Library, London.

Editor: Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD

Compiler: Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD,
Assoc. Prof. Nikola Rachev Kazanski, PhD, Emiliya Yakova Voleva

Council for Bulgarian Studies Abroad

Bulgarian Academy of Sciences

Bulgarica

Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040

Anisava Miltenova tel. (+359-2) 9795383

E-mail: amiltenova@gmail.com; evoleva@abv.bg

© Central Library of BAS, 2017

© Prof. Marin Drinov Publishing House of Bulgarian Academy of Sciences, 2017

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОДНИ ДУМИ

Радосвет Коларов –140 години от рождението на Елин Пелин (1877–1949)	9
---	---

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Книги 2017 г.

Съст. Емилия Волева.....	20
--------------------------	----

Периодика 2017 г.

Съст. Емилия Волева.....	38
--------------------------	----

ДИСЕРТАЦИИ

Съст. Никола Казански.....	51
----------------------------	----

НАУЧНИ ФОРУМИ

Съст. Никола Казански.....	55
----------------------------	----

ХОРИЗОНТИ

Люба Петрова Атанасова – Животът като преподаване. Българистиката в Пекинския университет за чужди езици	61
---	----

НАУЧЕН ЖИВОТ

Антоанета Гранберг, Анисава Милтенова – Международна конференция „Средновековните славянски литератури в дигиталната ера: таксономия на термините и реален текст в ръкописите“	71
Маргарет Димитрова, Мария Кипровска – Международна конференция „Зографската библиотека и архив. Изследователски подходи при дигитализацията, описанието и изданието на изворите“.....	76
Емилия Алексиева – „Кръгове поетическо време“ – национална научна конференция в чест на 60-годишнината на поета Георги Рупчев	80

Александра Антонова – Национална научна конференция „Елин Пелин – наследство и прочити“	84
Михаил Станчев, Сергей Страшнюк – Център по българистика и балкански изследвания „Марин Дринов“ в Харковския национален университет „В. Н. Каразин“ (Украйна)	90

ПРОФИЛИ

Елена Узунова – Люпка Василев на 85 години	97
Румяна Златанова – Ернст Ханзак на 70 години	104
Михаил Станчев – Сергей Страшнюк на 60 години	109
Красимир С. Кръстев – Георги Н. Николов на 60 години	112
Мариола Валчак-Миколайчак – In memoriam Богдан Крупски	117

ОТЗИВИ

Елка Мирчева – Ивона Карачорова. Боянски псалтир – среднобългарски ръкопис от XIII в.	121
Цветелин Степанов – Medieval Bulgarian Art and Letters in a Byzantine Context ...	124
Ангелина Вачева – България и Русия (XVIII–XXI век): Пътища и кръстопътища	128

СЪОБЩЕНИЯ	131
------------------------	-----

CONTENTS

PREFACE

Radosvet Kolarov –140 th Birth Anniversary of Elin Pelin (1877–1949)	9
--	---

BULGARIAN LITERATURE

Books 2017

Comp. by Emilia Voleva	20
------------------------------	----

Periodicals 2017

Comp. by Emilia Voleva	38
------------------------------	----

THESES

Comp. by Nikola Kazanski	51
--------------------------------	----

SCIENTIFIC EVENTS

Comp. by Nikola Kazanski	55
--------------------------------	----

OUTLOOKS

Lyuba Petrova Atanasova – Life as Teaching. The Bulgarian Studies in the Peking University, School of Foreign Languages	61
--	----

SCIENTIFIC ACTIVITY

Antoaneta Granberg, Anisava Miltenova – International Conference „Medieval Slavonic Literatures in the Digital Age: Terminology, Taxonomy and Real Text in Manuscripts“	71
--	----

Margaret Dimitrova, Maria Kiprovskva – International Conference „The Zograf Library and Archives: Research Approaches to Digitizing, Cataloguing and Editing the Sources“	76
--	----

Emilia Alexieva – „Circles of Poetic Time“ – National Scientific Conference dedicated to the 60 th Anniversary of Poet Georgi Rupchev	80
---	----

Alexandra Antonova – National Scientific Conference „Elin Pelin – Heritage and Readings“	84
Mihail Stanchev, Sergey Strashnyuk – Center of Bulgarian and Balkan Studies „Marin Drinov“ at Kharkiv National University „V. N. Karazin“ (Ukraine).....	90

PROFILES

Elena Uzunova – Lyupka Vasilev at 85	97
Rumyana Zlatanova – Ernst Hanzak at 70	104
Mihail Stanchev – Sergey Strashnyuk at 60.....	109
Krasimir S. Krastev – Georgi N. Nikolov at 60	112
Mariola Walczak-Mikołajczyk – In memoriam Bogdan Krupski (1946–2017).....	117

REVIEWS

Elka Mircheva – Ivona Karachorova. Boyana Psalter: Middle Bulgarian Manuscript from 13 th century	121
Tsvetelin Stepanov – Medieval Bulgarian Art and Letters in a Byzantine Context	124
Angelina Vacheva – Bulgaria and Russia (18 th –21 st centuries): Roads and Crossroads	128

ANNOUNCEMENTS	131
----------------------------	-----

ЎВОДНИ ДЎМИ

140 години от рождението на Елин Пелин (1877–1949)

Между многото типично литературни псевдоними (Яворов, Лилиев, Разцветников и пр.) псевдонимът на Димитър Иванов – Е л и н П е л и н, заема особено място. Може дори без преувеличение да се каже, че той е уникален по начина, по който органически е сраснал в съзнанието на читателите – практически на целия български народ – с образа на писателя и неговото творчество. Причината за това е, че името Е л и н П е л и н представя своеобразна емблема на това творчество – в него са законспирирани и закодирани най-същностните принципи в художественото мислене на писателя.

В двете съставки на псевдонима противоречиво са уравнивесени горчивина с речитативна напевност, простота и непретенциозност със загадъчност („Пелин – разбирам, Пелин като пелин, ама туй Елин откъде се е взело“ – чудел се, смеейки се писателят, когато чул и обикнал народната песен, в която се пее за този пелин – „Елин пелин, зелен пелин, / що се, пелин, олюляваш, / от вършеца до корена“). Действително псевдонимът е зареден с противоречие, раздвоен е между горчилката и песенността, простотата и нейната неуловимост и тези смислови белези във висша степен изразяват основните характеристики на светоусещането и начина, по който се изгражда художественият свят в творбите на писателя. Той е проявил усет за това противоречие, като първоначално е разделил, противно на сегашната правописна норма, с чертица (дефис) двете съставки на псевдонима: Елин-Пелин.

С най-остро социално зрение измежду своите съвременници писатели Елин Пелин е показал с поразителна достоверност и сила осиромашаването и теглото на българското село от края на миналия и началото на нашия век, селото, подгонено от бирници, лихвари и стражари, с неговите разградени и боклукчиви дворища и отсечени в пристъп на необуздана ярост дървета, с ратаите и задлъжнелите селяни, давящи мъката си в кръчмите, с усамотената нивица, която все остава недоорана или недоожънатата – защото болната крава, едва държаща се на краката си, ще падне под ярема на самата бразда или защото стопанинът на нивата лежи в затвора, след като е защитил честта

на младата си невяста. Това село е едновременно грабено и съпротивляващо се чрез своите андрешковци, липовци, дойновци, използвайки различни оръжия – сарказъм и ирония, които народното езиково съзнание е развило и скътало през вековете на робството: измама, престъпление, убийство.

Нещо странно обаче – дисхармонията на социалните отношения, така ясно и категорично изразена, е вградена, вписана в забележително хармонична, уравновесена идейно-художествена конструкция. Казано иначе, читателят излиза от Елин-Пелиновите творби – и когато са мрачни, и когато неволята в тях горчи като пелин, – без да е потиснат и обезверен, отнасяйки заедно е насладата от художественото съпреживяване някакъв типично елинпелиновски лъх на ведрина, душевно здраве и хармония.

Не без връзка с казаното е още едно впечатление, типично за възприемането на Елин-Пелиновото повествование – прословутото впечатление за самоизразяване, саморазкриване на света без участието на автора (картината не е сякаш разказана, тя, ако употребим някои типични за подобни случаи изрази „застава като жива“ пред нас, „заговорва с езика на живота“, което, пренесено на стилово равнище, получава израз в поредица от вече станали класически характеристики като „кристална чистота“, яснота, простота, неподправеност и пр., приемащи понякога формата на откровено опростителски съждения („езикът на Елин Пелин е съвсем прост, естествен говор“¹, „той пише и разказва така, както първи път му се изпречи пред перото“²).

Обикновено в творчеството на даден писател (в това число у Л. Каравелов, Т. Влайков, Й. Йовков и пр.) се проявява една или друга тенденция (това може да е идея от нравствено-етично естество или да бъде художественостилов похват – словоохотливостта на повествователя, заплетеният синтаксис на повествователните единици и пр.), която се превръща във физиономичен белег на стила на писателя. В опитите да се опише Елин-Пелиновото майсторство и сладкодумство твърде често се е проявявала своеобразна „безпризнаковост“ – завъртане в кръга на нищо неказващите, по същество тавтологични конструкции („в думите му нищо не може да се махне или размести“) или позоваване на все същата простота, естественост, неподправеност и пр. И това е напълно обяснимо. Защото онова, което е същинската Елин-Пелинова доминанта, не е в отделен елемент, а в съчетанието на елементите (тъй наречената негова м я р к а) и по-конкретно се състои в и н с т и н к т и в н и я му отказ от допускането на такава доминанта. Която и тенденция на неговата художествена система и да вземем, колкото и важна да е тя, ще открием и нейната контратенденция, действаща едновременно с нея и възстановяваща равновесието.

¹ Балабанов, Ал. Из поезията на Елин Пелин. – В: *Сборник Елин Пелин*. София, 1922, с.24.

² Кьорчев, Д. Елин Пелин. – В: *Сборник Елин Пелин*. София, 1922, с. 34.

Преди всичко най-дълбинното естетическооценъчно светоотношение на Елин Пелин е двойствено – то изключва по дефиниция еднозначното и окончателно определяне на характери, събития, природа, предметна обстановка. Елин Пелин не може да издържи, ако не стълкнови едно естетическо възприятие с друго, противоположно нему, ако не взриви с хумористична искра сериозното и трагичното, ако не снизи и не опредмети възвишеното или не направи възможния пробив за красивото в грозното и дори в наглед безобразното.

С пълно основание се говори за динамиката, бързината, с която разказът на Елин Пелин целеустремено се движи в своя сюжетен ход към развързката. Но едва ли има друг разказ, който така настойчиво се връща непрекъснато назад – не в смисъла, в който това става при Йовков – ретроспективно към историята на събитието, а назад – към вече използвани мотиви, образно-словесни конструкции. Елин Пелин е един от най-неизтощимите импровизатори в нашата литература, покриващ единица текст с максимум многообразие, и същевременно един от авторите, най-често посягащи към собственото си хранилище от образи, уравниосявайки свежестта на инвенцията с устойчивостта на определени повествователни формули. Говори се с пълно основание за лаконизма, „пестеливостта“ на Елин Пелин – като композиция в по-широк смисъл и като словесно построение. Но трябва да се признае, че този принцип съжителства с Елин-Пелиновата словесна живопис и описателно красноречие, чиято стихия понякога писателят едва успява да овладее. Една безспорна съставка в общото впечатление от Елин-Пелиновия стил е впечатлението за предметност и неподправеност на рисунъка, подкрепен от разговорно-„шопските“ интонации и лексика. Този компонент на стила обаче се уравниосява от напълно противоположната тенденция на литературнопоетизираща стилизация. Срещу епическата доминанта на сюжета и събитието стои лирическата доминанта на словото, чийто ритъм и звукопис достига неподозирано висока степен на организираност. Срещу доминантата на цялото, конструкцията, удивителната Елин-Пелинова функционалност на всеки детайл стои автономията на частта, която колкото органично се слива с останалите части и служи на цялото, толкова се стреми да се изтръгне от тази зависимост и да се оформи по свои независими принципи. Повествователят у Елин Пелин едновременно присъства и отсъства или обратно – отсъства, но и присъства. Случаите, когато художникът се скрива зад имплицитната психологическооценъчна интерпретация на пейзажа, проникновено анализирани в българската критика, съжителстват със случаи, в които писателят оползотворява правото си на стоящ над събитията, изразяващ своята оценка и присъда разказвач. Колкото до самия психологизъм на Елин Пелин, за който критиците не обичат да говорят или говорят със снижен патос, той също се подчинява на Елин-Пелиновата раздвоеност – той хем е засенчен от събитийността, от действителността на него-

вите герои, хем се проявява като цялостна, синтетична и дълбоко правдива човешка характеристика на героите – т.е. точно толкова, че да не натежи като самостоятелна тенденция.

Тези далеч неизчерпващи и набързо очертани тенденции в своето полярно разположение и противодействие създават все пак представа за основното художествено мерило на Елин Пелин: да не допуска високо възвишаваща се доминанта – все едно на какво равнище на художествената система – или като направи тенденцията незабележима, или като я изостри, но пък я стълкнови с нейната противоположност и по този начин разсредоточи силата на удара ѝ.

Ако трябва да се опише фигуративно вътрешната художествена динамика на Елин-Пелиновото повествование, то би могло условно да бъде оприличено на силово поле, в различни точки на което се запазва високо константно напрежение. Впечатлението за неговия художествен стил се покрива с представата за универсалност – разказът му хем тече бързо, хем не прибързано; писателят уж се движи по най-кратката линия на фабулата, а пък и съумява да описва спокойно и нашироко и хем разказва просто и естествено, хем картинно и цветисто и силата му е хем в интригата и удара на развръзката, хем в лирическото по своите функции, възбуждащо интерес към самото себе си слово, така че на читателя хем му се иска да продължи бързо напред, хем да остане във властта на неговото обаяние... Това „хем“... „хем“ е постоянно повтаряща се мисловна операция, при която от съзнанието не се изисква да решава алтернативи, а да се плъзга в двете противоположни посоки, да предчувства и улавя контрастите, да сближава полносите. И нищо чудно, че взаимно отричащите се и същевременно свързани „багри“ на художническото виждане и моделиране в своето съчетание образуват спектър, чийто синтез е бялата светлина, т.е. споменатата вече привидна „безпризнаковост“ (отсъствие на физиономична багра) – усещането за майсторство, на което не личи майсторлъкът, шевовете, техниката, похватите – и затова именно творбите изглеждат като сътворени без посредничеството на автора, затова започват да им приписват правото на самостоятелен живот, оприличават ги – в крайна сметка – на самия живот.

Това впечатление е основателно, защото стихийната диалектика на Елин-Пелиновото мислене има за свой прототип диалектиката на самия живот: тя се опитва да я имитира, дублира, да се слее с нея. Този диалектичен подход на писателя поразява със своята широта и всеобхватност. Елин-Пелиновата диалектика пронизва всички равнища на художническото мислене и претворяване на действителността в творба на изкуството, поставяйки ги в удивителна хармония: у Елин Пелин стилът, така да е каже, е изоморфен на мирогледа.

Най-висша ценност и мярка за нещата у Елин Пелин не е човекът или нравственият закон, а сливането със законите на битието, които пулсират във всяка жива частица с противоречивото единство на заобикалящия го

1869

свят. Може би тъкмо затова е толкова дълбока и интимна връзката между човека и природата и дори между човека и неговото предметно обкръжение – те са моделирани по един и същи начин или могат да обменят свои признаци – във всички случаи могат взаимно да се заместват и да откликват един на друг – природната картина може да погълне скръбта на селската неволя, така както и проточилият се като влечуго гайтан на кесията може да замести чорбаджийския син, а ямурлукът – младия кираджия.

Елин Пелин е непримирим към всякаква едностранчивост, каквато и да е тя – висша добродетел, зло или порок и разбира се – на първо място към социалната неправда. Тази социална неправда – това трябва да се повтори още веднъж – оформя основния конфликт, идейно-тематичното ядро, около което израства художествената тъкан на най-важната част от Елин-Пелиновите творби. Противоречията вътре в това ядро – между бедни и богати, угнетени и угнетители – са по самата си същина, едва ли е необходимо да се пояснява – нехармонични, непримирими и неуравновесени. Елин Пелин е във висша степен тенденциозен, небезразличен, когато трябва да вземе отношение към основния конфликт на селото по принцип – да разпредели симпатиите и антипатиите, да обгърне със симпатия и съчувствие своите сиромаси и ратаи и да покаже хищническата природа, деградиранието на хуманното начало и с това – безперспективността на техните грабители.

И толкова по-удивителен е, и толкова по-голяма стойност придобива основният закон на Елин-Пелиновата художествена система. Защото дисхармоничната едностранчивост на социалния конфликт в крайна сметка трябва да бъде контрабалансирана, за да влезе в хармоничния художествен свят на писателя – не да бъде потисната, обезсилена, размита, а да бъде уравновесена – с противодействието, което на пълни обороти оказва – но без сътресение! – художествената система на различни свои равнища: от стилового до най-дълбинното светоусещане, излъчвайки многостепенно, многопластово около, образно казано, отрицателно зареденото ядро на социалния конфликт плътно обгръщания го слой на положителния заряд от неизтощима виталност.

Художественият свят на Елин Пелин е в идейно-естетическите си координати още при най-бегъл поглед двумерен. В творбите му има много мизерия и нищета – задължнели селяни, продали на чорбаджията лихварин последната си нивица, с рало, останало да гние под стряхата, бирници, отнасящи единственото нещо, което има стойност в осиромашения дом – пъстротканата черга, под която спят децата, или отиващи да „изгребат житцето“ на сиромаша Станоя; просяци с прозиращи, посинели от студ меса и вдовци, попременени, постегнати като за задушница и пак – с вехти чешири и кръпки, защити неумело отвън, с оръфани, мръсни ръкави на ризата; тъжни шествия за дъжд – боси, гологлави селяни, вдигащи пушилка прах под адското немилостиво слънце; озлочестени моми; сирачета в широки, покъ-

сани дрехи, чакащи подаяние или като Монката – с тънки като клечки ръце и сини прозиращи жили, умиращи навръх чудотворната Спасова могила.

Но като противоядие на това в Елин-Пелиновите творби има и поезия, мечти, изкусни свирни на кавал, чието описание остава ненадминато в българската литература, шеметни ръченици и надиграване, закачки и волен смях, вълшебни приказки край догарящия огън и вяра в кадеми и талисмани, донкихотовски кроежи и ветрени мелници и разбира се, много любов... И онези природни картини на догарящия кървав багрец на залеза, дълбок, лазурен и безкраен, с мечтателния ек на хлопотарчетата и изчистената далечна линия на хоризонта, носещата се на вълни песен и трепкащите звезди.

Художественият свят на Елин Пелин е тематично и идейно-естетически противоречив, раздвоявайки се между мъката, теглото, поезията и песента – опитвайки се да уравни две съставки на псевдонима, противопоставяйки на „пелина“ внушенията, закодирани в съставката „елин“.

Но има нещо по-специфично елинпелиновско – не просто в тематичното многообразие и пъстрота, в избора на антисиметрични по естетическата си същност явления и страни на действителността – това е двойственото отношение на писателя към едно и също явление, към една и съща негова черта, способността да го види от два свършено противоположни зрителни ъгъла. Гледната точка на писателя за всяко нещо в света и за човека в него е подвижна. Този тип художническа наблюдателност получава ясен израз в разказа „Чорба от греховете на отец Никодим“, където между повествователя и отец Сисой се води следният разговор: „– Какво нещо е човек! – Черно зърно – отговорих аз. – И черно, и бяло – усмихна се отец Сисой“. Изразът „и черно, и бяло зърно“ може да се постави като мото към цялото Елин-Пелиново творчество. Що се отнася до това, как той вижда и показва човека през призмата на тази максима, една съпоставка с Йордан Йовков, както неведнъж досега, може да послужи за отправна насока.

У Йовков човекът е изначално сложен при статичната наблюдателна позиция на автора. Той е, ако перифразираме отец-Сисоевия афоризъм, черно-бял, т.е. неговите противоречиви страни, бялата и черната, са изначално сраснали, формирайки същността му независимо и мимо позицията, наблюдателността в оценъчната система на автора, те се разкриват сами в хода на действието на разказа. При Елин Пелин е точно обратното. Неговите герои поначало не се отличават с особена сложност. Те са импулсивни натура, които действат с вътрешна убеденост или инстинктивно, във всеки случай пред тях не стоят алтернативи, морални казуси, които трябва да се разплитат, пред тях не съществува проблемът за избора, защото той е предопределен, предварително решен от тяхната социална роля, която се покрива със сюжетната им роля в разказа. Тя се изчерпва с една постъпка – натикване на съдия-изпълнителя в блатото, уговорка за женитба на гробищата, убийство на чорбаджийския син, прелъстил и изоставил сестрата и пр.

1869

Без да е по природа сложен обаче, човекът у Елин Пелин е жизнено пълнокръвен, богато нюансиран, правдив и това вече се дължи не на сюжетната му роля, а на начина, по който писателят го обхожда и развърща откъм различни страни. „И черно, и бяло...“ издава тъкмо тази подвижност на наблюдателната позиция, смяната на ракурса, при което героят, без да подозира това, без да е субект на своята противоречивост, се оказва едновременно трогателно доверчив и безпомощно комичен, наперено достолепен, а вътрешно несигурен и външно грубичък, соленичък в приказките, а същевременно затаил най-нежни пориви в душата си, готов да се размекне и разплаче като дете и хем искрено скърбящ, хем малко нещо попреиграващ в скръбта, готов тутакси да се откаже от нея, защото животът иска своето... Амплитудата на човека у Елин Пелин по принцип е много широка – от духовния аристократизъм на Лазар Дъбака и Христина – ненадминати в българската литература, до подивелия, с притъпени сетива за човешкото и красивото Нане Стоичко. А във всекидневната си битност (тук се изключват образите на народните грабители, които по принцип гравитират към отрицателния полюс на човешките стойности) всеки от героите носи някаква чертичка и от възвишеното, и от низкото, от добродетел и порочност, сила и слабост, предизвикващи у автора лукава усмивка или съчувствие, ирония или възхищение; с една дума, са вътрешно противоречиви – както и всеки предмет, жест, природна картина.

Една от най-типичните и художествено рисковани (но благодарно оправдаващи риска) особености на Елин-Пелиновия подход към човека е сплитането на комично и трагично в сами по себе си невесели, тъжни случки при изобразяването на персонажи, нямащи „субективна вина“ (както в „Летен ден“) за състоянието, в което са изпаднали, герои, поначало симпатични, затиснати от мизерията, жертви на живота. На тях Елин Пелин гледа с дълбоко съчувствие и симпатия, като същевременно не пропуска да ги види откъм смешните им постъпки, прояви и ситуации, в които попадат. Чудесният Елин-Пелинов хумор, облхващ като ведър полъх пропити с мъка и сиромашия картини – това съчетание е „запазената марка“ на авторовия почерк, създаващо забележителен ефект на жизнено пълнокръвие и правдоподобие. Типични в това отношение са разкази като „Задушница“, „Невеста Нена“, „Вдовец“, в които трагичното и комичното образуват сплав, изпълваща диалога, авторовите ремарки, описанията, така както ръмъщият дъжд и мъглата в „Задушница“ изпълват цялото пространство на есенния ден.

Съчетаването на различни типове естетически свойства в предмета на изображение, на различни оценъчни гледни точки не е само въпрос на световещане у Елин Пелин; заедно с използването на различни типове художественостилови похвати то се превръща в композиционен принцип, в начин, по който се гради художественословесната тъкан на произведението. „Компенсаторният“, така да се каже, принцип, уравнивяващ и балансиращ едно

въздействие с друго, предпазващ повествованието от едностранчивост, снабдяващ го с „всичко необходимо“, гарантиращо неговата прилика с истинския, живия живот, е принцип на самото генериране на текста. Елин Пелин не просто хаотично трупа противоположности – да беше така, той не би бил майстор-художник, неговият секрет се състои в това – да намери „граничните прагове“, когато едно въздействие се е изчерпало и трябва да бъде сменено, премодулирано, един художествен похват да бъде „скършен“ и заменен с друг тъкмо в момента, когато изглежда, че вече започва да натежава. (Разбира се, и Елин Пелин има своите увлечения и дори провали в изпускане на мярката – особено това важи за лирико-живописната струя в стила му; както всичко, което излиза изпод перото му, едностранчивото застинало съвършенство е чуждо и на собствената му художествено-моделираща система – става дума за основната тенденция и характерността на почерка му.)

Предметно-точен рисунок, семпло-натурален, както казват, излязъл сякаш сам изпод перото на писателя, с лека разговорнодиалектна отсянка и до него живописна метафора, една, че и две, и лирически трептящо сравнение; дълго, ширнало се изречение, до него малко по-късо, после пак дълго и изведнъж – едно съвсем кратко, рязко наклонящо везните в обратна посока, отривисто поставящо точката и поантата на описанието; страница-две диалог с кратки авторови ремарки и след това – в момента, когато „драматургията“ на разказа започва да взема връх – пространен пейзаж, влизащ в контрапункт с речта на героите, като собствено авторово повествование, като тип словесно построение и като снемане – в собствената художественообразна конструкция на природната картина, на онова, което е смисъл и съдържание на диалога. Кръвта „течеше на широки браздулици по бледния образ и капеше по кирливата пазуха“ е типично Елин-Пелинова фраза (от разказа „Невеста Нена“), в която могат да се помирят нетърпящите се като стил, образност и естетическа оценка детайли като „бледния образ“ и „кирливата пазуха“, композирайки по такъв начин едновременно описанието и фразата, зареждайки ги с вътрешна динамика и противоречиво равновесие. Както са типично Елин-Пелинови взаимно отричащите се твърдения за това как селото гледа на пукнатата глава на невеста Нена: „Хорските сърца бяха корави, немилостиви. Никой я не разбра, никой я не утеши“, няколко реда след което – „Милостиви жени я задърпаха, заговориха с утеха“ – две твърдения, които, взаимно отричайки се, изразяват диалектиката на човешката природа – поддаваща се на безразличие и злорадство и същевременно готова на съчувствен отклик – като, от друга страна, изграждат самата повествователна тъкан на епизода.

Елин Пелин има едно неоспоримо и много рядко качество – да бъде винаги съвременен и неостаряващ. Има – по израза на Илия Волен – „сезонни“ писатели. Тяхното присъствие в литературния процес може да бъде ярко, но то отзвучава, защото трае един литературен сезон, който след това се сменя с друг. Елин Пелин е писател „за всички сезони“ (този път изразът

1869

е на Робърт Болт, неадресиран до Елин Пелин, но напълно подходящ за него).

Казано е, че писателите класици, а Елин Пелин безспорно принадлежи към тях, извличат от предшестващия ги художествен опит на своята литература онова, което съответства на духа на националната литературна словесност. Тяхното литературно творчество предусеща онова, което впоследствие ще се развие и ще се развива, следващите поколения се връщат към него, за да стъпят в неговите следи. Минал през каравеловско-влайковската традиция и народното творчество и творчески осмислил опита на чужди майстори на словото, Елин Пелин създава литературни образци, които в различни периоди могат да бъдат и биват оплодотворявани от следващите поколения и по този начин продължават да живеят. Това показва творчеството на автори като Емилиян Станев или като Йордан Радичков, както проницателно е показано в българската литературна наука.

Неизтощимата адаптивна способност на Елин-Пелиновото творчество към всяка литературна епоха е заложено отново в универсалността на неговата художествена система, чийто прототип – както вече стана дума – е диалектиката на самия живот.

Най-напред, в идейно-тематичния си пласт творбите на Елин Пелин обхващат разнопосочни и противоречиви черти от националната характерология, показват живи образи и характери, човешки страсти и състояния, които продължават да живеят у нашите съвременници. Но читателят не просто получава художествено познание, той се обогатява, прелиствайки страниците на Елин-Пелиновите творби, с мъдрост и опит, лекуващи наивитета, както и черногледството, отърсва се от болезнената сантименталност, но и получава крилете на илюзията, на красивата мечта; учи се да мечтае, но и получава усет за относителността на истината, за жестоката и прелестна противоречивост на живота, изпълнен с борба, мъчителни колизии, сринове и подеми. Получава усет за ритъма на промяната, усвоява авторовата бодрa насмешка над всичко застинало, едностранчиво, обявяващо се за свършено. Научава се да открива противоречията във всеки предмет, колкото и да изглежда непроницаемо монолитен, и същевременно да сменя тези противоречия, да не ги задълбочава. С една дума – като резултат на всичко това – усвоява авторовия жизнеутвърждаващ поглед за света.

При това – трето по ред, но не по важност – усвоява този поглед в една художествена форма, чиято балансирана размереност се възприема с наслаждение и релаксация. Читателят винаги е имал и ще има потребност да се връща с радост към света на Елин Пелин, за да изпита наслаждение от неговата хармония, динамично равновесие и художествена овладяност, за да изпита отново и отново усещането за душевно здраве, което излъчва неговият стил. С една дума: за да се срещне с Е л и н П е л и н .

ЗАГАДКИТЕ И ВРЕМЕНАТА НА „БЪЛГАРАН Е ГАЛАНТ“

Кога, от кого, къде, как и защо е заснет първият български игрален филм? Какво знаем за него?

Имало едно време един филм... Нарекли го „Българан е галант“, а премиерата му била обявена за „сензация“. Но и тя като всяко чудо минала за три дни и си заминала. Сетне лека-полека потънала в забвение. Хората забравили дори датата, на която се била състояла. Но след време решили да си я припомнят. Защото осъзнали, че става дума за рождението на не какъв да е филм, а на първия български игрален филм! Който на всичкото отгоре взел, че се изгубил (навярно безвъзвратно) из дебрите на отминалите години... Спомена за него най-напред се заема да възстанови Васил Димитров Гендов (1891–1970) – актьорът, който по

волята на Фортуна изпълнява главната мъжка роля в уникалното екранно творение. Още през 1924 г. той написва материала „Как правихме „Българан е галант“, отпечатан в сп. „Киновестник“¹. Така на бял свят се появява най-ранното свидетелство за произхождението на филма, оказал се комедия...

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Рубриката съдържа периодика и книги (монографии, сборници, учебни помагала, речници и др.) за 2017 г. По отношение на научната периодика, която тук е представена за пореден път, от съдържанието на всяка книжка са подбрани статии, студии и научни съобщения на български автори, които изследват българистични теми и проблеми в областта на хуманитарните и обществени науки (история, обществознание, археология, кирилومتодиевистика, език, литература, изкуствознание, традиционна и съвременна култура и др.). Поради спецификата на настоящия информационен бюлетин не се включват преводни материали (от чужд на български език), както и рецензии, обзори и др. Принципно е отразена научната периодика за 2017 г. В случай, когато няма излезли книжки от определено периодично издание са отразени последните регистрирани години. Книгите с липсващ ISBN и периодичните издания с липсващ ISSN са означени със знака *.

От редактора

КНИГИ 2017

BOOKS 2017

ОБЩ ОТДЕЛ/ GENERAL

АМЕРИКИТЕ ни 2. САЩ като метафора на модерността. Българо-американски отражения (XX–XXI в.). София: Издателски център Боян Пенев, 2017, 586 с. ISBN 978-619-7372-06-9.

Съставители: Андрей Ташев, Иван Христов, Пламен Антов

Изданието е първият по своя мащаб широкоспектърен корпус с изследвания върху българо-американските културни отношения, които търсят взаимните рефлексии между Америка и България както в литературата и литературните преводи като преносители на етнокултурни и идеологически значения, така и в сфери като музиката, киното, театъра, изобразителното изкуство, философията. Книгата включва разделите: „Америка – идеи и метафори, ракурси на преводимостта“, „Образи от бъдещето: морални дилеми“, „Социокултурни отражения“ и „XXI век: бъдещето като настояще“.

БАЛКАНИТЕ – език, история, култура. Велико Търново –

Том 5. УИ Св. св. Кирил и Методий, 2017, 537 с. ISBN 978-619-208-122-5.

Отговорен редактор: Красимира Мутафова

Материалите в сборника от Петата международна конференция под едноименния наслов, проведена през октомври 2015 г., са обединени в разделите: „Интердисциплинарни аспекти на балканистичните проучвания“, „Балканското езиково пространство“, „Бит и култура, религия и всекидневие на Балканите“, „География и общества на Балканите“ и „Балканските литератури и култури в динамиката на времето“.

Свободен пълнотекстов достъп: <http://journals.uni-vt.bg/balkans/bul/>

БОЖИЛОВ, Иван. История на средновековна България. София: Анубис –

Том I. Варварска България. 2017, 440 с. ISBN 978-619-215-175-1.

Първият том на изследването е посветен на езическия период от съществуването на средновековна България. В пространното философско-историческо въведение са разгледани основни теоретични проблеми на българската средновековна история. Отделен раздел се занимава с Византия и съседните на империята варварски народи. Българската проблематика е разгледана в четири глави, посветени на ранната българска история, времето на Аспарух, кризата през VIII в. и завоеванията на първите владетели от т.нар. Крумова династия, управлявали България до средата на IX век.

Том II. Християнска България. 2017, 620 с. ISBN 978-619-215-176-8.

Във втория том на изследването е разгледан християнският период от историята на средновековна България – от втората половина на IX в. до първите десетиле-

тия на петнадесетото столетие. В отделни раздели са проследени събитията от Покръстването до залаза на Първото българско царство, периодът на византийското владичество, епохата на първите Асеневици, драматичните сто години след смъртта на Иван II Асен и пропадането на средновековното българско царство, започнало през втората половина на XIV век.

БОНЕВА, Вера и Руско Русев. Регионалните музеи в културната инфраструктура на България. София: За буквите – О писменехъ, 2017, 206 с.

ISBN 978-619-185-288-8.

В книгата се представят текущото състояние и перспективите в развитието на регионалните институции на паметта в България.

БЪЛГАРИЯ, българите и Европа – мит, история, съвремие. Велико Търново – Том 10. УИ Св. св. Кирил и Методий, 2017, 400 с.

ISBN 978-619-208-104-1.

Съставител: Николай Кънев

Сборникът съдържа материали по история, география и геоморфология, представени на конференцията под едноименния наслов, проведена през ноември 2016 г.

БЪЛГАРИЯ и Русия (XVIII–XXI век). Пътища и кръстопътища. София: Издателски център Боян Пенев, 2017, 375 с.

ISBN 978-619-7372-05-2.

Главни редактори: Румяна Дамянова и Игор Калиганов

Интердисциплинарен сборник, съчетаващ извороведски, литературноисторически, литературнокритически, компаративистки, лингвистични, културологични подходи към българо-руските културни връзки през разглеждания период. Първият раздел – „Историята като кръстопът“ – проследява историческия ракурс към темата. Вторият раздел – „Литературни и културноисторически контакти“ – се фокусира върху съдбата и творческите изяви на различни представители на българската и на руската интелигенция през XIX и XX в.

ВОЙНИКОВ, Иван. История на българските държавни символи. Велико Търново: Абагар, 2017, 326 с.

ISBN 978-619-168-183-9.

Детайлно изследване на историята на националните символи – герба, знамето и химна на България. Издирени са множество неизвестни досега извори, обърнато е внимание на някои пренебрегвани факти, анализирани са причините, довели до една или друга промяна в символите и тяхната семантика.

ГЕОРГИЕВА, Ваня. Екатерина Каравелова–Лора Каравелова: културно-историческият сюжет „майки–дъщери“ в български контекст. София: Изток-Запад, 2017, 543 с.

ISBN 978-619-01-0073-7.

Книгата е първият опит да се изгради в български контекст цялостен научен нратив, ангажиран с различни аспекти на проблематиката „майки–дъщери“. Текстът обобщава основни постановки на феминистката теория и критика, отнасящи се до отношенията между майки и дъщери, а и изобицо до женските роли, из-

бори, идентичностни и творчески проблеми. Трудът реконструира отношенията между Екатерина Каравелова и Лора Каравелова, като търси знание и разбиране както за присъствието на конкретния (но и типологически значим) женски опит в публичността в България след 1878 г., така и за явления и тенденции изобщо в българската културна история от посочения период, а също и за социо-културните и психологическите измерения на сложната връзка между кръвно (и не само кръвно) най-близките жени от едно семейство. Изследването предлага нов поглед и към Яворовата фигура – като проявител на конфликта между майка и дъщеря, като „несполучливия трети“ в отношенията им.

ГАЛУНОВ, Тодор. Избирателни системи и парламентарни избори в България 1944–1989 г. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2017, 154 с.
ISBN 978-619-208-114-0.

В монографията се анализира българската изборна практика в годините на социализма. Последователно се проследява еволюцията на ликвидиране на политическия плурализъм, замаяната на пропорционалната ситема с мажоритарна, превръщането на изборите в политически фарс.

ДИМИТРОВ, Димитър. Културно-историческо наследство на българските земи (кратък поглед). Благоевград: УИ Неофит Рилски, 2017, 534 с.
ISBN 978-954-00-0093-0.

Книгата е предназначена за по-широк кръг читатели като четиво, имащо за цел популяризирането на основни обекти и паметници на българското културно-историческо наследство от праисторическите епохи до Новото време, без да има претенции нито за пълна изчерпателност, нито за пълно описание на тези обекти.

ЕЛЕНА и Димитър Мутеви: ранните пътища на българската модерност. София: УИ Св. Климент Охридски, 2017, 244 с.
ISBN 978-954-07-4292-2.

Сборникът съдържа материали от Националната научна конференция в памет на изтъкнатите възрожденски дейци, представители на Одеския литературен кръг – Елена Мутева (1829–1854) и Димитър Мутев (1818–1864), проведена в София през ноември 2014 г.

ЕТНОКУЛТУРИ и изкуства. София: Нов български университет, 2017, 464 с.
ISBN 978-954-535-978-3.

Съставител: Владимир Димитров

Сборникът е посветен на 70-годишнината на проф. Любомир Миков, учен етнолог, специалист в областта на българската фолклорна култура и приложно изкуство, както и на ислямската култура, архитектура и изкуство. Съдържа интердисциплинарни статии от български и чуждестранни учени, обединени в разделите „Етнокултури“ и „Изкуства“.

ЗНЕПОЛСКИ, Ивайло. Историкът и множественото минало. София: Сиела, 2017, 331 с.
ISBN 978-954-28-2345-2.

1869

Текстовете, включени в книгата, писани през последните десет години, са израз на трайния интерес на автора към осмисляне идейната същност на комунистическия режим в България и на живота на обикновените хора в комунистическото всекидневие.

КИЙЛ, Махиел. България под османска власт. София: Тендрил, 2017, 860 с.
ISBN 978-954-92809-7-5.

Книгата съдържа както демографски данни за множество селища в България, така и наблюденията на автора върху развитието на ислямската архитектура и изкуство през епохата на османското владичество. В приложение са поместени 164 цветни и черно-бели илюстрации, 65 таблици и 59 цветни и черно-бели карти.

КРАСОТАТА в културата на българи и сърби / Лепота у култури бугара и срба. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2017, 196 с.
ISBN 978-619-208-100-3.

Редактор: Ценка Иванова и др.

Съдържа доклади от XIII международна конференция под едноименния наслов, проведена във Велико Търново през май 2016 г. Двуетично издание на български и сръбски език.

ПРАМАТАРОВА, Мариана. Музеи и медии в България: от взаимодействие към устойчиви културни продукти. София: Новата цивилизация, 2017, 216 с.
ISBN 978-954-8365-96-3.

В изследването се анализира развитието на музеите и медиите като комуникативни центрове за диалог и създаване на съвместни културни продукти и услуги. Разглеждат се модели на музеи и медии в условията на глобализация и информационно общество, културни продукти от взаимодействието и взаимната им комуникация в процеса на модернизация, иновационни трендове и трансформации.

РУСИЯ, Атон и Рилският манастир (XI–началото на XX в.). Пловдив: Фондация „Българско историческо наследство“, 2016, XVI+259 с.
ISBN 9789548536219.

Съставители: Ангел Николов, Тина Георгиева, Йоанна Бенчева

В книгата са представени различни по жанр, език и насоченост писмени свидетелства за духовните, политическите и културните връзки на Русия и руското общество с Атон и Рилския манастир от XI до началото на XX в.

СВОБОДАТА вчера, свободата днес, свободата утре – на върха на копието ли е? Сборник доклади от Международна научна конференция. Русе: Регионална библиотека „Любен Каравелов“, 2017, 462 с.
ISBN 978-619-7404-01-2.

Редакционна колегия: Теодора Евтимова, Силва Василева, Кети Илиева, Пламен Калинов, Симона Петрова

Сборникът съдържа 55 научни доклада и съобщения на специалисти от различни области – теология, икономика, филология, история, библиотекознание

и др., обособени в разделите: „Философски и исторически измерения на свободата“, „Свободата и новите икономически парадигми“, „Свободата между вчера, днес и утре“ и „Лингво-културологични и творчески аспекти на свободата“.

MEDIEVAL Bulgarian Art and Letters in a Byzantine Context. Sofia: The American Research Center in Sofia, 2017, 573 p.

ISBN 978-954-92571-0-6.

Editors: Elka Bakalova, Margaret Dimitrova, M. A. Johnson

Книгата съдържа 24 статии на водещи български учени в областта на изкуството и на средновековните ръкописи, които се фокусират предимно върху българо-византийския културен диалог. Повечето от статиите, преведени на английски, са били публикувани по-рано в българската научна периодика (1991–2012), а няколко студии са написани специално за този том. Книгата е разделена на три раздела и всеки раздел започва с преглед на приноса на българската хуманитаристика – първият раздел съдържа девет статии за изкуството и архитектурата; вторият включва четири статии за византийската философия и теология; третият раздел е посветен на средновековната българска и византийска книжовност. Приложена е аотирана библиография на избрани публикации на български език за средновековното българско и византийско изкуство, култура и литература.

ИСТОРИЯ / HISTORY

АНГЕЛОВ, Петър. Средновековна България и нейните съседи (дипломатия и взаимни представи). София: Парадигма, 2017, 488 с.

ISBN 978-954-326-313-4.

Книгата съдържа проучвания, които разглеждат разволя на българо-сръбските политически отношения през XIV в. и свързаната с тях съдба на българските земи в Македония. В специален раздел са включени студии и статии, посветени на проявите на българската средновековна дипломатия. В последните два раздела са изследвания, свързани с въпроса за „образа на другия“ в историята. Те разкриват спецификата на „българския образ“, изграден във Византия – външен вид, облекло, душевност, манталитет, ценностна система и т.н.

АНДОНОВА, Зоя. Тайни общества и комунизъм. София: УИ Св. Климент Охридски, 2017, 250 с.

ISBN 978-954-938-434-5.

Изследване на масонството в Турция, Гърция, Румъния, България и Русия. Авторката обстойно анализира връзката между масонството и комунизма и делата на масоните Иван Войнов и Владо Рилски. Изданието съдържа много нови и неизвестни документи и факти за ролята и влиянието на тайните общества, и по-специално на ложата „Бене Брит“ в България, преди подписването на Парижкия договор след Втората световна война.

ДЖОНЕВ, Ангел. **Кюстендил – военна столица на България през Първата световна война**. Кюстендил: Регионален исторически музей, 2017, 440 с.
ISBN 978-954-8191-24-1.

Книгата е посветена на ролята на кюстендилци и кюстендилския край във въоръжения конфликт от 1915–1918 г.

ИВАНОВ, Костадин Иванов. **Националноосвободителната борба на българите във Вардарска Македония 1934–1941**. Велико Търново: Фабер, 2017, 342 с.
ISBN 978-619-00-0647-3.

Основният акцент в книгата е поставен върху идейните насоки на българското националноосвободително движение, участниците в него и организационните форми, които придобива. Проследени са взаимоотношенията на българските дейци с югославските опозиционни партии, комунистите и етническите малцинства във Вардарска Македония. Анализирани са начинът на функциониране на сръбския режим и провежданата от него политика на насилствена денационализация и асимилация на македонските българи. В контекста на стремежа за изграждане на пълна представа за развиващите се процеси във Вардарска Македония е изследвано влиянието, което упражнява върху тях политическата конюнктура в югославски и европейски мащаб.

КЪНЕВ, Ивайло. **Колекция средновековно въоръжение VII–XVII в**. София: Чудомира ЕООД, 2017, 45 с.
ISBN 978-619-90853-0-1.

Каталог на образци от колекцията средновековно въоръжение на Националния исторически музей, който включва: саби, мечове, бойни брадви, боздугани и др.

ЛЕЛЪОВА, Росица. **Българските градски общини в Македония 1878–1903**. София: Гутенберг, 2016, 370 с.
ISBN 978-619-176-089-3.

В дълбочина са представени статутът, същностната характеристика, компетенциите и дейността на българските градски общини в Македония в периода от Берлинския конгрес до Илинденско-Преображенското въстание. Те се очертават като най-масовите легални обществени институции, под ведомството на Екзархията, свързани с различни сфери от живота на българите във вилаетите – църковната, просветната и социалната. Акцент е поставен също върху отношенията на местните екзархийски органи с политическите фактори в Османската империя и реакцията им срещу чуждите пропаганди. Чрез многопластовата си дейност българските църковни общини заемат заслужено място на пазители на националната идентичност на българското население в Македония в условията на османската политическа власт.

ЛЕШКА, Мирослав Й. **Симеон Велики и Византия**. София: Агата-А, 2017, 366 с.
ISBN 978-954-540-124-4.

Книгата на полския византолог е плод на траен научен интерес и на продължили повече от десет години изследвания. Авторът е предприел изцяло ново изследване на историческите извори, като привлича и някои нови, неизползвани досега. Това води до интересни и неочаквани изводи и становища.

МАКДЕРМОТ, Мерсия. **Ален мак самотен. Биография на Димитър Благоев.** София: Синева, 2017, 311 с.
ISBN 978-619-7086-27-0.

Първи превод на български език на издадената в Англия през 2014 г. книга за Димитър Благоев, написана с характерната за автора детайлност, задълбоченост и темпераментност.

МУХОВА, Светлана. **Бел-Ланкастърската система от Мадрас до Копривщица и ролята ѝ за изграждането на новобългарското училище.** София: Ефект Адвъртайзинг, 2017, 197 с.
ISBN 978-619-90794-0-9.

В книгата е отделено значително място на Габрово като първи български център за разпространение на Бел-Ланкастърската система. Следващият важен център за разпространяване на новата образователна система е Копривщенското взаимно училище, открито през 1837 г.

ПЛЕТНЬОВ, Валентин. **Втора Мизия и Скития през IV–VII век. Варварски нашествия и християнство.** Варна: Славена, 2017, 254 с.
ISBN 978-619-190-088-6.

Изследването е посветено на историята и археологията на две от провинциите на Източната римска империя – Скития и Втора Мизия, подкрепено от многобройни извадки от текстове на различни хронисти, съвременници на събитията през III–VII в. Проследено е развитието на множество градове и крепости, които са превземани, разрушавани и възстановявани през столетията. В двете провинции са формирани две митрополии, две автокефални архиепископии, над двадесет епископии. В книгата е представен периодът на т.нар. „тъмни векове“ за Византия до унищожаването на епархиите и изобщо на имперската власт северно от Хемус в края на VI и първите десетилетия на VII в.

ПОПОВ, Тервел. **Българската държавна традиция във Влашката низина, Молдова и Бесарабия от края на XII до края на XV в.** София: Пропелер, 2017, 350 с.
ISBN 978-954-392-455-4.

Монографично изследване, базирано на слабоизвестни и непълноценно използвани писмени извори – унгарски, влашки и молдовски грамоти от съответните владетелски канцеларии, западни хроники, исторически съчинения на арабски, епиграфски паметници, приписки и летописи от Влахия и Молдова.

РАКОВА, Снежана. **Венеция, Османската империя и Балканите (XV–XVI в.).** София: УИ Св. Климент Охридски, 2017, 288 с.
ISBN 978-954-07-4233-5.

В изследването се представят преплетените истории на войните и мира между Серенисимата Република на Венеция и османските султани и се търси сложното равновесие на различните сфери от техните взаимоотношения: политика, култура, дипломатия и търговия. Проучването разкрива поствизантийския Константинопол така, както е видян от венецианците, въвежда нови извори и отваря непознати досега полета пред бъдещите изследователи.

САЗДОВ, Димитър. **История на административните и стопанските институции на България (681–1948)**. Велико Търново: Ивис, 2017, 222 с.
ISBN 978-619-205-045-0.

В труда се проследява пораждането, установяването и развитието на административните институции на България от създаването на държавата до средата на ХХ в. Разгледани са стопанските институции и техният характер, като се акцентира върху ролята им в политическия живот.

САМУИЛОВА, Симона. **Пробиви в Студената война. Образователните обменни програми на САЩ във ФРГ и НРБ**. София: АИ Проф. Марин Дринов, 2017, 254 с.
ISBN 978-954-322-893-5.

Изследването се фокусира върху реализацията на образователни обменни програми на САЩ в две европейски държави, представителни за Източния и Западния блок.

СТОЯНОВИЧ, Петър. **Междущарствието, кризата и битката за българския трон (1886–1887). Солисти и статисти – от Батенберг до Кобург – с поглед върху медийното им отразяване**. София: Захарий Стоянов, 2017, 223 с.
ISBN 978-954-09-1161-8.

В монографията на базата на няколко чуждестранни и български архива, на спомени на съвременници и по-нови изследвания са очертани основните проблеми на българското княжество в съдбоносните месеци на 1886 и 1887 г.

КРАТИСТОС. **Сборник в чест на професор Петър Делев**. София: УИ Св. Климент Охридски, 2017, 688 с.
ISBN 978-954-07-4309-7.

Съставители: Христо Попов, Юлия Цветкова

Сборникът представя статии от утвърдени български и чуждестранни учени, както и от млади изследователи. В него е представена и пълната библиография на професор Делев. Томът съдържа 54 статии от областта на античната история, археологията, нумизматиката, средновековната и съвременната история, посветени на миналото на Месопотамия, Фригия, Тракия, Македония, Елада, Византия и съвременна България.

РЕЛИГИЯ / RELIGION

АТАНАСОВ, Георги Георгиев. **От епископия към самостоятелна патриаршия на Първото българско царство в Дръстър (Силистра)**. София: Уникарт, 2017, 142 с.
ISBN 978-954-2953-73-9.

Монографията представя историята на патриаршияния комплекс по време на Първото българско царство.

Свободен пълнотекстов достъп: https://www.academia.edu/34618323/Georgi_Atanasov_The_history_of_the_Patriarchal_Complex

ВАЧКОВА, Веселина. **Богомилската алтернатива / The Bogomil Alternative**. София: Тангра ТанНакРа, 2017, 319 с.
ISBN 978-954-378-151-5.

Книгата представя богомилството като жива култура, която се е развила на Балканския полуостров дълго преди окончателното му усвояване от българите, по-късно пренесена от тях в Европа в нови форми, развили се във Франция и Италия.

*КАРАВЪЛЧЕВА, Златина и Полина Спирова. **Иконите разказват**. София: Двери, 2017, 21 с.

Книгата включва 21 икони (на големите християнски празници, на Исус Христос, на св. Богородица и светци и на българските светци) от Рилската света обител, създадени по различно време в манастира или поръчани от негови монаси или ктитори. Представянето на иконите включва: наименование, време на изписване, автор, местонахождение, евангелски текст, църковен празник, описание и символика, надписи върху иконата.

МИКОВ, Любомир. **Джамии и месджиди в България (интериор, екстериор, декорации)**. София: Издателство: АИ Марин Дринов, 2017, 344 с.

ISBN 978-954-322-879-9.

В книгата за първи път се разглеждат комплексно темите за интериорното устройство на джамиите, тяхната екстериорна специфика и архитектурният им декор. Съдържа и приложение от 152 страници цветен илюстративен материал.

НЕДЕЛЧЕВА, Невена. **Селищна мрежа, демографска характеристика и култов живот в Герлово и Тозлука през XV–XVIII век**. Велико Търново: Фабер, 2017, 411 с. ISBN 978-619-00-0599-5.

Дългогодишното проучване на историята на двете значими и емблематични за историята на българите през османския период историко-географски области Герлово и Тозлука и оползотворяването на последните документални постъпления от османските архиви представя една цялостна картина на тяхното селищно, етнодемографско и конфесионално развитие през XV–XVIII в. Представени са етапите на формиране на мюсюлманските общности, ролята на мистичния ислям, контактно-конфликтните зони в отношенията им с християнското население.

НЕНКОВСКА, Лора и Цвета Евлогиева-Кацарова. **Вотивите – предметно въплъщение на молитвата**. София: Национален исторически музей, 2017, 64 с.

ISBN 978-619-907-788-7.

Книгата представя каталог на сбирката „Икони и църковна утвар“ на НИИМ, включваща 180 вотива – малки оброчни фигури, намерени в най-различни краища на България.

НИКОЛОВА, Бистра. **Устройство и управление на Българската православна църква (IX–XIV век)**. София: Нов човек, 2017, 373 с.

ISBN 978-954-407-444-9.

Разширено и обогатено второ издание. Проследено е зараждането и развитието, въз основа на богат и разнообразен изворов материал, появата и израстването на епископалната мрежа и ведомствените органи на Българската православна църква в периода IX–XIV в. на базата на статусните и управленски позиции, които тя

е заемала в полето на източноправославните църкви. Използвана е литературата, излязла в последните двадесет години, която пряко или косвено засяга разглежданата тема, без да променя по съдържание и същество по-ранните изводи, а само потвърждава и обогатява значително наблюденията, направени в първото издание.

СТЕПАНОВ, Цветелин. Религии в езическа България. София: Парадигма, 2017, 257 с.

ISBN 978-954-326-321-9.

Книгата разглежда историографските подходи през периода 1980–2015 г. към проблема за религията на древните българи.

*ЦАРСКИЯТ довереник. Русе: Авангард принт, 2017, 255 с.

Съставител: Борис Цацов

Възпоменателен сборник, посветен на 170-годишнината от рождението и 90-годишнината от блажената кончина на Доростоло-Червенския митрополит Василий.

БЪЛГАРСКИ исторически четения 2016. София: Булга Медиа, 2017, 233 с.

ISBN 978954-9670-30-1.

Съдържа докладите от проведените през май 2016 г. в София четения под наслов „Богатството на българското християнство“.

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР / ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE

АНТРОПОЛОГИЯ на изток от Рая. София: Нов български университет, 2017, 504 с.
ISBN 978-954-535-989-7.

Съставител: Васил Гарнизов

Юбилеен сборник в чест на 25 години департамент „Антропология“ и 60-годишнината на проф. Пламен Бочков. Сборникът очертава четвъртвековното развитие на дисциплината антропология в България и поставя въпросите: как се институционализира тази дисциплина, кои са преподавателите по антропология в НБУ през годините, какви са изследователските търсения на българските антрополози и с кои други дисциплини си взаимодейства антропологията.

ЕЛЧИНОВА, Магдалена. Невидимата общност: православните българи в Истанбул. София: Нов български университет, 2017, 287 с.

ISBN 978-954-535-981-1.

Антропологическо изследване на православните българи, родени и живеещи вече няколко поколения в Истанбул. Теренната работа, чиито резултати са в основата на дискусията, е проведена в периода 2010–2013 г. Целта на изследването е да се опишат и анализират в дълбочина процесите на формиране и организиране на общността на истанбулските българи, както и на изразяване на етническата им принадлежност. Особено внимание се отделя на влиянието на малцинствената

политика в Турция, както и на променящите се във времето отношения между България и Турция и влиянието им върху социалните и културните характеристики на православните българи в Истанбул.

ПРОЕКЦИИ на културните традиции: България–Македония. София: АИ Проф. Марин Дринов, 2017, 276 с.
ISBN 978-954-322-884-3.

Съставители: Лозанка Пейчева и Григор Григоров

Сборникът съдържа докладите от конференцията „Съвременни проекции на културните традиции в европейска перспектива: етнологични, фолклористични, етномузикологични аспекти“, проведена през септември 2016 г. в Скопие.

ТЮТЮНДЖИЕВ, Иван и Павлин Чаушев. Вампирите в българските земи. Севлиево: М-Прес, 2017, 171 с.
ISBN 978954-8455-84-8.

Представеният труд е изследователски отговор на едно от предизвикателствата на епохата на автентизма – медийния шум, който определени археолози активират, представяйки свои находки като погребения на вампири. Авторите обединяват познанията на историк и етнолог, за да представят в достъпен, но неотстъпващ от академичните правила, стил – натрупаните сведения за демоничните същества, които, според народната вяра, са населявали земите на днешна България.

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

АВГИНОВА-НИКОЛОВА, Емилия. Концептът „хляб“ като фрагмент от езиковата картина на света. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2017, 246 с.
ISBN 978-619-208-117-1.

Лексико-семантичен и лингвокултурологичен аспект на концепта „хляб“ върху материали от български, гръцки и руски език

ЕЗИКЪТ на науката и науката за езика. София: АИ Проф. Марин Дринов, 2017, 513 с.
ISBN 978-954-322-891-1.

Юбилеен сборник в чест на чл.-кор. проф. дфн Мария Попова – известен учен езиковед в областта на терминологията (терминологията) и терминографията; лексикологията и лексикографията. Автори на материалите са както изявени представители на българското и чуждестранното езикознание, така и по-млади изследователи.

ВЕЛЕВА, Милена. Историзмите в българския език. Речник на българските историзми. Велико Търново: Знак '94, 2017, 266 с.
ISBN 978-954-8305-49-5.

Книгата е посветена на излезли от активна употреба думи, тъй като денотатът е престанал да съществува. Разкрива се процесът на трансформиране на лексемите, поради това че назовават обекти с временен и конкретен характер, за които не са създадени съвременни названия.

ГОДИШНИК на департамент „Романистика и германистика“. София : Нов български университет –

Т. 3. Юбилейно издание в чест на 70-ата годишнина на проф. Павлина Стефанова. 2017, 344 с.

ISBN 978-954-535-993-4.

Съставител: Мария Спасова

Сборникът съдържа 25 статии, обединени в разделите: „Езикознание“, „Методика на обучението по съвременни езици“, „Теория и практика на превода“ и „Литература и култура“. Текстовете са на български, английски, немски, френски, италиански и испански език.

Свободен пълнотекстов достъп: <http://bit.ly/2ABJqmU>

КАРАЧОРОВА, Ивона. Боянски псалтир – среднобългарски ръкопис от XIII в. София: Чудомира ЕООД, 2017, 352 с.

ISBN 978-619-90778-5-6.

Книгата включва монографично изследване и издание на пергаментния кирилски ръкопис от Националния исторически музей Slav 1 от втората половина на XIII в., който съдържа псалтирния текст с предисловие към него и фрагмент от библейските песни. Издаваният паметник принадлежи към архаичната (първоначалната) редакция на славянския Псалтир. Изписан е с двуюсов среднобългарски правопис и се предполага, че има западнобългарски произход.

КОЕВА, Силвия. Манипулативен потенциал на средствата за квантификация в съвременния български език. ВеликоТърново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2017, 372 с.

ISBN 978-619-208-121-8.

Монографично изследване върху материал от информационни интернет сайтове.

ПОПОВА, Мария. Приложно терминологично знание. София: Авангард Прима, 2017, 446 с.

ISBN 978-619-160-755-6.

В първата част на книгата – „Терминография“ – се разискват въпроси, свързани със създаването на терминологични речници; втората част – „Терминологични сбирки“ – е посветена на най-модерните практики за изработването на новите нетрадиционни колекции от термини, каквито са тезаурусите, терминологичните банки, базите данни и базите знания; третата част – „Стандартизация на терминологията“ – засяга въпроса за отстраняването на многозначността и синонимията при термините, преразглеждат се съществуващи терминологични системи с цел да се приведат в съответствие с настъпилите промени в науката и в езика.

СЪСТОЯНИЕ и проблеми на българската ономастика. Велико Търново –

Т. 14. УИ Св. св. Кирил и Методий, 2017, 560 с. ISBN 978-619-208-057-0.

Съставител: Кирил Цанков

Сборникът съдържа материали от Международната научна конференция „Ролята на ономастиката при изследването на историята и съвременното състояние на българския и другите славянски и балкански езици“ (Велико Търново, 26–27 юни 2014 г.).

Свободен пълнотекстов достъп: <http://journals.uni-vt.bg/onom/bul/>

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

ВАСИЛЕВ, Сава. Подир сенките на българската Лазариада. Разказът „Лазар и Исус“ от Емилиян Станев – контексти, реплики, диалози. Велико Търново: Регионална народна библиотека „Петко Р. Славейков“, 2017, 200 с.
ISBN 978-619-7173-13-0.

Изследване върху разказа „Лазар и Исус“ в диалог с произведения на други български и чужди автори (Ст. Цанев, Н. Райнов, Й. Радичков, К. Чапек, Л. Андреев и др.).

ВАЧЕВА, Албена. Социализмът: памет и разказ. Благоевград: УИ Неофит Рилски, 2017, 343 с.
ISBN 978-954-00-0122-7.

Изданието представя резултатите от изследване, насочено към проучване на литературата за близкото минало. Във фокуса на внимание са начините, по които мемоаристиката и художествената проза от последните 25 години интерпретират живота на хората в епохата на социализма, кои са основните акценти, поставени в текстовете, как се оперира с проблеми, все още част от ежедневието.

ВЛАШКИ, Младен. „Млада Виена“ в млада България. Драматургията на „Млада Виена“ и нейните театрални литературни проекции. Пловдив: Хермес, 2017, 367 с.
ISBN 978-954-26-1767-9.

Първо по рода си изследване на български автор върху характера на драматичното творчество на групата „Млада Виена“ (ок. 1900), в което намира литературно отражение духът на Виенската модерност. Разглеждат се въпросите: в какви отношения влиза духът на краевековна Виена с младата българска култура; каква роля играе българският княз Фердинанд като фигура на Виенската модерност; как в ранното творчество на Теодор Траянов, което съвременниците му възприемат като начало на българския символизъм, присъства младовиенският дух; защо в превода на Хофмансталовата „Електра“ Николай Лилиев разкрива неподозирани възможности на българския език да изразява ужас и човешки потрес; как Гео Милев стига до „кубистична“ интерпретация на същата пиеса и др.

ВУТОВА, Нина и Вася Велинова. Книжовните богатства в Националния исторически музей. София: Уникарт, 2017, 63 с.
ISBN 978-954-2953-74-6.

Книгата запознава с колекцията на Националния исторически музей от ръкописни книги със славянски, гръцки, етиопски, арабски и турски произход. Каталогът представя с идентификации, описания и илюстрации на най-ценните ръкописи и печатни издания, които се съхраняват в НИИМ.

ДИМИТРОВА, Анета. Златоструят в преводаческата дейност на старобългарските книжовници. София: Авалон. 2016, 453 с.
ISBN 978-954-9704-36-5.

Изследване на широк спектър от езикови черти на най-архаичната част (45 слова) от пълната редакция на Златоструя – сборник от слова на Йоан Златоуст, съста-

вен по инициативата на цар Симеон в началото на X в. Авторката откроява преводаческите особености на старобългарския текст и отделя специално внимание на гръцките паралели. В приложение е поместен старобългарско-гръцки и гръцко-старобългарски словник на лексикалните съответствия.

ИЛИЕВ, Иван И. Тълкуванието на Книга на пророк Даниил от Иполит Римски в старобългарски превод. София: Военно издателство ЕООД, 2017, 627 с. + 8 цв. прил.

ISBN 978-954-509-580-1.

Монографията е посветена на Тълкуванието на Иполит Римски върху старозаветната книга на пророк Даниил, което е преведено на глаголица през X в. в България. Интердисциплинарното изследване – първо по рода си, обхваща историята на ръкописната традиция, езиков анализ на превода и рецепцията му през следващите векове. Приложени са критическо издание по три основни преписа и речник-индекс на пълнозначните лексеми с гръцки съответствия.

ОГОЙСКА, Мария. Прочити върху християнския дух на българската литература. София: Петко Венедиков, 2017, 211 с.

ISBN 978-954-9870-96-1.

Книгата включва студии и етюди, които представят един неочакван, но убедителен прочит на редица класически или по-малко известни творби на българската литература, представя по-общи феномени на българската художествена култура, разкрива християнската основа на образната тъкан на значими книги, както и отделни творби на българската словесност от XX век.

ПАВЛОВА, Лалка. Стефан Стамболов: един образ – две творчески визии. София: Български писател, 2017, 232 с.

ISBN 978-619-204-098-7.

Литературен анализ на романите „Ангел и демон“ от Александър Томов и „Стефан Стамболов: воля за държавата“ от Бойко Беленски от гледна точка на осмислянето на човека и държавника Стефан Стамболов и неговата роля в българската история.

ПЕЛЕВА, Инна. Георги Марков. Снимки с познати. София: Кралица Маб, 2017, 338 с.

ISBN 978-954-533-159-6.

Изследването е обстоен анализ на творчеството и фигурата на Г. Марков, както и на редица не по-малко значими личности в българската литература и обществено-ност, пряко или косвено свързани с него.

ПОПОВА, Таня и Хайнц Миклас. Четиревангелие на Иван Александър/ Tetraevangelium des Ivan Aleksandär. Виена: Холцхаузен, 2017, 930 с.

ISBN 978-3-902976-73-4.

Изданието съдържа завършения през 1356 г. от монаха Симон старобългарски текст на Четиревангелието на българския цар Иван Александър (Британска библиотека в Лондон, Add. MS 39627) заедно с неговите миниатюри, литургични

приложения и други допълнения. Втората част допълва досегашната литература върху този знаменит паметник чрез пълна библиография, статии относно неговата кодикология, палеография и художествено оформление, както и за текстологията, лексиката и изследвания на литургичния календар и на синаксара. Издатели и автори на тома са известни филолози и историци на изкуството от България, Италия и Австрия: Алберто Алберти, Елка Бакалова, Нели Ганчева, Марчело Гардзанини, Екатерина Дограмаджиева, Хайнц Миклас, Бойка Мирчева, Елисавета Мусакова, Таня Попова.

САВОВА, Венета. Песни от Климент. Химничната прослава на св. Алексей, Човек Божи сред православните славяни. София: Парадигма, 2017, 392 с.
ISBN 978-954-326-311-0.

В книгата се проследява пътят на оформянето на култа и песенната богослужбена прослава на св. Алексей, човек Божи във византийска и в славянска среда. Направен е самостоятелен и съпоставителен анализ на текстовата традиция и съдържателните особености на следните последования: гръцката служба с каноните на патриарх Герман I и Йосиф Песнописец и на техните славянски преводи; оригиналната старобългарска служба за светеца, дело на св. Климент Охридски; анонимния канон за светеца на 4-и глас. Изследването включва речник-индекс на Климентовата служба, издание на известните днес нейни преписи и приложения с обобщена информация за историята на текста.

СЪБЕВ, Павлин. Графи и киригма. Въведение в литературната история на светите Евангелия. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2017, 342 с.
ISBN 978-619-208-101-0.

Изследване върху предлитературната история на евангелския разказ, фокусирано върху реалността на текста като цялостна литературна творба.

ФЕДЕР, Уилям. Псевдо-Атанасий Александрийски. Въпроси и отговори към княз Антиох. Шумен: УИ Епископ Константин Преславски –
Т. 1. Увод и показалци. 2016, 270 с. ISBN 978-619-201-115-4.
Т. 2. Текст. 2016, 284 с. ISBN 978-619-201-114-7.

Книгата представя известния в многобройни преписи старобългарски превод на въпросите и отговорите към княз Антиох от X в. Направен е анализ на ръкописната традиция по ключови преписи (сред които Изборникът от 1076 г., Троицкия сборник от XIII в. и Лаврентиевия сборник от 1348 г.), за да се разграничат различните текстови слоеве и да се постигне по-добро разбиране на историята на предаването на текста. Двете части съдържат критическо издание на текста и индекси.

ЧИСТКАТА в Съюза на българските писатели: 1944. София: Кралица Маб, 2017, 275 с.

ISBN 978-954-533-162-6.

Съставител: Пламен Дойнов

Сборникът събира документални, публицистични и дневникови текстове, разказващи историята на чистката в Съюза на българските писатели през първите ме-

сеци след 9 септември 1944 г. Показана е връзката между приема на нови членове в съюза и изключването на „писателите фашисти“, плановете за разширяване на чистката и действията в тази посока на фактори в Комунистическата партия. Подробно е представена кампанията в пресата, която се опитва публично да легитимира извършваните репресии. В обширна встъпителна студия критически е картографирано литературното поле от есента на 1944 г.

MINEVA, Evelina. **The Byzantine Hagiographic and Hymnographic Texts on St Parasceve of Epibatae**. Sofia: Boyan Penev publishing house, 2017, 286 с.
ISBN 978-619-7372-04-5.

Монографията има за цел да изясни първоначалния византийски период в историята на култа на св. Параскева Епиватска и нейното житие, останали недостатъчно изследвани по редица причини. Авторката се стреми да очертае „свещената“ географска мрежа, чрез която се е разпространил култът, и да хвърли светлина върху историческия и литературен контекст, както и върху особеностите на византийската агиографска традиция. Палеографският, исторически, текстологически и лингвистичен анализ на житийния текст с името на дякон Василик хвърля светлина и върху формирането и развитието на славянската литературна традиция, свързана със светицата.

ИЗКУСТВО / ART

ВАСИЛЕВ, Георги и Иван М. Иванов. **Хроника на едно театрално столетие 1870–1970 г.** Велико Търново: Фабер, 2017.
ISBN 978-619-00-0628-2.

Изследването е посветено на театралните събития във Великотърновския театър.

ГЕРГОВА, Иванка, Елена Генова, Иван Ванев и Майя Захаријева. **Дебърски майстори във Видинска епархия**. София: Институт за изследване на изкуствата – БАН, 2017, 176 с.
ISBN 978-954-8594-66-0.

Изданието е резултат от работата на българския екип от проекта „Изкуството на XVIII и XIX в. Дебърска и Самоковска художествена школа“, който се осъществява в рамките на сътрудничество между академите на науките на България и Македония. Издирени, документирани и изследвани са произведения на самоковски зографи на територията на Република Македония и на дебърски майстори на територията на България. Събраният материал дава богата картина на „географията“ на двете художествени школи.

Достъп до встъпителната статия на български и на английски език: <http://ow.ly/wa3k30hfi3w>

ИЗКУСТВОВЕДСКИ четения 2016: Автори. Течения. Взаимодействия. София: Институт за изследване на изкуствата, 2017, 455 с.
Научни редактори: Камелия Николова и др.
ISBN 978-954-8594-67-7.

Съдържа докладите от модула „Ново изкуство“ на конференцията „Изкуствоведски четения“, проведена през 2016 г. Изследванията са в областта на съвременните изкуства: изобразително изкуство, музика, кино, театър и архитектура.

КЪРДЖИЛОВ, Петър. Загадките и времената на „Българан е галант“. София: АИ Проф.Марин Дринов, 2017, 735 с.
ISBN 978-954-322-902-4.

В книгата, резултат от пространни дългогодишни проучвания в библиотеки, архиви, музеи, филмотеки, е проследена съдбата на първия български игрален филм „Българан е галант“. Същевременно са очертани контурите на кинематографичния живот в България през разглеждания период (1908–1915).

МАНОВ, Румен и Мариела Стойкова. Небесни закрилници на дома / Heavenly Patrons of Bulgarian Homes. Русе, 2017, 232 с.
ISBN 978-619-90850-0-4.

Каталог към изложбата с над 100 икони, показана през май 2017 г. в Криптата на „Св. Александър Невски“. Датировката на произведенията е с широк диапазон – от 1640 г. до втората половина на XIX век. Най-голям дял заемат иконите, създадени за индивидуална молитва – домашни иконостаси, триптиси, диптиси и нагръдни икони. Втората група обхваща паметници, създадени за храмовото пространство и нуждите на монасите таксидиоти, но поради различни обстоятелства, сред които и излизането им от култова употреба, променят своето предназначение и част от тях още през XIX и първата половина на XX в. са адаптирани към мястото на домашния олтар. Двуетично издание на български и английски език.

МАРКОВ, Николай. Образци на Чипровското златарство (XVI–XVII в.) от сбирките на Националния исторически музей в София. София: Национален исторически музей, 2017, 27 с.
ISBN 978-619-907-787-0.

В каталога са представени някои от най-характерните образци от изделията на чипровските златари, събирани в НИМ през последните двадесет и пет години.

НОВКОВ, Митко. От Мърквичка до Минотавъра. Пловдив: Жанет 45, 2017, 530 с.
ISBN 978-619-186-377-8.

Сборник с есета върху знакови български художници и техни произведения – Иван Мърквичка, Иван Милев, Сирак Скитник, Васил Бараков, Златю Бояджиев, Дечко Узунов, Станислав Памукчиев, Павел Койчев, Греди Асса, Андрей Даниел и др. Авторът се оттласква от полето на изкуствознанието, за да фокусира вниманието върху понякога неочакваните смисли, които художниците ни завещават. През различни картини в книгата се разглеждат дълбоки български архетипи на поведение.

1869

РЕЧНИЦИ / DICTIONARIES

БЪЛГАРСКИ етимологичен речник. София: АИ Проф. Марин Дринов –
Том 8. ТЕСАМ – ФЯКАЛКА. 2017, 884 с. ISBN 978-954-322-890-4.
Редактори: Лиляна Димитрова-Тодорова, Людвиг Селимски

ВЕСЕЛИНОВ, Димитър и Анна Ангелова. **Речник на френските думи в българския език.** София: УИ Св. Климент Охридски –
Т. 6. У–Я. 2017, 548 с. ISBN 978-954-07-4266-3.

СТОИМЕНОВА, Нели. **Нов речник на уличния жаргон.** София: Милениум /
Millennium, 2017, 205 с.
ISBN 978-954-515-408-9.

НАУЧНА ПЕРИОДИКА 2017

PERIODICALS

Археология. БАН, Национален археологически институт с музей. Гл. ред. Васил Николов. ISSN 0324-1203.

2016, № 1–2: **Николов, В.** Укрепените селища в поречието на Провадийска река, Голяма и Луда Камчия в контекста на халколитната икономика, 7–18; **Божкова, А.** Банкетният сервиз на древните траки по данни от керамичните находки, 19–31; **Лешаков, Л.** Бронзов връх за стрела от Скобелево, Сливенско, 32–38; **Мутафчиева, Я.** Бронзови хидрии и огледала с изображения на сирени от Тракия, 39–57; **Овчаров, Вл.** и **Г. Дзанев.** Археометрично изследване на римското сребърно монетосечене по материали от български музеи; 58–66; **Иванов, М.** Херма с надписи от Сердика, 67–72; **Тенекеджиев, В.** Една забравена раннохристиянска църква край Варна (из архива на Карел Шкорпил във Варненския археологически музей), 73–82; **Трайкова, Л.** Ажурни апликации към колани с токи тип Сучидава, 83–90; **Григоров, В.** Костена апликация с изображение на птица от Плиска, 91–98; **Дочев, К.** Нови данни за използването на сребърни слитъци пари в българската държава през XIII—XIV век, 99–113; **Бъчваров, К.** Списък на научните публикации на чл.-кор. проф. дин Васил Николов, 130–142; **Чукалев, Кр.** Научни публикации на специалистите от Националния археологически институт и музей на БАН през 2015 г., 143–155.

Българска етнология. БАН, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей. Гл. ред. Анелия Касабова ISSN 1310-5213.

2016, № 4: **Христов, П.** Българските общности в Украйна в началото на новото хилядолетие – променящите се погледи; 515–519; **Коч, Св.** Идентификационни стратегии на българите в Украйна, 520–537; **Пимпирева, Ж.** Семейството в житейските разкази на бесарабските българи, 638–557; **Георгиев, Г.** и **Е. Водинчар.** *Зборовете на межтата.* Междуселищни патронни празници у българските преселници в Бесарабия – наблюдения и хипотези, 558–582; **Пригарин, А.** „Балканските акценти“ на одеския „Привоз“: към въпроса за етническите компоненти в градската кухня, 583–595; **Иванова, Бл.** Художници и фотографи от XIX в. в търсене и представяне на българската национална идентичност в Русия, 596–611; **Пачева, М.** и **С. Пачев.** Миграцията като средство за оцеляване на таврическите българи по време на глада 1946–1947, 612–622; **Сантова, М.** Българи в Словения. Първоначални наблюдения върху българската диаспора в Словения, 623–638; **Ковалов, А.** Календарната обредност на бесарабските българи в източници и научна литература, 639–653.

2017, № 1: Попов, Р. Пътят – предпочитано място за магически действия, 6–13; **Сивков, Н.** Млечният път в космическото и обредното пространство, 14–23; **Захова, С.** Пътят на ромската литература в Източна Европа, 24–44; **Демирева, Д.** По трудния път: цигански организации в Шумен (1944–1990), 45–67.

Български език. БАН, Институт за български език. Гл. ред. доц. д-р Т. Александрова. ISSN 0005-4283.

2016, Приложение: Илиева, Т. Статистическа оценка на стила и езика на Климент Охридски, 11–33; **Мирчева, Е.** Още един пример за многократни преводи през Българското средновековие, 34–49; **Тотоманова, А.-М.** Алхимията – бавното изкуство, 50–61; **Тончева, Хр.** Новооткрит препис на *Чинопоследованията за встъпване в монашество* в Зографски требник от XIII век, 62–76; **Карачорова, И.** Из лексиката на апокрифните молитви (Сложните думи в превода на Василиевите молитви), 95–107; **Мичева, В.** Лексемите с корен *-вещ-* в историята на българския език и култура, 108–124; **Кемалова, А.** Обектна и субектна реприза в синтактичната структура на славянския юридически текст, 125–137; **Митринов, Г.** Фасадни надписи на църквата „Св. Димитър“ в с. Додулар, Солунско, 138–147.

2017, № 2: Малджиева, В. Принципи на формалното описание на полисегментните езикови единици в нормативната граматика на българския език, 7–19; **Рабовянова, Т.** Миналото страдателно причастие – име предикатив или индикатор за пасив, 20–33; **Сумрова, В.** *Този джипи / тази джипи / това джипи*, или за колебанията в рода на заемките в българския език, 34–45; **Паскалев, Н.** Отговори на комплименти в съвременния български език, 46–56; **Петкова, Е.** Термини от природните науки, получили външната си форма чрез трета степен на терминологизация, 57–68; **Гаравалова, И.** Развойни тенденции в българската морфологична система, 69–83; **Златева, Ж.** Диалектическият подход към езика в теорията за книжовните езици на Пражкия лингвистичен кръжок, 84–90; **Мурдаров, Вл.** Начини за представяне на числителните редни имена с цифри, 91–93; **Маринова, Н.** Библиография на българската езиковедска литература. 2016 г. (първо полугодие), 114–145.

2017, № 3: Колковска, С. Детерминологизацията като източник на нови значения в съвременния български език, 8–18; **Бонджолова, В.** Оказионализмите като част от динамиката на лексикалната система, 19–29; **Стаменов, М.** Българското мъжкарство в заемки от османски турски: мъжкарството като в приказка, 30–43; **Костова, Н.** Глаголни метафори, 44–55; **Христова, А.** Особенности на средновековната философска терминологична лексика, 56–62; **Митринов, Г.** Названия на дъб в източнородопските и южнородопските български говори, 63–74; **Гаравалова, И.** Названия на луничките по човешкото лице в родопските говори, 75–85; **Кочева, А.** Семантиколексикални интерференти в смесения език на виенските българи, 86–93; **Веселинов, Д.** Последната дума в българския език, 94–113; **Илиева,**

Л. Непозната в науката печатна книга от 1679 година на българина Марко Чипровски, 114–117; **Георгиева, Цв.** Роднинските названия – предизвикателства и перспективи, 118–133; **Михайлова-Паланска, М.** All inclusive, ол инклузив, олинклузив или всичко включено в цената, 134–137.

2017, Приложение: Станчева, Р. Теоретична рамка на изследването на обществените нагласи към съвременния български книжовен език като фактор при кодификацията на нормите му, 11–40; **Станчева, Р.** За кодификацията на правилото за пълен и кратък член, 41–59; **Алексова, Кр.** Окончанието за 1 л. мн.ч. сег.вр. на глаголите от I и II спрежение в историята на кодификацията на книжовните норми в България от 1945 г. до днес, 60–81; **Томов, М.** Кодификация на нормата за употреба на главни и малки букви при съставните собствени имена в правописните речници от втората половина на XX в. до днес, 82–104; **Кунева, И.** Учтивата форма – история на кодификацията на нормите и съвременна практика, 105–113; **Микова, Л.** История на кодификацията на бройната форма, 114–124; **Златева, Ж.** Промениливо Я – история на кодификацията, 125–146.

Резюмета на статиите в интернет: <http://www.balgarskiezik.eu/archives.html>

Български език и литература. МОН, Гл. ред. проф. д-ни Маргарита Георгиева. ISSN 0323-9519.

2017, № 3: Симеонова-Конах, Г. Театърът на Радко Радков. История, памет, интерпретации. „Теофанó“, 321–346; **Кирилов, Н.** Драмата „Албена“ на Йовков – от чародейството към чудодейството, 247–258; **Хаджиева, Е.** Словоредните различия между българския и руския език – източник на синтактична интерференция, 304–312; **Крейчова, Е.** Трансфер и интерференция при изучаването на български език като чужд от славяни, 313–320.

2017, № 4: Манова, Р. Маркери на българската езикова картина на света (Поглед към една тематична група фразеологизми), 353–361; **Василева, Анг.** Наречието в „Словарь болгарского языка по памятникамъ народной словесности и произведенийъ новѣйшей печати“ на Александър Дювернуа, 374–384; **Чакърва, Кр.** Към въпроса за типологията на функционално-семантичните полета в съвременния български език, 425–432; **Ефтимова, Андр.** Функционалните семантико-стилистични категории аксиологичност и оценъчност, 440–452; **Балабанова, Ел.** Функционалната граматика на М. Халидей за определяне на елементите от тематичното поле в българското просто изречение, 453–465.

2017, № 5: Виденов, М. Запълване на хезитационните паузи в спонтанната българска разговорна реч, 479–485; **Христозова, Г.** Членуване на съществителни нарицателни имена от мъжки род с пълен и с кратък член. Практическо-прагматичен подход, 486–494; **Мицова, Ст и Г. Падарева-Илиева.** Некоректна артикулация на алвеоденталната съгласна л: percepция, правописни грешки, 495–503; **Коева, Св.** Изследователски подходи в

науката за езика и езиковото обучение, 518–533; **Караиванова, Ст.** Природата и нейните визуализации като хармонично обект-субектно тъждество в лириката на Емануил Попдимитров, 534–542.

2017, № 6: Антонова-Василева, Л. Нашенският език в нашето съвремие – мястото на диалектите в съвременната реч и в обучението по български език, 649–656.

Български фолклор / Bulgarian folklore. БАН, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей. Гл. ред. Станой Станоев. ISSN 0323–9861.

2016, № 4: Илиева, А. Реалността в микрокосмос: железопътният моделизъм в България – разкази, образи, дискурси, 351–366; **Станоев, Ст.** „Кой измисля вицовете за блондинки?“, 367–384; **Петрова, И.** Доверие, социален капитал и неформални мрежи. Културни специфики на постсоциалистическите общества в рамките на Европейския съюз, 385–403; **Янкова, В.** Татарски образи в българския национален наратив през XIX век, 404–423; **Демирова, Д.** Циганите музиканти в Шумен от началото на XIX век до наши дни, 462–480.

Българско музикознание / Bulgarian musicology. БАН, Институт за изследване на изкуствата. Гл. ред. проф. ди Елисавета Вълчинова-Чендова. ISSN 0204-823X.

2017, № 1: Найденова, Г. Агитки, хорове и седенки: първото десетилетие на управляваната художествена самодейност в България (1944–1945); **Денкова, Г.** Поглед към режисираната музикално-художествена страна на националните събори на народното творчество в Копривщица и политическите им употреби през социализма, 44–60; **Иванова-Найберг, Д.** (Бяла) роза в косите на Америка. Балканското и българското танцуване в international folk dance groups в САЩ: въведение, 61–83; **Маргаритова, Р.** Ритуалната музика на хетеродоксните мюсюлмани от Кърджалийско – контексти на изпълнение и функционалност, 84–102; **Керкелов, П.** Орнаментиката в българския песенен фолклор според различните изследователи. Класификационни перспективи, 103–116.

Годишник на Софийския университет. Исторически факултет. Отг. ред. Тодор Попнеделев. ISSN 1312-9406.

2017, № 102: Рачева, В. В работилницата на Клио: теория и практика на историята през първата половина на XIX век. Казусът Юрий Венелин, 145–175; **Макарова, И. Ф.** Към историята на Будапещенската конвенция от 1877 г.: нови архивни материали, 176–198; **Янчев, В.** Армията и войната на Стамболийски с „вътрешните врагове“ (октомври 1919–март 1920 г.), 199–240; **Стоянова, Пл.** Работна заетост сред циганското население на България в годините на социализма (1945–1989), 241–273; **Михайлова, В.**

„Завесата все още е желязна“. Трагичната история на полет 4X-АКС в международен и български контекст, 274–334.

На свободен достъп: http://www.anamnesis.info/sites/default/files/su_godishnik_102.pdf

Епохи. Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“. Гл. ред. проф. д-р Иван Тютюнджиев. ISSN 1310-2141.

2017, № 1: Горанчев, В. Арбанаси през османската епоха (XV–XIX в.) (история, стопанско развитие, просветно дело), 11–63; **Великов, Ю.** Съчинението „Responsa contra Claudium“ на Дангъл: глас от девети век в защита на светите кръст и икони, 67–73; **Йосиф, митрополит Тетовско-Гостиварски.** Архиепископията Юстиниана Прима и нейното място в средновековните традиции на църковната автокефалност на Охридската архиепископия, 74–77; **Калиниченко, В.** Предмети средновекового вооружения из Рухотинското городище (уроч. Корнешты) и военное дело Болгарского государства в IX в., 78–91; **Петров, Г. и Р. Янков.** Примерен географски подход при разработването на прогнозен археологически модел, 120–127; **Стоянович, П.** Ерцхерцог Йохан Салватор и княжеският въпрос в България (1886–1887), 128–134; **Димитриев, Ст.** Образователното дело на протестантите в Струмица от края на XIX в. до 1912 г., 135–138; **Галунов, Т.** Избори и престъпления във вота за Шестото Велико Народно Събрание през 1946 г., 139–153; **Симеонова, Ю.** „Само този ми е взел майсторлъка!“ – по следите на една фотография, 154–157; **Атанасов, Г.** Мирни договори и съглашения на Българската държава с Ромейската империя до 717 г., 162–174; **Николов, Н. и Ст. Дончева.** Нови свидетелства за българо-византийските търговски отношения в края на VIII–началото на IX век., 175–178; **Чокоев, И.** Тъкан от саркофаг № 4, открит до Голямата базилика в Плиска, 179–187; **Георгиева, С.** Цар Самуил в съперничество с Византия за контрол над Виа Егнация и Драч, 188–195; **Узелац, А.** Западните пътешественици в ‘Deserta Bulgariae’ преди Първия кръстоносен поход, 196–202.

Свободен достъп до статиите в интернет: <http://journals.uni-vt.bg/epohi/bul/>

Известия на държавните архиви. Държавна агенция архиви. Отг. ред. доц. д-р Михаил Груев. ISBN 0323-9780.

2017, № 109: Колева-Звънчарова, М. Пътници и пътни разрешителни в Османската империя:

мюрур тезкерета от XIX век, 3–16; **Узлова, Л.** Бистра Винарова: странствания между световете, 16–34; **Василева, Н.** Документи за българското просветно дело в Западните покрайнини (1941–1944 г.), 35–71; **Костова, В.** Регистър на еврейската община в Хасково (1897–1944 г.), 72–165; **Николова, Д.** Съединението на Княжество България и Източна Румелия в документи на Държавен архив – Варна, 166–179; **Гечева, К.** Дневник на

1869

поручик Стефан А. Добрев, воден по време на Първата световна война (13 септември 1915–22 февруари 1916 г.), 190–201; **Койчева, Цв.** „Дневник от войните“ на габровския учител Неделчо Бенев (19 септември 1915– 20 октомври 1918 г.), 202–247.

Известия на Института за исторически изследвания. Институт за исторически изследвания – БАН. ISSN 2367-5187.

2017, № 34: Божинов, Пл. Щрихи от формирането на българския интелектуален елит през XIX век: случаят Марин Дринов–Нешо Бончев, 38–61; **Кирилова, А.** Найден Геров и българското национално движение в Пловдив през 50-те години на XIX век, 62–88; **Лельова, Р.** Утвърждаване и разширяване на българското екзархийско ведомство в Македония след Берлинския конгрес, 89–112; **Соленкова, Л.** Христо Гандев за прехода от народност към нация, 149–169; **Пейковска, П.** Професионална реализация и социална интеграция на руската имигрантска интелигенция в България през 20-те години на XX век, 170–182; **Гешева, Й.** Права и компетенции на българските държавни институции Обикновено народно събрание и Велико народно събрание (1879–1947) и тяхната роля за консолидиране на нацията, 276–288; **Миколенко, Дм.** К вопросу о политике идентичности правительства Стефана Стамболова в Болгарии, 289–299; **Стрезова, А.** Посланици на държавната независимост: българските дипломатически представители в Цариград (края на XIX–началото на XX век), 300–319; **Парушева, Д.** От имперски към национален елит. Динамика на румънския и българския политически елит в края на XIX век, 320–334; **Нягулов, Бл.** Лидери под въпрос: историография и памет за Стефан Стамболов и Йон Антонеску, 335–364; **Димитрова, П.** Неосъществените генерали – случаят Борис Чилингиров (Щрихи към погрома на българския военен елит след 9 септември 1944 г.), 365–392; **Първанов, П.** Национализъм, миграция и туризъм (Случаят с детско летовище „Ерма“, гр. Трън), 393–402.

Исторически преглед. БАН, Институт за исторически изследвания. Гл. ред. И. Г. Илиев. ISBN 0323-9748.

2015, № 3–4: Първева, Ст. Създаване и запазване на колективната памет за военни конфликти в османската погранична периферия: битките на Михай Витязул с Османската империя по време на войната със Свещената лига (1593–1606), 5–35; **Градева, Р.** На границата на османското пространство: Видин, XV–първата половина на XVIII в., 36–82; **Иванова, Св.** Видинският Варош и канун-и серхад (към отношенията между християни и мюсюлмани на османската военна граница през първата половина на XVIII в.), 83–161; **Иванова, Дж.** Чипровските събития от 1688–1690 г. (Нови предположения за участието на населението от Чипровско в бойните действия по време на войната на османците срещу Свещената лига (1683–1699), 162–179; **Фодор, П.** „За хазната неверникът е най-полезен“: за

религиозната политика на османците в Унгария, 180–195; **Тютюнджиев, И.** и **И. Горанчев.** Берат за търговска дейност от Арбанаси, Великотърновско, 196–208; **Жеков, Ж. Ж.** Пелтастите – воините на Антична Тракия (тактика и стратегия), 232–247; **Кирилова, А.** Найден Геров и Драган Цанков в лабиринтите на Въпроса: българската уния, 269–310; **Божинов, Пл.** Марко Д. Балабанов и Освобождението на България, 311–347; **Стоянова, Р.** Нови документи за големия род Пулиеви, 348–376.

2015, № 5–6: Михова, Д. Забраната „contra iustitiam iudicasse“ („да се отсъжда срещу справедливостта“) в Lex Romana Visigothorum и Codex Theodosianus, 5–21; **Нинов, В.** Един малко познат в българската историография извор за съдбата на император Бодуен I, 22–30; **Водзяновска, И.** Церковнославянските паметници в библиотеках василианских манастиррей, 31–41; **Аризанова, С.** Облеклото на средновековните български монаси, 42–53; **Митев, Н.** Икономическият облик на средновековните градски центрове Ряховец, Червен, Шумен и Овеч в периода XII–XIV в. по нумизматични данни, 54–63; **Йорданов, К.** Нахията Чепино и селищата с войнушко население в подножието на Западните Родопи според османските войнушки, тимарски и вакъфски регистри от XVI век, 64–81; **Щерионов, Щ.** Изворовият материал за изследване на демографското развитие на българските земи през Възраждането и мястото на гръцките извори сред този изворов материал, 82–93; **Строковская, Т. А. Е.** Викторов. „Идеалист“ 40-х годов XIX века, 94–102; **Хинкова, А.** „Що нещо църквата?“, или отново за формирането на конфесионалната идентичност, 103–119; **Неделчева, Ц.** Аязма и свети извори в Карловския край, 120–132; **Ленкова-Мучинова, М.** Родът Чалъковци и българската книжовност през Възраждането, 133–143; **Мучинов, В.** Софийският санджак в османската миграционна политика през 60-те–70-те години на XIX век, 144–158; **Ангелова, Д.** Мерки за регулиране на брачните отношения по българските земи през XIX век, 159–166; **Подолан, П.** Най-старата история на славяните в ранните трудове на Павел Йозеф Шафарик, 167–184; **Черни, М.** Вацлав Ханка и българите, 185–197; **Трифенова, А.** Български оценки за „История на българския народ“ от Франтишек Хибл, 198–208; **Стоянова, К.** Просвещението и културното развитие на Перушица в края на XIX-тото и първите години на XX-тото столетие, 209–221; **Земан, П.** Чехи за Източна Румелия. Пловдив по времето на Източна Румелия в спомените и кореспонденцията на чешки интелектуалци, 222–228; **Александров, М. Д.** Имиграционната политика в законодателството на следосвобожденска България. (По примера на Закона за населяване на ненаселените земи в България), 229–236; **Славов, С.** От четничество към легален политически живот: ВМОРО след Младотурската революция, 237–262; **Александров, Е.** Началото на Първата световна война и новите предизвикателства пред британската дипломация, 263–273;

2016, № 1–2: Елдъров, С. Празникът на Освобождението в българския национален календар, 5–23; **Полимирова, М.** Нови сведения за живота и дейността на архимандрит Хрисант Самоковски (1800–1871), 24–41; **Лельова, Р.** Спорен ли е въпросът за спорните църкви в Македония?, 42–50;

1869

Ваташки, Р. Българската православна църква и Вторият ватикански събор (1962–1965 г.), 51–59; **Миколенко, Д.** Политическо наследство С. Стамболова в процесите на трансформацията на правящия режим в България (1895–1918 г.), 60–68; **Златева, А.** Дейността на Петербургския руско-български дамски благотворителен комитет през Балканската война 1912 г. (Щрих към руското дарителство за българските герои и сираците от войната), 69–97; **Велева, Л.** Свободният университет и славянското научно сътрудничество (1920–1940), 98–107; **Кочанков, Н.** Словашката република – поглед от България (1939–1944), 108–123; **Самойленко, Н.** Въпроси за социалната история на България в осъществяването на украинските изследователи (середина 50-х – средина 60-х г.), 130–142; **Тиен, Д.** Мястото на китайската класика в българската хуманитаристика след 1878 г., 143–152; **Малинова-Тиен, М.** Етапи в развитието на българската хуманитаристика в Китай, 153–171; **Кочанкова, А.** Институции и памет. За влиянието на историческите изследвания върху архивната практика в България, 172–183; **Първанов, П.** Архив на Държавните „Мини Перник“ като извор за стопанската историография, 184–190; **Йорданов, К.** Организационно устройство на соколарската институция, числен състав и географско разпределение на соколарите от Централните Балкани през XV–XVI в., 227–289.

История. МОН. Гл. ред. проф. д-р Пламен Митев. ISSN 0861-3710.

2017, № 3: Радев, Т. Към историята на Българското тайно революционно братство в Турция (1897 – 1899), 231–251; **Котова, Сл.** Защитник на българите ли е Достоевски?, 252–267; **Камбуров, С.** „Арабски“ ранно-средновековни мечове в днешните български земи, 268–297; **Глушкова, Св.** Княз Леополд Сакс-Кобургски (1790–1865) – родословие и начална дейност, 298–310.

2017, № 4: Звездов, Ст. Стара Велика България и възходът на уногундурите при кан Кубрат, 351–370; **Ницов, Д.** Прояви на ислямизация в Анхиалска каза през XVI–началото на XVIII век, 371–377; **Мандак, Р.** Отношенията на шериятските съдилища с държавната власт във Вардарска Македония 1918–1941 г. и ислямската религиозна общност, 378–385.

2017, № 5: Георгиев, Г. Д. Професионалните сдружения в Западна Централна България през XIX век, 478–492.

2017, № 6: Парушева, Д. Патрони и клиенти. Български примери и балкански паралели от края на XIX и началото на XX век, 600–612; **Еленков, И.** Отечественият фронт и ранното социалистическо всекидневие: нарядни храни, стопанска и обществена мобилизация, подбор на надеждни елементи за строителството на народната демокрация, 613–626; **Карамихова, М.** Постсоциализмът като виенско колело (Политико-геронтологическо есе), 627–639; **Коцева, В.** За дългия път на етнологията до училището, 640–648; **Маркова, М.** Житейски разкази, гранична реалност и политическа конюнктура, 649–656; **Дечева, М.** Отново за българското традиционно облек-

ло, 657–671; **Илиев, И.** Да живееш в три държави: промени в земеделието и всекидневието на селяни от Северозападна България, 672–683; **Колева, И.** Рефлексивна картина за социално включване на уязвими етнически общности и групи у нас (върху примера на образователните институции в община Стралджа), 684–691.

Литературна мисъл. БАН – Институт за литература. Гл. ред. Николай Аретов. ISSN 0324-0495.

2017, № 1: Джевиецка, Е. За мястото на библейския текст в новата българска литература. Рецепции – интерпретации – предизвикателства, 3–26; **Спасова, А.** Рецепция на античността и романтичната историография на XIX век при Тодор Шишков и Гаврил Кръстевич, 27–58; **Русков, И.** Как е направено Кървавото писмо, 59–93; **Ангов, Пл.** „Елопея на забравените“: случаят „Волов“, 94–116; **Борисова, Е.** Непреодолимите граници на разума в романа „Да избереш себе си“ на Любен Дилов, 117–138.

2017, № 2: Aretov, N. Evolution and competition of the myths of origin: Bulgarian and Balkan aspects, 20–35; **Липчева-Пранджева, Л.** Поетът като филолог. Кирил Христов в огледалата на пражката българистика, 36–55; **Дакова, Б.** „Неавтентичният човек“ или за внезапните симетрии в идеологическото писане на Цветан Стоянов, 56–67; **Ковачев, О.** За шайките и шарките на шаяка в „Изключителната биография на Буди Будев“, 68–81; **Ракъовски, Цв.** Людмил Стоянов – теория и практика на критическия жест, 82–95.

Македонски преглед / Macedonian Review. Македонски научен институт. Гл. ред проф. Александър Гребенаров. ISSN 0861-2277.

2017, № 1: Петров, Т. Полковник Борис Дрангов (1872–1917), 7–18; **Petrov, T.** Colonel Boris Drangov (1872–1917), 19–30; **Фролова, М. М.** Население Западной Македонии в преддверии Русско-турецкой войны 1877–1878 гг. (по донесениям русского консула в Битоле В. А. Максимова), 31–42; **Никифорова, С.** Сръбската стопанска политика във Вардарска Македония (1918–1941), 43–66; **Жебьок, Ч.** Македонският въпрос и България през погледа на унгарската дипломация, 67–74; **Винаров, И.** Албанизацията на Р Македония и последиците от нея за Балканите, 75–98; **Жечев, Н.** Спомени на Никола Лазаров за учебното дело в Македония и Одринско (края на XIX–началото на XX в.), 99–110; **Петров, П.** Произшестввие в Разложко през 1900 г, 111–126; **Милков, Хр.** Македония в архивите на ЦРУ (1945–1953), 127–144.

2017, № 2: Поппетров, Н. Първият председател на МНИ професор Иван Георгов – отвъд забравата, 23–38; **Мурдаров, Вл.** Любомир Милетич и Македонският научен институт, 39–46; **Чолева-Димитрова, А.** Любомир Милетич и изграждането на Македонския дом в София, 47–52; **Вачков, Д.**

Проф. Никола Стоянов – финансовият експерт на България, 53–62; **Войнова, Н.** Димитър Силяновски – „забравеният“ професор и теоретик на българския граждански процес, 63–72; **Рачев, Т.** Вместо очерк за проф. Димитър Силяновски, 73–76; **Гребенаров, А.** Превъплъщенията на Георги Кулишев от революционер и публицист до политик и дипломат, 77–87; **Германов, Ст.** Професор Петър Шапкарев – председател на Македонския научен институт, 89–94; **Митев, Тр.** Възстановяване и дейност на Македонския научен институт, 95–104; **Славов, Сл.** Българската държава и кризата във ВМОРО в следилинденския период, 105–122; **Милков, Хр.** Македония в архивите на ЦРУ (1950–1953), 123–134.

Минало / Minalo. Гл. ред. Любомир Юруков. ISSN 1310-3415.

2017, № 2: Алексиев, А. Открита е фотография на поп Неделю Иванов, кръстоносеца на Хвърковатата чета на Бенковски, 4–6; **Мъндев, Г.** Неизвестна снимка на Рафаил Атанасов, 7–8; **Звездов, Ст.** Известия за Бачковския манастир в грузинския летописен свод „Карглис цховреба“, 9–10; **Ангелов, А.** 190 години от рождението на Иван Попвелчев Грудов, български революционер, общественик и книжовник, 26–28; **Влайков, Вл.** Да си спомним за Симеон Хаджикирилов – първият български министър на финансите, 29–31 **Хаджийски, И.** Градската градина и Наковият мост – едни от символите на град Дупница, 51–61; **Милков, Хр.** Българската резидентура във Франция (1958–1969), 62–82.

2017, № 3: Попов, Т. Две уникални късновизантийски сребърни монети, 4–9; **Иванов, Р.** Османски надгробни паметници от Ардино и село Чубрика, община Ардино, 10–16; **Колева, И. и Е. Колева.** Спомен за непознатия Кольо Карагъзов от Габрово. 135 години от началото на Българския Манчестър. Участието на България във Всемирното изложение в Париж през 1900 година е изключително успешно, 17–31; **Кънчев, Кр.** Участието на 10^{ти} конен Шуменски полк във войните за национално обединение (1912–1918 г.), 32–39; **Хаджийски, И.** Военният клуб в гр. Дупница (1906–2017 г.), 40–49; **Кривошиева, Й.** Българско научно-техническо представителство в Сирия, Мароко и Либия, 50–56; **Симеонова, Н.** Масовизацията на ТКЗС и ликвидирането на частната собственост в Силистренска околия (1948–1958), 62–75; **Иванов, К.** Политическата криза в българо-югославските отношения през 1968–1969 г., 76–89.

2017, № 4: Алексиев, А. Открита е фотография на Христо Стоянов, председател на Софийския революционен комитет, 26–31; **Ковачев, Кр.** Историко-филологически анализ на един епиграфски паметник от Плиска: надгробен двуезичен надпис на Лазар от IX–началото на X в., 32–36; **Голев, К.** За българофилията на куманите при първите Асеневци, 37–56; **Иванов, Р.** Османските епиграфски паметници от джамията Орга Мезар в Пловдив, 57–59; **Митева, И.** Професионална структура на румелийската столица Пловдив, 60–71.

Проблеми на изкуството /Art Studies Quarterly. БАН, Институт за изследване на изкуствата. Гл. ред. доц. д-р Бисерка Пенкова. ISSN 0032-9371.

2017, № 1: Schiemenz, G. P. The Gothic Psalter in Munich – A Witness in the Case of the Orthodox αἴβοι Wall Paintings, 3–8; **Пенкова, Б.** Ктиторските портрети в Боянската църква като свидетелство за историята и културата на своето време, 9–16; **Milanova, A.** La sculpture architecturale de la côte bulgare de la mer Noire entre l’Est et l’Ouest aux XIIIe–XIVe siècles, 17–27; **Косева, Д.** Фигурални капители от разкопките във Велико Търново, 28–34; **Moussakova, E.** Late Medieval South Slavonic Illumination in the Byzantine Context, 35–44; **Vasilev, Tsv.** Bilingualism in Post-Byzantine Mural Inscriptions in Balkan Art: Historical Background and Functions, 45–51; **Парпулов, Г.** Две непознати творби на Захарий Зограф, 52–53.

2017, № 2: Топалджикова, А. Изкуството не възпроизвежда видимото, по-скоро го прави видимо, 3–6; **Николова, К.** Пирандело и българският тетър: дебатът за маската, 12–16; **Попилиев, Р.** Проблемът за Родното и Чуждото в българския тетър от Освобождението до Първата световна война. Свобода за Родното да усвоява Чуждото, 17–21; **Спасова-Дикова, Й.** Театрално изкуство & образование в криза. Перспективи, 22–28; **Мартонова, А. и Е. Хайн.** Балони, хвърчила и писма (по френско-китайските следи на един български киноплакат), 37–44; **Гоцева, Е.** За тетъра, киното и произхода на нелинейния наратив, 45–47; **Александрова, П.** Българските филми омнибуси, 48–51; **Донев, А.** Публиките като субект във филмовата комуникация, 52–57.

Проглас. Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“. Гл. ред. проф. д-р Николина Бурнева. ISSN 2367-8585.

2017, № 1: Тачева, Е. и С. Георгиева. Historia domus“ – домовете на времето [Пътни бележки на Е. Тачева от научно пътуване до Стар Бешенов, Банат], 51–55; **Георгиева, Св.** Народният календар на бесарабския българин: езиково-културно интерпретиране. Речник, 56–69; **Стоянова, Е.** Към историята на българоезичната лексикография в Украйна, 70–76; **Рацева, Е.** Особенности на етническото съзнание на подрастващото поколение българи от Република Молдова, 77–87; **Хатлас, Й.** Българската етническа общност в Приазовието днес. За наименованието и съвременното състояние на диаспората, 88–95; **Шумелов, Вл.** Писатели и дейци на културата от българската диаспора и емигрантски общности на страниците на алманах „Света гора“ (бр. 1–13), 96–108; **Бурнева, Н.** За литературния мотив „Насън и наяве“ и за едноименния фрагмент от Емилиян Станев, 129–139; **Иванова, Цв.** Човекът от подземията и социалистическият реализъм в новелата „Санаториумът на д-р Господов“ от Георги Марков, 140–147; **Донев, Вл.** Другата страна на разказа. За прозата на Здравка Евтимова, 148–153.

Свободен достъп до статиите в интернет: <http://journals.uni-vt.bg/proglas/bul/>

Старобългаристика / Palaeobulgarica. БАН, Кирило-Методиевски научен център. Гл. ред. проф. Светлина Николова. ISSN 0204-4021.

2017, № 2: Славова, Т. За езика на Учителното евангелие на презвитер Константин (лични и нелични глаголни форми), 3–21; **Федер, У. Р.** Апофтегма 1702 в славянската традиция, 22–33; **Стаменова, А.** Значение одного слова и текст Новгородской грамоты на бересте № 199, 34–45; **Камуля, М.** Съществителни имена със суфикс -зникъ (-еникъ) в повестта „Варлаам и Йоасаф“ по среднобългарския препис НМРМ 3/14 от втората половина на XIV в., 46–57; **Ангелов, Св.** Надписът от манастира „Св. Йоан Богослов“ (Касинец) край Враца, 58–68.

Резюмета на статиите на английски език: <http://www.kmnc.bg/?info=98>

Съпоставително езикознание / Contrastive Linguistics. СУ „Св. Климент Охридски“. Гл. ред. проф. Петя Асенова. ISSN 0204-8701.

2017, № 2: Стойчев, Ст. За синкретизма в парадигмата на българския глагол и българо-чешката езикова асиметрия. Част II, 5–17; **Александрова, М.** Езиков израз на олфакторните възприятия в балканския ареал и извън него, 18–32; **Попов, М.** Методика за формиране на автономна терминосистема. Формиране на словника на терминосистема, 33–50; **Сивилова, Я.** Противоречивите интерпретации в традиционната култура. Хипотеза за изходната семантика на един фразеологизъм, 51–65; **Бояджиева, С.** Български езиковедски дисертации за 2011 г., 123–127.

2017, № 3: Stoyanova-Georgieva, I. Use of Intensifiers in British and Bulgarian Newspapers Letters to the Editor, 5–17; **Йорданова, А.** Словообразователният модел с формант *-ан* в традиционната украинска и българска битова лексика, 18–25; **Тинчева, Н.** Текстови светове и дискурсни светове: профилиране и особености, 26–37; **Славова, М.** Раковски като индоевропеист, 38–51; **Бояджиева, С.** Български езиковедски дисертации за 2012 г., 108–112.

Bulgarian Historical Review / Revue bulgare d'Histoire. Bulgarian Academy of Sciences, Institute for Historical Studies. Ed.-in-Chief: Ilija Todev. ISSN 0204-8906.

2015, № 3–4: Bao, H. Academic Interaction between Economics of Central and Eastern Europe and China (1978–1989), 3–13; **Li, R.** The Changing Image of Eastern Europe in the Chinese Press during the Early 1980s, 14–26; **Христова, Н.** Болгарские интеллектуалы в годы перехода: смена ролей, 34–40; **Dineva, D.** The Disillusionment with the Cost of Transition, 41–47; **Kandilarov, E.** The Economic Relations between Bulgaria and China in the context of “One Belt, One Road” Initiative, 48–68; **Mikov, L.** Ottoman Gunpowder Factories (Baruthanes) in Bulgaria, 69–83; **Samardžić, M.** A Comparative Study of the

Perception of Railways among Serbian and Bulgarian Intellectuals, 1860s–1870s, 84–100; **Aleksandrov, M. D.** La politique de la Bulgarie visant à stimuler le peuplement du pays et se reflétant dans la législation Bulgare après la libération (1879–1912), 101–120; **Peev, G.** La propagande française et les Bulgares sur le front d'Orient, 122–135; **Кожухаров, А.** Обучение студентов из Чехословацкой республики в Народном военно-морском училище им. Николы Вапцарова в период 1953–1959 гг., 188–192.

Études balkaniques. Institute d'Etudes balcaniques & Centre de Thracologie. Ed.-in-Chief: Raïa Zaimova. ISSN 0324-1654.

2017, № 1: Latifi, V. Theorizing Nationalism: The National Identity as a Particular Form of Collective Identity and Its Political Relevance in the Balkans, 5–23; **Shumanova, Sp.** Bulgarian-Romanian Economic Relations (1944–1965), 24–54; **Duchhardt, H.** The Congress of Vienna, the Balkans and the Mediterranean, 67–78; **Danova, N.** Ce monde rapetissant, 79–106.

2017, № 2: Lyberatos, A. and M. Sariyannis. Inquiring Temporal Otherness: Timekeeping and Attitudes towards Time in the Balkans and the Ottoman Empire (16th–20th c.), 197–198; **Lyberatos, A.** Constructing Temporal Otherness: Western Travelers and Timekeeping in the Balkans (16th–19th c.), 199–213.

ДИСЕРТАЦИИ

Дисертации, защитени през 2017 г.

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Магдалена Стефанова АБАДЖИЕВА-ЙОРДАНОВА. Павликянската книжнина в историята на българския език. София, 2017.

Анна Сергеевна БАРАНОВА. Националнокултурната специфика на конотациите в превода от руски на български език. София, 2017.

Елена Иванова БОРИСОВА. Метафизични аспекти на познанието и фантастично изображение в съвременната българска проза. София, 2017.

Звезделина Йорданова БРАТАНОВА. Минимализмът в съвременната българска поезия. Шумен, 2017.

Милена Стоянова ВИДРАЛСКА. Пасивност, залог и причастия в съвременния български език. Пловдив, 2017.

Десислава Йорданова ВИЛИМОВСКА. Словоред и информационна структура на изречението (с оглед на адвербиалните модификатори, изразяващи епистемична модалност). София, 2017.

Биляна Борисова ГАВРИЛОВА. Българският художествен авангард. Контексти. Типологизация. Проявления. София, 2017.

Велика Атанасова ГЮЛЕМЕРОВА. Блудният син в българската литература (Прозата от Освобождението до 80-те години на XX век). Пловдив, 2017.

Галина Иванова ДИМИТРОВА. Модели на спомена за детството в българската проза за деца и юноши. Пловдив, 2017.

Георги Стоянов ИЛИЕВ. Отношението между епистемология и етика в литературната теория след Франкфуртската школа. София, 2017.

Николай Боянов МЕТЕВ. Значение и смисъл на изучаването на съвременния български роман в средното училище. София, 2017.

Маргарита Захариева МЛАДЕНОВА. Семантика на посесивните глаголи в българския, чешкия и руския език. София, 2017. ДН

Константина Русланова ПУНЕВА. Л. Н. Толстой като екранен сюжет: литературна и кинопоетика. София, 2017.

Сава Стоянов СИВРИЕВ. Антропоцентризъм и модерно поетическо съзнание в българската лирика от края на XIX–началото на XX век. Шумен, 2017. ДН

Андриана Светлинова СПАСОВА. Антични реминисценции в учебникарската книжнина през Българското възраждане. София, 2017.

Валентина Георгиева СТЕФАНОВА. История на определеността в българския език. София, 2017.

Екатерина Станимирова СТОЙЧЕВА. Социалното и духовното в три слова от „Книга Григория Цамблака“, Пловдив, 2017.

Александър Христов ХРИСТОВ. Пространствата на града в българската белетристика от първата половина на XX век. София, 2017.

Росица Пенчева ЧЕРНОКОЖЕВА. Българската литература за деца – психоаналитични прочити (90-те години на XIX век–40-те на XX век). София, 2017.

ИСТОРИЯ, ЕТНОЛОГИЯ, ФОЛКЛОРИСТИКА И ИЗКУСТВОЗНАНИЕ

Анелия Филипова АНДРЕЕВА. Етнопсихологически модел на рефлексивна картина за квалификация на учителя. София, 2017.

Михаела Будиминова ВИДЕНОВА. Калушарски и русалийски обредни комплекси: психолого-антропологичен анализ. София, 2017.

Захари Цветанов ГАНЧЕВ. Проблеми на дизайнерското проектиране на елементи и системи за осветление. София, 2017.

Тотка Петрова ГРИГОРОВА. Между светлината и словото – архангелските образи в иконографията, Пловдив, 2017.

Мая Димитрова ДЕЧЕВА-КИСЬОВА. Сценични реализации на българската поезия (1990–2010). София, 2017.

Биляна Красиминова ДОБРЕВА. Процесът от аналогово към дигитално изкуство в България след 1980-та година. София, 2017.

Пламена Антонова ДОНЧЕВА. Стрийт арт. Формални и концептуални връзки с плаката и визуалната комуникация. София, 2017.

Петър Карамфилов ЗАРЕВ. Рефлексивен модел на учителя за социокултурна компетентност. София, 2017.

Цветана Цветкова ИВАНОВА. Невроестетика на емоцията и съвременната художествена форма. София, 2017.

Добрин Димитров ЙОТОВ. Кризата на Ваймарската република през 1919–1924 година. София, 2017.

Костадин Тодоров КОСТАДИНОВ. Русините в Централна Европа – история и съвременност. София, 2017.

Константин Петков КОСТОВ. Експресивност и експресионизъм. Анализ на причинно-следствените връзки в експресивния художествен език в традицията на европейската живопис и обособяването му в художествен стил от началото и втората половина на XX век. София, 2017.

Теодор Иванов ЛИХОВ. Технологично развитие и категории в графичния дизайн от началото на XX век до днес. София, 2017.

Елизар Атанасов МИЛЕВ. Тенденции в развитието на лятото стъкло в България (художествено-естетически и технологични аспекти). София, 2017.

Таня Евтимова МИХАЙЛОВА. Обемно трансформиране на светлина и неговите възможности за създаване на произведения на изкуството. София, 2017.

Ивайло Валентинов НАЙДЕНОВ. Предприемаческата дейност на братя Пулиевы между традицията и модерността (търговски практики и стратегии през епохата на Възраждането). София, 2017.

Георги Павлинов ПАВЛОВ. Графичните и художествени проблеми на шрифта в социалния плакат. София, 2017.

Димитър Тодоров ПЕТРОВ. Албанците в Република Македония – на ръба на две столетия, на границата между три държави. Проблеми на политическата и социалната трансформация на общността (края на XX и началото на XXI век). София, 2017.

Милена Радева РАДЕВА. Художествената илюстрация в България от 40-те до началото на 90-те години на XX век. Тенденции и явления. София, 2017.

Николай Руменов РУСЕВ. Амфори от диоцеза Тракия – IV–първа половина на VII в. София, 2017.

Марио Владимиров СТОЙКОВ. Европа, Рим и българите католици през XVII век (религиозна, образователна и политико-дипломатическа дейност на българското католическо духовенство). София, 2017.

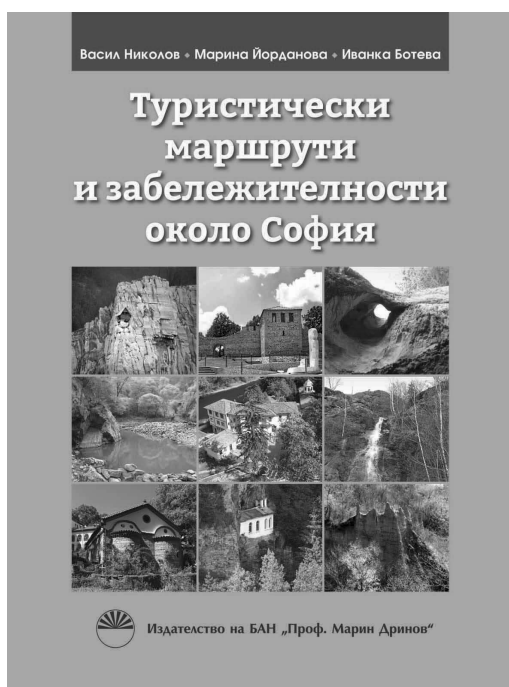
Адриана Атанасова СЪРБОВА. Антични култови сгради и техните съвременни архитектурни аналози. София, 2017.

Николай Георгиев ШУШУЛОВ. Влияние на дигиталния медиум върху стенописта от средата на 90-те години на 20 век до днес – художествени практики. София, 2017.

Венета Петрова ЯНКОВА. Историческа памет и образи на миналото (по примери от България, Унгария, Полша и Литва). София, 2017. ДН

ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ И ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ ОКОЛО СОФИЯ

Справочник

Гравитиращото към столицата на Република България териториално обкръжение, наситено със значителен туристически потенциал, излиза извън очертаванията не само на София-град, но и на голямата областна структура, простираща се от западната граница с Република Сърбия до областите Пазарджик и Пловдив на изток и от областите Монтана, Враца и Ловеч на север до областите Перник, Кюстендил и Благоевград на юг, като обхваща и прилежащи части от всички тях. Границите на т.нар. Столичен туристически регион не се обосновават с природно-географски регионални единици (планини, котловини и др.), както и с конкретни териториално-административни единици (области, общини и др.). Главният принцип за определяне обхвата

на региона е съществуването на предизвикващи значителен туристически интерес атрактивни обекти от природен и културно-исторически характер не само на територията на Софийска област, но и в съседни административни единици. За улеснение при представянето на природните и културно-историческите забележителности в обширния Софийски туристически регион е възприета условната му подялба на сектори според радиалното членение на територията в съответствие с четирите основни посоки на света, като за граници между тях се използват главните пътнотранспортни артерии от София към Северна и Южна България. Така се разграничават четири големи сектора с приблизителна форма на правоъгълни триъгълници.

НАУЧНИ ФОРУМИ

2017 г.

Библейската ръкописна традиция между лексикографията, текстологията и литературната история

Международна научна конференция

Кирило-Методиевски научен център при БАН в сътрудничество с Библейската комисия към Международния комитет на славистите

7–8 септември 2017 г. – София

42 доклада

Българските бежанци в Бургас и региона 1878–1945 г.

Регионален исторически музей и Община Бургас

27–29 септември 2017 г. – Бургас

33 доклада

„Високите“ идеологии на/за Възраждането: динамика и употреби

Колегиум, посветен на 150-годишнината от смъртта на Георги Стойков Раковски

Институт за литература при БАН

4–5 декември 2017 г. – София

Десети Арнаудови четения

Научна конференция с международно участие

Катедра по български език, литература и изкуство при Русенския университет „Ангел Кънчев“

20–21 октомври 2017 г. – Русе

75 доклада

Диалог за вярата и разума: „две крила, на които човешкият дух се издига до съзерцаване на истината“

Научна конференция с международно участие по случай 20-годишнината от публикуването на енцикликата Fides et ratio на св. Йоан Павел II (1998–2018)

Институт за изследване на обществата и знанието при БАН и Люблинския католически университет „Йоан Павел II“

12 декември 2017 г. – София

12 доклада

Докторантски и постдокторантски четения 2017

Национална научна конференция

Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

14–15 декември 2017 г. – София

27 доклада

Духовността на София в историческата памет

Заклучителна конференция

Проект по програма „Култура“ на Столична община

28 ноември 2017 г. – София

4 доклада

XI Цар-Шишманови дни в Самоков

Международна научна конференция, посветена на 280 г. от мъченическата кончина на св. Симеон Самоковски и Софийски, Самоковски митрополит (1734–1737), 125 г. от създаването на стихотворението „Върви, народе възродений“ и 110 г. от рождението на акад. Иван Симеонов Дуйчев

Асоциация за антропология, етнология и фолклористика „Онгъл“ и Градски исторически музей – Самоков

29 септември–1 октомври 2017 г. – София

43 доклада

Елин Пелин – наследство и прочити

Национална научна конференция, посветена на 140-годишнината от рождението на Елин Пелин

Институт за литература при БАН и Катедра „Българска литература“ при Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

30 ноември–1 декември 2017 г. – София

30 доклада

Зографската библиотека и архив – изследователски подходи при дигитализацията, описанието и изданието на изворите

Международна научна конференция

Университетски комплекс по хуманитаристика „Алма Матер“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

27–28 октомври 2017 г. – София

25 доклада

Изкуствата: сблъсък и континуитет

Национална научна конференция

Катедра „Теория на литературата“ при Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

30 ноември–декември 2017 г. – София

26 доклада

Кръгове поетическо време

Национална научна конференция в чест на 60-годишнината на поета Георги Рупчев

Институт за литература при БАН

2 ноември 2017 г. – София

6 доклада

1869

Културно-историческото наследство – памет за бъдещето

Научна конференция

Регионален исторически музей – Разград

5–6 октомври 2017 г. – Разград

43 доклада

Културно-историческото наследство на Странджа в условията на миграции и демографски отлив

Научна конференция

Младежка историческа общност на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

13 декември 2017 г. – София

8 доклада

Музейни летописи – 90 години организирано музейно дело в Хасково

Научна конференция

Регионален исторически музей – Хасково

16–17 ноември 2017 г. – Хасково

Наследството на показ

Международна научна конференция

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН и Регионален исторически музей – Русе

26–27 октомври 2017 г. – Русе

16 доклада

Охридският апостол в българската и славянската книжовна история

Научна конференция с международно участие

Катедра по кирилometодиевстика при Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

27–29 септември 2017 г. – София

21 доклада

Паисиеви четения 2017

Международна научна конференция, посветена на Цветан Тодоров

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

9–10 ноември 2017 г. – Пловдив

155 доклада

Пауталия–Велбъжд–Кюстендил и прилежащите им територии през вековете

VII международен симпозиум

Регионален исторически музей – Кюстендил

4–6 октомври 2017 г. – Кюстендил

53 доклада

Преводът между конюнктурата и мисията: постоталитарни стратегии за представянето на чуждите литератури в България

Национална научна конференция

Институт за литература при БАН

23–25 октомври 2017 г. – София

40 доклада

Регионалното и европейското на Балканите: идеи, проекти, реализации (XIX–XXI в.)

Шеста национална среща по балканистика

Институт за балканистика с Център по тракология при БАН

17–18 ноември 2017 г. – София

24 доклада

Рилският манастир – история, памет, духовност

Международна научна конференция-семинар

Под патронажа на Н. Св. Неофит, Български патриарх и Софийски митрополит

28 септември – 1 октомври 2017 г. – Рилски манастир

23 доклада

Симеонова България в историята на Европейския Югоизток: 1100 години от битката при Ахелой, 917–2017 г.

Международна научна конференция

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, Исторически музей – Поморие и Регионален исторически музей – Бургас

25–28 октомври 2017 г. – Поморие

54 доклада

Скрити многогласия на архивните свидетелства

Кръгла маса, посветена на 65-годишнината от създаването на Държавен архив – Благоевград

Държавен архив – Благоевград, Катедра „История“ при Правно-историческия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“

5 декември 2017 г. – Благоевград

11 доклада

Средновековните славянски литератури в дигиталната ера: таксономия на термините и реален текст в ръкописите

Международна научна конференция

Институт за литература при БАН

25–26 октомври 2017 г. – София

16 доклада

100 години от болшевишкия преврат в Русия и влиянието му в България

Научна конференция

Община Ловеч

11–12 ноември 2017 г. – Ловеч

Съвременната святост: история, образи, символи, практики

Международна научна конференция

Катедра „Теология“ към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и Регионален исторически музей – Пловдив

9–10 ноември 2017 г. – Пловдив

35 доклада

Търновската книжовна школа – пространства на паметта

Единадесети международен симпозиум
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
27–29 октомври 2017 г. – Велико Търново
70 доклада

1385 години България в Европа (проблеми в изучаването и преподаването)

Национална годишна научна конференция
Департамент „История“ – Нов български университет
21–22 септември 2017 г. – Созопол
16 доклада

Християнска култура и фолклор в съвременността – българо-полски паралели

Българо-полска научна конференция
Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН, Институт за изкуства – ПАН и Полски институт в София
26 октомври 2017 г. – София
12 доклада

Ценности, структури и институции в България – 10 години след присъединяването към ЕС

Международна научна конференция
Институт за изследване на обществата и знанието при БАН и Фондация „Конрад Аденауер“ в София
1 декември 2017 г. – София
9 доклада

Хумболтов колегиум „Humboldtians and scientific progress in the Central and East European countries“

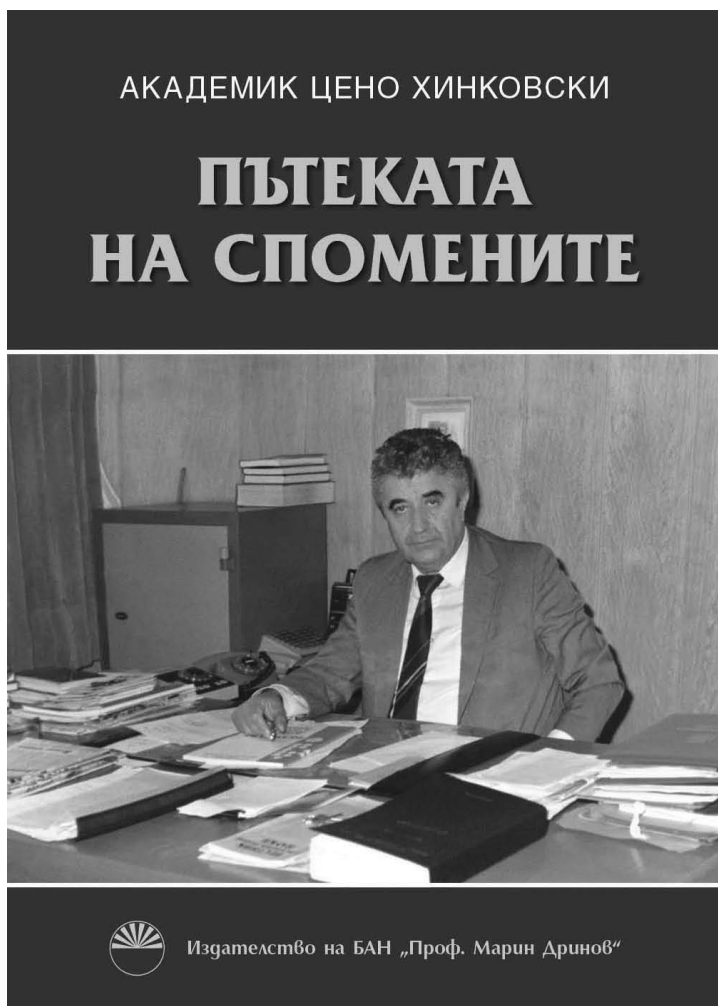
Хумболтов съюз в България със съдействието на фондация „Александър фон Хумболт“
16–18 ноември 2017 г. – София
60 доклада

Transforming South Eastern Europe during the long 19th century: persons and personalities as agents of modernization

Международна научна конференция
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
1–2 декември 2017 г. – София
14 доклада

ПЪТЕКАТА НА СПОМЕНИТЕ

Цено Хинковски

Мемоарната книга на акад. Цено Хинковски е събрала много от изказванията на негови ученици, съратници и последователи като за водещ ръководител в областта на селскостопанската наука. Те допълват спомените му и показват, че големият учен остава вдъхновяващ пример за новите поколения аграрни учени и специалисти.

Книгата е с приложение от 70 страници цветен фотоалбум.

ХОРИЗОНТИ

Животът като преподаване. Българистиката в Пекинския университет за чужди езици

„Мамо, а чичо китаец ли е?“

Илия Недин, „Да откриеш Другия“¹

В средата на четвъртата година от лектората си в Пекинския университет за чужди езици, когато вече съм се отърсила (или поне се надявам) от повечето предрасъдъци, стереотипи, западни визии за Далечния изток, но преди да придобия онази рутина, нови (по същество китайски) навици и гледни точки („китайщини“, както би ги нарекъл Димитър Камбуров², а и всеки *westerner* тук), се опитвам да осмисля действителните цивилизационни разлики. Не че у мен от първите не са останали. Не че не съм придобила и от вторите... Но имам усещането, че поне що се отнася до преподаването, образователната система и изобщо начина на учене тук, в общи линии съм изяснила за себе си генералните разлики и неизбежните прилики.

Моят племенник е още много малък да зададе същия въпрос като този, който е задавал племенникът на Илия Недин, но когато миналото лято за първи път ме видя, безпомощно сочеше с пръстче монитора на лаптопа и не можеше да разбере защо не съм там вътре (или ме приканваше да се върна там). По същество в неговия свят аз съм Друга. По-друга от околните други. Може би китайка? Та, в този точно момент, ще опитам да систематизирам своите наблюдения, разсъждения и там, където е възможно, изводи. Става въпрос за преподаването на български език на китайските студенти, а не за мащабно и изискващо друг формат културоложко или етноложко съпоставяне между двата свята.

За четвърта академична година съм лектор в Пекинския университет за чужди езици и бих искала, преди да представя българистиката тук, най-напред да ви запозная накратко с историята и структурата на университета.

¹ Недин, Илия. *Да откриеш Другия*. Благоевград, 2003, с. 122.

² Камбуров, Димитър. *Китай: животът като „zoe“, животът като „bios“*. – *Култура*, бр. 43 (2570), 10 декември, 2009.

Университетът

Пекиният университет за чужди езици (Beijing Foreign Studies University, BFSU) или както тук го наричат, Бей У(В)ай започва историята си в далечната 1941 г. като бригада за руски език към Китайския антияпонски военен и политехнически университет. По-късно звеното се разраства до Йенанаски институт за чужди езици, който първоначално се намира под прякото ръководство на Китайската комунистическа партия. След основаването на Китайската народна република институтът преминава под преките разпоредби на Министерството на външните работи, като през 1954 г. е преименуван в Пекинский институт за чужди езици. През 1959 г. се слива с Пекиния университет за руски език. След 1980 г. вече е на разпореждане на Министерството на образованието. 1994 е годината, в която е преименуван, и до днес официалното му наименование е Пекинский университет за чужди езици.

Днес BFSU е най-реномираният в Китай университет за изучаване на чужди езици. В него се предлага обучение по 67 различни чужди езика (най-големият брой чужди езици, предлаган от университет в КНР, което го поставя сред първите в света), както и образователни програми за различни равнища, включително докторски програми по чужди езици и литератури, журналистика и комуникации, китайски език и литература, право, мениджмънт, политически науки и др.³

Като цяло Пекиният университет за чужди езици е (и има славата на) образователна институция, подготвяща дипломатическите кадри на страната.

За 74-годишната си работа е подготвил повече от 90 000 кадри, чиято работа е свързана с чужбина. Днес университетът е основна образователна база за подготовка на професионалисти с чуждоезикова компетентност, които след дипломирането си работят в институции с международни дейности – предимно като дипломати, журналисти, преводачи, финансисти, бизнесмени и пр. По данни на Външното министерство на Китай от възпитаниците на университета повече от 400 души работят или са работили като посланици в чужди страни, а над 1000 души – като съветници в посолствата на КНР в чужбина. Ето защо неслучайни са славата и репутацията на Пекиния университет за чужди езици като „люлка на дипломати“ (外交官摇篮 или Wai jiao guan Yao lan).

Според „Класацията на китайските университети по отношение конкурентноспособността на възпитаниците им на пазара на труда през 2015 г.“ Пекиният университет за чужди езици е сред първите три. Към днешна дата в него се обучават общо 9 хиляди студенти, пет хиляди от които в бака-

³ Информацията за създаването и историята на Пекиния университет е от официалния сайт на университета, намиращ се на адрес <http://www.bfsu.edu.cn/>

лавърски, а останалите – в по-високи научни и образователни степени. Броят на чуждестранните студенти е около 1500.

Да обрнем поглед към структурата на университета. Обучението тук се осъществява в двадесет и две различни звена (департаменти и центрове за научно развитие). Що се отнася до чуждоезиковото обучение, както вече споменах, тук се изучават интензивно 67 чужди езика (като бакалавърски степени или като втори чужд език). Сред тях са всичките официални езици на ЕС, както и 10-те официални езика на Асоциацията на страните от Югоизточна Азия. За 25 от тези езици на територията на Китай се предлага обучение единствено в Пекинския университет за чужди езици. Чуждоезиковото обучение е отлично осигурено с професионално подготвени кадри, броят на преподавателите е 680. Чуждестранните експерти са 153 от 47 различни страни.

Катедрата

Катедрата по българистика е част от Департамента за европейски езици и култури (тук често към името се прибавя „малки“ европейски езици, тъй като езици като английския, френския, немския и испанския (с португалския) имат цели отделни департаменти). Този сектор е най-старото учебно звено за изучаване на по-редки европейски езици; създаден е през 1954 год. Част от европейските езици имат статут на бакалавърски и магистърски степени, други се изучават избираемо или като втори език. Българският език, както например и полският, румънският, сръбският, италианският, унгарският, албанският и др. е цялостна бакалавърска програма с възможност за продължаване в следваща образователна степен магистър. Други езици като: естонски, латвийски, литовски, хърватски, словенски, словашки, ирландски и др. – само като втори избираем език. От миналата академична година към „семейството“ на факултета се присъедини и малтийският език, при това с лектор. Чувствителният въпрос за македонския език се повдига неколкократно, откакто съм тук, но засега остава отворен (до този момент при институционална или друга нужда преводите от и на македонски ги правя аз).

Катедрата по български език е една от първите и най-престижни във Факултета за европейски езици и култури. Основана е през 1961 г. и през 2011 г., със съдействието на Посолството на България, е отбелязан петдесетгодишният ѝ юбилей. Приемът на студентите, които изучават български език, е периодичен. От доста време насам практиката е той да става на всеки четири години – с други думи, след дипломирането на един випуск в бакалавърската степен следва прием на нов курс за обучение (подобна е практиката с унгарския, сръбския, румънския и албанския например). Позитивна новина в този смисъл е, че от академичната 2014/5 същият е увеличен от 16 на 24 студенти (първата ми лекторска година беше с 16 студенти, дипломиращи се в същата година, а на следващата приемът беше увеличен на 24). Такъв е приемът за

студенти в споменатите по-горе специалности, с тази разлика, че за полския език например приемът е на всеки две, а не четири години.

По традиция (и с междуправителствено споразумение) обучението на студентите българисти е осигурено с преподавател филолог, носител на езика/native speaker, както са впрочем и повечето от специалностите в Бей Уай. Първият български лектор тук, много скоро след откриване на специалността, е проф. Стефания Гинина – в периода от 1963 до 1966 г. След нея лекторът прекъсва за чувствително голям период от време – до 1984 г., когато е зает от доц. Снежана Гогова. Ето списък на колегите, които са преподавали в Пекиния университет за чужди езици и култури: проф. Стефания Гинина – от 1963 до 1966 г.; доц. Снежана Гогова – 1984 до 1986 г.; доц. Цветана Базова – 1988–1991 год.; проф. Бора Белииванова – 1991–1992 г.; проф. Лилия Илиева – от 1994 до 1997 г. и от 2004 до 2006 г.; доц. Илия Недин – от 1998 до 2000 г.; доц. Светлана Стойчева – от 2000 до 2004 г. и от 2009 до 2011 г.; доц. Мила Кръстева – от 2006 до 2007 г.; доц. Димитър Камбуров – от 2007 до 2009 г. и д-р Мариана Малинова в периода от 2011 до 2013 г. Когато тук се запознавам с китайци, завършили български език, традиционно те се представят така: Светлин, от класа на Светлана Стойчева или Манол от класа на Илия Недин.

Както проф. Илиева отбелязва в статията си „Българистиката в Китай като реалност“⁴: „Никой от кандидатите не е избирал българския език като своя специалност, а попада в нея в зависимост от бала си и от други обстоятелства“. В огромната си част студентите посочват като първо желание изучаването на английски език. Естествено в тази специалност влизат студентите с най-висок бал, а останалите – според класирането. В повечето случаи на студентите се предоставя да избират между две специалности (два примера от моите студенти – между български и арабски или между български и синхалски).

Ситуацията към настоящия момент е почти същата. В предишния ми курс нямаше нито едно изключение. Интересен е случаят със студентката ми Лора, която в момента учи български език по първо желание. Майката на Лора е поетеса и преди години, докато момичето било още в гимназия, поетесата спечелила международен поетически конкурс. Сред наградите, които получила, бил сборник с поезия от цяла Европа (преведена на английски, разбира се). Момичето буквално се влюбило в няколкото произведения от Яворов и тогава още решило да учи български език.

Преподаването в Катедрата по български език се осигурява от общо четирима преподаватели – доц. Лин Уеншуан, ръководител на Катедрата, доц. Чън Ин, доц. Тиен Дзиенцюн и лектора от България. Самият процес на

⁴ Илиева, Л. *Българистиката в Китай като реалност*. – В: Езиков свят, Благоевград, 2010, кн. 1, т. 8, стр. 8–9.

1869

обучение чисто прагматически се предопределя от нуждите на по-нататъшната работа на дипломираните се студенти, което предполага наличието на отделни дисциплини, осигуряващи „фонові знания“, както проф. Илиева ги нарича в цитираната вече статия⁵. Студентите изучават дисциплини като *Странознание*, *Икономика на България*, *Социология на България* и заедно с това *История на България*, *Българска литература* и под. Още в първата година, когато пристигнах и основните нужди на Катедрата бяха свързани с дипломирането на завършващите студенти, въведох избираема дисциплина (всеки семестър сменям съдържанието ѝ в зависимост от синхронните нужди на студентите – така например в първия семестър на завършващите тя беше *Как да напиша дипломната си работа*, нещо като *Академично писане*, а във втория – *Културология*, защото имаше доста студенти, чиито теми изискваха познания в тази област. Първия семестър на новопостъпилите студенти осигурих с избираема дисциплина за неформално общуване и т.н.).

Работата с китайските студенти мога да определя като лесна в някои отношения и доста трудна в други. Това впрочем е и основната ни и почти постоянна тема на разговор с колегите чуждестранни преподаватели. При всички положения едни от най-ярките характеристики на китайските студенти са кодирани в тяхното поведение още от най-ранна предучилищна възраст. Те са изключително последователни, мотивирани и дисциплинирани (свърхдисциплинирани, бих казала). Не проявяват никаква съпротива, когато например им бъде поставена голяма по обем домашна работа. Не се пазарят по никакъв повод. Не отсъстват от лекции и упражнения. Моето усещане е, че са безкрайно отворени към всякаква нова информация, мога да кажа по детски любопитни за всичко (тази характеристика често бива видяна като инфантилизъм или наивност, но твърдото ми мнение е, че що се отнася до ученето, това е изцяло положителна черта). В тази връзка ми се иска да си позволя да не се съглася с някои от заключенията на Димитър Камбуров по отношение на китайските студенти⁶, техните способности за учене и поведението им като цяло. Всъщност може би не толкова да не се съглася, а да приема, че или всичко това е въпрос на вътрешна нагласа у преподавателя, или че Китай наистина се развива светкавично. При това не само в икономическо, техническо и архитектурно отношение, но и по отношение на начина, по който най-младите китайци виждат, разбират и осмислят света. Най-напред, макар по отношение на културологичните (или да ги нарека цивилизационни) обобщения на проф. Камбуров да съм по-скоро съгласна, категорично държа да уточня (или може би все пак да регистрираме огромна промяна в това отношение) възможностите на студентите да

⁵ Пак там, стр. 8

⁶ Камбуров, Димитър. *Китай: животът като „zoe“, животът като „bios“*. – Култура, бр. 43(2570), 10 декември, 2009.

учат чужди езици. Да, китайците като цяло много малко или почти никак не говорят чужди езици. Що се отнася до студентите в големите университети в Пекин обаче, това не е така. Кандидатстудентският им тест впрочем е именно по английски език. От двадесет и четиримата ми студенти в момента, с изключение на Методий (който е ойгур), всички говорят и разбират английски повече от добре. Няколко от тях – перфектно. Изобщо в Западен Пекин, където е университетската част на града, почти безизключително всеки млад човек, с когото се разминавате (и вероятността той да е студент е почти сто-процентова), спокойно комуникира на английски език. Както вече споменах, напълно е възможно да става въпрос за качествена промяна в това отношение, защото виждам последователна и целенасочена държавна политика в това отношение (не само за изучаването на английски език, а за стимулиране на образованието изобщо). Английският език в китайските средни училища и гимназии е задължителен, при това с доста голям хорариум. Допълнителен стимул в това отношение е фактът, че приемните изпити за повечето университети са именно по английски език.

Нека опитам да направя обща характеристика (ако това изобщо е възможно) на китайския студент и на начина, по който той възприема света (особено Другия, сиреч Западния свят). Позволете за тази цел да приведа един малко по-обемнен цитат от споменатата вече статия на проф. Камбуров, обошаваща неговия поглед върху студентите и работата с тях: *„И така, признавам, че ми костваше усилия да озаптявам спонтанните пориви на негативност и съпротива срещу начина, по който тази страна, цивилизация и култура се беше отляла в съзнанията на моите студенти; срещу техния неподправен и нерелевантен, саморазбиращ се национализъм, срещу тяхната сурова презрителност към всеки, позволил си да не харесва родината им; срещу изнурителната бавност, с която разбираха и реагираха, срещу липсата на нерв и импулс в работата им, срещу онова прословуто отпуснато спокойствие, което все бърках с невъзмутимост; срещу дрънкулките и стъкълцата по дрехите им, срещу липсата им на координация, срещу самоубийствената им отвеаност по улиците, срещу специфичната им миризма не на пот, а сякаш на пръст, на хумус, на земя; срещу тяхното безплодно зубрене и безсмислено наизустяване, срещу неспособността им да ползват модели, срещу обезоръжаващото им невежество относно онова, което ми се е привиждало като универсална обща култура; срещу безпомощната им поетичност, когато пишат официални текстове, и срещу още по-обезсърчаващата им казионна официозност, когато пишат любовни писма; срещу необяснимата им мания да се снимат редом до европейските си преподаватели, неизменно сбрали пръсти в знак V... Срещу нескритата им пренебрежителност към моята чужда персона, срещу сляпата им небрежност и нелюбопитство относно онова, което носех и можех да им дам... Проблемът не беше в индивидуалността на студентите ми, а в това, че при ясната*

1869

*очертаност на уникалните им физиономии, всички те споделяха една китайщина, която не харесвах, колкото и да се мъчех да я разбирам.*⁷

Склонна съм да застана на същото мнение с проф. Камбуров, че китайските студенти са бавни (особено в сравнение с европейските като цяло). Подобна констатация обаче задължително се нуждае от едно уточнение. Те са бавни единствено и само при първоначалното възприемане на информацията. Налага се неколkokратно обясняване на един и същи езиков феномен или правило. Веднъж възприели и запазвали правилото, китайските студенти са всъщност по-бързи от европейските. Имат в пъти по-голяма способност за запаметяване, при това оттренирано още от годините от детската градина. Видно е, че не става въпрос за ленивост на мозъка, а за тотално различен концепт и техника за учене. Китайската образователна система развива у младите хора свръхспособност за запемтаване и възпроизвеждане на готови модели и в същото време, да, напълно вярно, почти никаква за критическо мислене, логика или собствено мнение. Кой обаче е в състояние да каже коя от двете системи е всъщност правилна? Различни са, както са различни културните ни модели.

Що се отнася до „*техния неподправен и неререфлектиран, саморазбиращ се национализъм*“, тук оспорването е изцяло безоснователно (за което бих могла да приведа много примери от преподавателската си практика в Пекин). Искане ми се да уточня обаче, че горепосоченото съвсем не лишава китайските студенти нито от способност да проявяват любопитство към останалия свят, нито от желание да го разберат. И което е още по-важно – да го съпреживяват. Особено показателни в това отношение са въпросите на студентите ми, свързани с турското робство. Тук ще оставя настрана въпроса доколко изобщо проявата на национализъм у младите хора е негативна черта.

Смятам, че най-основното в способностите на младите хора за възприемане и осмисляне на света, както и диалогизирането с текста на проф. Камбуров, мога да представя с два примера от преподавателската ми практика тук (а така ще бъде и най-любопитно, предполагам). В часовете ми по *Устна комуникация на български език* се стремя, освен каквато е основната им функция, да предлагам провокиращи теми, които „обличам“ в нетрадиционни за студентите жанрове. Един от тях е дебатът. Когато в зимния семестър на втори курс за първи път осъществихме подобен дебат, резултатите бяха показателни. Нека разкажа малко по-подробно. Най-напред, имайки предвид именно факта, че китайските студенти се чувстват най-добре в своите си релси, темата, която избрах, не беше чак толкова провокативна (или поне не толкова затруднителна) – „*Здравето е по-важно от всичко*“: *за и против*“. Седмица преди дебата обях темата, като предупредих, че не всеки ще защитава своето мнение, а ще бъдат разделени на групи от мен, независимо какво е

⁷ Пак там.

личното им мнение. Предстояха още изненади. В сряда отидох в аудиторията по-рано и разместих масите в два полукръга един срещу друг, като отстрани наредих три стола за журито (това е елемент, който също беше изненадващ за тях. Първо, защото изобщо дебатът щеше да има състезателен характер, второ, защото в журито, освен мен, щяха да бъдат и двама от студентите и трето, защото журито щеше да задава въпроси). Не бях предвидила обаче един много тънък момент. Още като започнаха да идват в аудиторията, студентите вече бяха шокирани от подредбата. Отне ми поне десетина минути време, докато опитам да ги успокоя поради нововъведенията. Дебатът мина сякаш в две части – първата доста тромава, но след това постепенно състезателният дух се събуди и в края на втория час, когато приятната мелодия на звънеца ни извади от дискусията, всички съжалявахме, че не разполагаме с поне още два часа. Днес, когато уговаряме следващата тема за тези часове, всички студенти с надежда питат дали тя няма да е дебат. Това е любимият им жанр (както и на мен впрочем, защото ми носи задоволство да виждам как проявяват собствена инициатива, критическо мислене, подреждат логически доводи в защита на мненията си и т.н.).

Вторият ми пример е свързан с външния вид на студентите, много в висока степен на момичетата. Бързам да призная, че това е пунктът, по който в началото и аз, като проф. Камбуров, бях изключително подражена. Като цяло модата в Пекин наистина е пренаситена с „дрънкулките и стъкълцата по дрехите им“⁸, изобилие от наситени крещящи цветове в немислими (поне за европейец) комбинации, особена склонност към крайно инфантилни елементи (от типа диадеми панделки, ушички на Мики Маус, шапки с рога на еленчета и пр.), което често ми носеше главоболие и откровено ме дразнеше. В първи курс, когато се запознах с новите студенти, голяма част от момичетата, които са огромната част от курса (23 от общо 26 студенти), бяха силно повлияни от въпросната естетика. Сега, година и половина по-късно, курсът, изучаващ български език, е облечен предимно в черно, бяло и сиво. Мога да кажа изцяло с изчистени линии, без крещящи елементи, при това – доста скромно в сравнение със студентките в българските университети например. Когато мислено сравнявам студентите си с други курсове, мисля, че до голяма степен това е влияние и от преподавателския състав (колегите ми преподаватели са изключително стилни и елегантни хора). Позволих си да приведа този пример, защото той показва, че китайските студенти не просто копират сяло. Гледат, осмислят, преценяват и след това вземат самостоятелно решение. Не говоря само за естетиката и за външния вид. Ако преподавателят си е поставил това за цел, у тях може да се събуди и развива способност и за

⁸ Камбуров, Димитър. *Китай: животът като „zoe“, животът като „bios“*. В: „Култура, бр. 43 (2570), 10 декември, 2009

критическо мислене, и за логическа последователност, и за наличие и отстояване на собствено мнение.

И понеже започнах с твърдението, че все в някои отношения преподаването на китайски студенти е и трудно, нека спомена и някои от тях. Всъщност това не са концептуални трудности. По-скоро бих нарекла превключване на друга скорост. А това превключване вече е станало рутина при мен. И ако за човек, говорещ със скоростта, с която аз по принцип говоря, е възможно, значи е възможно за всеки. Свиква се и с факта, че всяко ново езиково правило трябва да бъде обяснено минимум четири пъти. Два пъти на английски, два пъти на български. С различни примери. После – и да се повтори. Останала ми е една-единствена трудност. Да отида в час в сряда, да оставя „Дилетантът“ и да кажа: *Уважаеми студенти, ето ви Чавдар Мутафов, прочетете го! Следващата седмица ще дискутираме.* Но това по същество не е трудност при преподаването на български (или какъвто и да е) като чужд език, а някакъв мой вътрешен недостиг. Простете за лирическото отклонение!

Няколко думи и за Българското неделно училище към Посолството на Република България в Пекин, където преподавам от първата си година в Китай. Училището е основано през 2004 г. Преминава през доста перипетии и различни форми на съществуване, към момента е официално регистрирано и е част от Асоциацията на българските училища в чужбина. От 2005 г. (с малки прекъсвания) се помещава в сградата на Посолството на РБ. Негов директор до есента на 2016 год. бе г-жа Даниела Шюкюрлиева, а от есента на същата година аз изпълнявам тази обязаност. За учебната 2016/2017 г. в него се обучават общо 18 ученици във всички възрасти – от предучилищна подготовка до 12 клас (включително). Стремешът на ръководството е да бъдат обхванати всички деца в училищна възраст с български и смесен произход от българската общност в Пекин. Гордо споделям, че тази цел постигаме успешно – доказателството е, че всяка следваща година броят на учениците нараства (за сравнение предходната година обучавахме 13 ученици).

Много накратко ще отбележа изключително важната функция на училището като съсредоточие и двигателен център на българщината в китайската столица. Между училището и специалността „Българистика“ в Пекинския университет за чужди езици за тези две години и половина успяхме да създадем изключително близки контакти, белязани от разнообразни инициативи. В традиция се превърнаха Мартенските работилници, когато студентите идват в Посолството и заедно с всички ученици изработваме мартеници. Съвместно празнуваме и Нова година, Трети март и разбира се Деня на българската просвета и култура, 24 май. Отвъд тези официални празници се стремя да увеличавам броя на чисто учебните съвместни инициативи. Така например за академичната 2014/2015 г., в рамките на избираемата ми университетска дисциплина като гости на часовете каних два пъти дванадесетокласничката от Българското неделно училище Десислава Овчарова и един от българските

студенти тук, Манол Манолов. Смятам, че и трите часа бяха изключително полезни за студентите, защото така създадената комуникативна ситуация е далеч по-освободена от формални прегради като институционалната позиция преподавател – студент или разликата във възрастта и предлага наличие на доста по-свободни теми за разговор. От друга страна, също за миналата учебна година, студентката, която се обучава в магистърската ни програма, Милена (Qiao Chen, която впрочем бе и на едногодишно обучение в университета, в който работя, ЮЗУ „Неофит Рилски“), посещаваше часовете по литература за 12 клас, което провокира у нея интерес към творчеството на Яворов.

Вече споменах, че количеството на общите инициативи на специалността „Българистика“ в Пекиния университет за чужди езици и Посолството на Република България имат особена интегративна, културна и образователна функция. Позволете ми съвсем накратко да се похваля с няколко от тях. Като особено ценни намирам (освен, разбира се, споменатите вече) две качествено нови инициативи от зимата на 2014 г., а именно – представянето на книгата на доц. Лин Уеншуанг „The Bulgarian Nation: Imagining and Re-imagining“ в Посолството на РБългария и отбелязването на Деня на народните будители през същата година с моя беседа на тема „Българските будители и националното ни Възраждане. Размисли на глас“. И двете инициативи се радваха на изключителен интерес, присъства почти цялата българска общност в Пекин. Темите провокираха много въпроси и бяха повод отново да поговорим за българските начала, традиции и исторически интерпретации. Изразявам огромната си благодарност към дипломатическия състав на Мисията на Република България в Пекин и специално към Негово Превъзходителство посланик Пламен Шюкюрлиев, за безрезервната подкрепа и за постоянната готовност за оказване на съдействие при работата ми както в Неделното училище, така и в Пекиния университет за чужди езици. Със също толкова голяма сила и признателност мога да се обърна и към колегите си от Катедрата по българистика, особено към ръководителя ѝ Лин Уеншуанг, за непрестанния стремеж за разнообразяване на подобни инициативи и за прекрасните условия за работа, както и за чисто човешките ни (и смело мога да кажа – приятелски) взаимоотношения.

Пекин е огромен, особен град. Животът и работата в него могат да се окажат огромно предизвикателство (което в някои случаи предизвиква невъзможност за преодоляване). Веднъж обаче усетил неговия скрит ритъм, веднъж отдал се на собственото си усещане за просветителска мисия, преподавателят има огромно количество избори и възможности, за да дава онова, което носи у себе си. Не само к ато език.

А Животът... Животът винаги е и bios.

НАУЧЕН ЖИВОТ

Международна конференция „Средновековните славянски литератури в дигиталната ера: таксономия на термините и реален текст в ръкописите“

От 25 до 26 октомври 2017 г. се проведе международната конференция *Средновековните славянски литератури в дигиталната ера: таксономия на термините и реален текст в ръкописите*, организирана от Института за литература при БАН. Конференцията е в рамките на проекта *SCRIPTA BULGARICA: дигитална библиотека за старобългарска книжнина*, финансиран от Фонд научни изследвания (договор № ДФНИ-КО2/5 от 12.12.2014).

Основната цел на научния форум беше да даде възможност на учени с различен изследователски профил да обсъдят научната терминология и да споделят опита си при изготвяне на електронни корпуси от понятия и на електронни библиотеки от средновековни текстове в славянските ръкописи от X–XVIII век. В тематичния обхват на конференцията намериха място следните дискутирани проблеми: сравнение между самоназванията в реалните текстове и съответния научен термин; динамика на жанровите названия в историята на славянската книжовност (агиография, химнография, поествователна литература, летописни текстове, апокрифи и др.); различията в научната терминология на европейските езици и тяхното преодоляване; трансформацията на жанровите особености на произведенията от византийската литература в славянски преводи; понятията превод и преводимост; електронните тезауруси и дигиталните библиотеки; съвременните онтологии от термини и тяхната структура.

В конференцията участваха 25 учени от Австрия, България, Великобритания, Германия, Русия, САЩ, Словения, Хърватска и Швеция. Официални езици на конференцията бяха английски, български и руски. Конференцията беше открита с приветствие от проф. Йоана Спасова-Дикова, научен секретар на Направление „Културно-историческо наследство и национална идентичност“ в БАН и доц. Елка Трайкова, директор на Института за литература.

Те изтъкнаха значението на проекта и на конференцията за обмена на знания и за развитието на теоретичната палеославистика в европейски мащаб.

Докладите, които осветлиха различни аспекти на историята на средновековното славянско наследство, бяха организирани в три последователни сесии и една кръгла маса. Първата сесия беше посветена на *таксономията на термините в научната традиция на Европа*. В доклада си *За терминологичните определения на сборниците, структурирани по календарен принцип* Климентина Иванова (Кирило-Методиевски научен център, София) направи подробен обзор на терминологията, с която се определят сборниците от типа на минеите (менологии, чети-миней, панегирици) и триодни хомиляри. Тя посочи, че сборниците, които се отнасят към тържественото красноречие и съдържат както празнични слова, така и повествователни съчинения, свързани с календара, по традиция спадат към панегиричната литература; към друг тип сборници тя отнесе тези, в които са събрани агиографски произведения за светците, чествани според действащия устав. Празничните състави от първата група се поделят на две – а) такива, в които текстовете се отнасят към неподвижните празници (от 1 септември до 31 август) и могат да обхващат както избрани празници, така и второстепенни и б) такива, в които текстовете са отнесени към подвижни празници от триодния цикъл. Терминът „чети-миней“ авторката дефинира с превес на агиографския материал по календарен ред над панегиричния. Мая Петрова-Танева (Институт за литература, София) изнесе доклад на тема: *Терминологични проблеми при дефинирането на агиографските сборници и текстове*. Авторката разгледа самоопределението на агиографските текстове в първичните източници – съществуващата голяма пъстрота в самоназоваването на различните видове жития и мъчения в ръкописите; появата на термини-„хибриди“ като напр. „мъченически жития“; употребата на термини с по-общо съдържание (слово, повест, предание, изповедание) за назоваване на агиографски наративи; свързването на един и същ текст с различни жанрови определения и т.н. Тя коментира някои названия със спорно или недоуточнено съдържание: кратко житие, ‘народно житие’ и ‘апокрифно житие’, като проследи историята на тяхната употреба в преводните и оригиналните произведения.

Докладът на Мария Крутова (Российская государственная библиотека, Москва) *Названия и самоназвания в номинативном комплексе славянских рукописных книг XI–XVII вв. (на материале Отдела рукописей Российской государственной библиотеки)* имаше за цел да сумира опита при аналитичното описание на ръкописи от сбирките на РГБ с оглед на названията на ръкописните книги. В много от тях (особено в по-късните векове на Средновековието) съществуват заглавни листове или опис на съдържанието, в които е назован ръкописът. Понякога тези наименования не отговарят на съвременната научна терминология и възниква въпросът как да бъдат уеднаквени.

В изчерпателния доклад на Мери-Алън Джонсън (Хилендарска научна библиотека, Кълъмбъс, Охайо) *Describing Slavonic Texts in a non-Slavonic*

Environment: An Historical Perspective бяха споделени проблемите при описанието на славянските ръкописи като цяло и назоваването на отделни произведения в практиката на англоезичната традиция. Беше проследено също така преосмислянето на отделни термини през последните десетилетия, тяхната пригодност спрямо електронните каталози и синхронизацията им с подобни процеси в палеославистиката в Източна Европа.

Радослава Станкова (Институт за литература, София) предложи в своя доклад *Проложните жития в южнославянската средновековна книжнина* аргументи за естеството на взаимоотношението между проложните синаксарни жития и съответните пространни текстове. Структурирането на информацията върху химнографския материал на сайта *Scripta Bulgarica* беше в основата на презентацията на Регина Койчева и Станка Петрова (Институт за литература, София) *Йерархия на химнографските термини: дигитално приложение*. Авторките на доклада подчертаха, че основните трудности идват от богослужебната функция на единиците, от една страна, и от големината на жанровата единица, от друга страна. Разделянето на жанрове, макрожанрове и микрожанрове породило оживена дискусия. Сесията завърши с презентацията *Палеографски бележки. Addenda et corrigenda* на Елена Коцева (Институт за литература, София) и Асен Атанасов (София), в която бяха демонстрирани възможностите за тълкуване на пунктуацията в литургически текстове през призмата на музикалния текст.

По време на втората сесия се представиха два текущи проекта в областта на медиевистиката. На хърватския проект *Beram* на Центъра за изследване на хърватския глаголитизъм (Загреб) беше посветен съвместен доклад на Милан Михалевич и Антонио Магдич (Старословенски институт, Загреб). Милан Михалевич, който представи доклада, очерта обема и рамките на проекта и представи в детайли принципите на работата с продукцията на глаголическите скриптории и изработването на специализирана уебапликация за проекта, който цели да създаде корпус на хърватския книжовен материал. Ирини Афентулиду (Институт по византология, Австрийска академия на науките, Виена) в своя доклад *Daily Life and Religion: The Vienna Euchologia Project* запозна участниците в конференцията с проекта *Euchologia-Project: Byzantine Prayer Books as Sources for Social History*. Тя обърна внимание на предизвикателствата, които жанровите характеристики и идентификацията на силно вариращото съдържание на византийския евхологий поражда при структурирането на този материал в процеса на изграждане на база данни. Изследователката демонстрира решенията, които се прилагат в рамките на проекта.

Вторият ден на конференцията беше посветен на темата: *терминология и реален текст в ръкописите*. Вера Подковирова (Библиотека на Руската академия на науките, Санкт Петербург) изнесе доклад на тема *Указатели вариантوں названий глав и инципитов Откровения Иоанна Богослова как поисковий аппарат и основа для изучения редакций текста*, в който (въз основа на дългогодишен опит с изследвания материал) тя предложи важни корекции в

утвърдената систематизация на материала. Жана Левшина (Руска национална библиотека, Санкт Петербург) запозна аудиторията с нови резултати върху изследването на понятието „нежит“ в доклада *Понятие „нежит“ в славянских молитвах и текстах иных жанров (по рукописным источникам XI–XIX вв)*. Ралф Клеминсон (Оксфорд) изнесе доклад на тема *Text or paratext? The Synopsis Apostolorum of Dorotheus of Tyre*. Резултатите от изследването, които авторът представи на вниманието на аудиторията, за пореден път доказаха незаменимата ефективност на класическия филологически анализ и необходимостта той да се базира на максимално изчерпателен материал.

Значителен принос към дискусиата за комплексността на жанровата идентификация, която се породила още през първия ден на конференцията, беше докладът на Аделина Ангушева-Тиханова (Университет в Манчестър, Великобритания), *Hybridity, Homiletics and Genre in the Late Byzantine and Balkan Slavic Tradition: Gregory Tsamblak, His Sources and His Works*. В доклада бе предложена класификация на жанровете и жанровите форми в омилетиката, като същевременно бяха дефинирани термините. Като илюстрация бе направен анализ на хомилетичното творчество на Григорий Цамблак. Димка Гочева и Диана Атанасова (Софийски университет, София) представиха доклад на тема *Антични философски категории в Симеоновия сборник*, в който авторките демонстрираха преимуществата при съчетаването на методите на текстологическия анализ с тези на философията при разглеждането на термините и по-специално – за категориите вид и род, цяло и част.

Петра Станковска (Университет в Любляна) представи обширен материал и интересни нови данни в доклада *Проблематика форми и традиции собствених имен в старославянском переводе Библии и хорватских глаголических памятниках*. В доклада си *Историческая Палея и ее рецепция у греков и славян: История патриарха Авраама в поэме Г. Хумноса и в южнославянских сборниках смешанного содержания* Вадим Витковски и Мария Витковская (Университет Хумболт, Берлин) представиха възможните обяснения за съвпаденията между цикъла на Авраам и стихотворение, написано през втората половина на 15-ти век от Георгиос Чумнос от Крит. Те разгледаха превода на Историческата палея и изтъкнаха, че сравнението между текста и съответната част от стихотворението на Чумнос (стихове от 579 до 1348) показва, че има неизвестен източник, който Чумнос е използвал, несъвпадащ с палеята, но близък с цикъла в сборниците със смесено съдържание. Анисава Милтенова (Институт за литература, София) се спря на научната терминология, характеризираща апокрифната литература в различни съвременни интерпретации на специалисти в анализа на Кумранските ръкописи, на византолози и на палеослависти, в презентацията *The term 'apocryphon' and concrete texts in the palaeoslavic studies*. Заключение от този преглед беше, че все още предстоят редица уточнения в назоваванията на текстовете с оглед на техния произход и трансмисия в близоизточната и славянската традиция.

1869

Един от главните пунктове на конференцията беше провеждането на кръгла маса по темата *Проблеми на дигиталните тезауруси и глосарии*. В рамките на кръглата маса, която беше председателствана от Андрей Бояджиев (Софийски Университет, София) и от Дейвид Бирнбаум (Университет в Питсбург, Пенсилвания, САЩ), беше представен проектът Scripta Bulgarica. Основният резултат на този проект е изграждането на дигитална библиотека за старобългарска книжнина, която може да се ползва чрез портала на проекта <http://www.scripta-bulgarica.eu/bg>. Проектът интегрира няколко основни типа информация: 1) термини в областта на палеославистиката – както в съществуващата научна литература, така и в успешно функциониращите електронни корпуси. В рубриката „глосарий“ стандартизираната терминология се превежда на няколко езика – английски, немски, руски и сръбски, както и са въведени съответстващите им понятия в старобългарски, гръцки и латински; 2) енциклопедични статии за преводни и оригинални произведения, които представят най-популярните жанрове и жанрови форми в агиографията, омилетиката, химнографията, историческите съчинения, белетристиката, апокрифите и др.; 3) транскрибирани текстове от славянски ръкописи, които представят преводната литература от византийски гръцки, както и някои оригинални български творби; 4) статии за най-често превежданите раннохристиянски и византийски автори (напр. Григорий Богослов, Йоан Златоуст, Василий Велики, Атанасий Александрийски и др.), чието творчество (жанрове и жанрови форми) задава моделите на православната писмена култура през Средновековието. Създаването на портала е съвместно начинание на специалисти от Института за литература при БАН и от Софийския университет, Факултет по математика и информатика. Андрей Бояджиев подчерта важността на йерархизацията на термините, извършена от създателите на дигиталната библиотека. По-голямата част от термините, които съвременната медиевистика използва при определението на типовете текстове в средновековната книжнина, не съществуват през Средновековието, затова йерархията на термините е много важна при изграждането на такава дигитална библиотека. Бяха докладвани резултатите от анкетата, проведена сред учащи се и преподаватели. Приложението на проекта в образованието предизвика голям интерес сред участниците в конференцията, които разискваха различни възможности за работа с тази библиотека в рамките на гимназиалното и университетското образование, но също така и в самостоятелната подготовка на филолози, историци и теолози, участващи в магистърски и докторантски програми.

В своите заключителни бележки Анисава Милтенова обобщи тематичния обхват и приносните моменти в тематичните панели на конференцията и призова участниците да търсят възможности за интеграция на различните актуални проекти за постигане на оптимална полза в международната медиевистика.

Антоанета Гранберг, Анисава Милтенова

Международна конференция „Зографската библиотека и архив: Изследователски подходи при дигитализацията, описанието и изданието на изворите“

Библиотеката и архивът на Зографската света обител са едно от най-богатите хранилища на извори за българската, балканската и по-общо християнската история. Проучването на паметници от това хранилище е предмет на проекта „Зографският дигитален архив в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, част от дейностите на Университетския комплекс по хуманитаристика „Алма матер“, по-специално – от програма „Технологични екосистеми“, подкрепен от Фонд „Научни изследвания“ към българското Министерство на образованието и науката. Основна цел на проекта е документи и ръкописи, написани на различни езици и принадлежащи на различен жанр, да се проучват като едно цяло, като органична сбирка, събирана и използвана от братството векове наред. Често тези извори споменават едни и същи или свързани лица, места, събития, принадлежали са и принадлежат на една и съща общност. Благодарение на щедростта на братството, търсещо непрестанен диалог с учените, в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ е създадена Зографска електронна научно-изследователска библиотека, в която са достъпни копия на славянските ръкописи, пазени в манастира (<http://www.slav.uni-sofia.bg/zograflib/>). Същевременно учени от екипа работят и с копия на редица други документи, написани на гръцки, османотурски и др., също пазени в манастира от столетия.

По този проект на 27 и 28 октомври в Софийския университет се проведе международната конференция „Зографската библиотека и архив: Изследователски подходи при дигитализацията, описанието и изданието на изворите“, на която отделните екипи, работещи върху различните групи извори в Зографския манастир, докладваха за своите резултати и разказаха за трудностите и предизвикателствата в своята работа, а утвърдени учени в тези сфери дискутираха постигнатото и споделиха своя опит.

След официалното откриване на конференцията от доц. Димитър Биров, ръководител на програмата „Технологични екосистеми“, и от Добромир Добрев, административен директор на УКХ „Алма матер“, о. Атанасий, библиотекар на Зографския манастир и един от инициаторите и движещите сили на съвместните дейности между Университета и манастира за проучване на книжовното богатство на манастира, говори за трудностите и дилемите, с които се сблъсква екипната работа и посочи евангелски идеи като извор на вдъхновение при търсене на диалог и взаимно разбиране между членовете на екипите.

По време на конференцията бяха представени 21 доклада, организирани в общо 6 секции и кръгли маси. В конференцията с доклади или с изказвания на кръглите маси участваха учени от Австрия, България, Великобритания, Германия, Гърция, Румъния, Русия, САЩ, Швеция.

Няколко доклада бяха посветени на ръкописи от Зографския манастир, които днес се намират в други хранилища. Такъв бе докладът на Марина Крутова (Москва), чийто фокус бяха ръкописи от XV–XVII в. и документи от XVIII–XIX в., пазени днес в Руската държавна библиотека в Москва. Пьотр Жгун и Вера Подковирова представиха ръкописи, създадени от ученици на Паисий Величковски. Ралф Клеминсон анализира разпространението на преводните слова на Доротей Газски, като се спря на ръкопис от Зографския манастир и на преписи от други хранилища. Жана Левшина постави методологически въпроси при представянето на електронен корпус от 370 славянски ръкописа от XIII–XIX в., пазени в Руската национална библиотека в Санкт Петербург (http://expositions.nlr.ru/ex_manus/Serbian_Manuscripts/). Специална кръгла маса бе посветена на проблемите и терминологията при каталогизирането и описанието на славянски ръкописи от XVIII–XX в. и връзката им с печатните книги. На нея екипът, работещ върху кратък каталог на такива ръкописи в Зографската света обител, които досега не са били каталогизирани, представи своята работа чрез презентацията на Андрей Бобев. Елисавета Мусакова обърна внимание както на липсата на утвърдена терминология при описването на късната украса в ръкописите и на необходимостта от по-нататъшно проучване на нейните евентуални образци от печатните книги, така и на общи проблеми от кодикологическо естество в подготвяния за печат опис. По време на дискусиите, в които взеха участие Климентина Иванова, Аделина Ангушева, Маргарет Димитрова, Ралф Клеминсън, бе обсъждано какво е *sine qua non* за един такъв кратък каталог на късни ръкописи и как може да се избегнат терминологични недоразумения и неточности. Хайнц Миклас сподели опита си при създаването на каталога на ръкописите в Зографската обител в съавторство с Божидар Райков и Христо Кодов. Голям интерес предизвика докладът на Георги Парпулов, който предложи нова хипотеза за Зографския царски поменик, като говори за изгубеното му начало, което се открива в друг зографски ръкопис и на базата на което той предлага друга датировка.

Генчо Банев направи обзор на съхраняваните в Зографския манастир византийски и славянски грамоти и подготовката за издаването им в серията *Archives de l'Athos*, като ги сравни със сбирките на други атонски манастири. Той направи извод, че по богатство Зографската колекция е пета сред манастирите на Света гора. На палеографски и правописни особености на влахо-молдовските грамоти, пазени в Зографската света обител, обърна внимание Димитър Пеев. Петронел Захарюк и Георге Лазар

пък представиха нови свидетелства за връзките на молдовския елит със Зографския манастир и за даренията, които манастирът е получавал от молдовските владетели.

В друга секция бяха обединени доклади, занимаващи се с извори от Зографския манастир, създадени през османския период: Григор Бойков и Дамян Борисов представиха сбирката от над 800 османски документа от различен тип от периода XV–XX в.; а Мария Кипровска запозна аудиторията с принципите, възприети от екипа (Гр. Бойков, Д. Борисов, М. Кипровска, Ф. Кодзагеоргис), занимаващ се с издаването на пазените в Зографския архив османски документи (султански грамоти и съдебни решения) от XV в. Гр. Бойков и о. Козма (Поповски) показаха резултати от съвместната работа на слависти и османисти: водните знаци, идентифицирани в датирани османски документи, са от полза за датирание на недатирани до днес славянски ръкописи и освен това се оказват важно допълнение към съществуващите днес каталози на водни знаци. Секцията завърши с доклада на Генчо Банев върху кондиките в Зографския манастир, който разисква трудности при тяхното каталогизиране и видовете документи, означавани с термина „кондика“.

В отделна секция бяха събрани доклади, занимаващи се с описанието и каталогизацията на музикалните ръкописи. Гоце Ристески сподели трудностите и решенията, които е вземал при описването на славянските музикални ръкописи в Зографския манастир, и очерта връзките му с Рилския манастир в тази сфера; Светлана Куюмджиева пък хвърли светлина върху връзките между Хилендарското и Зографското братство, а Вася Велинова говори за сбирката от късни музикални ръкописи на Центъра за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“ (Софийски университет „Св. Климент Охридски“).

Конференцията завърши с кръгла маса върху използването на дигитални технологии при описването и издаването на ръкописното и раннопечатно книжно наследство. Елена Узунова запозна участниците с използването на COBISS при описанието на ръкописите в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ като една споделена практика с други балкански обществени библиотеки. Мери А. Джонсън сподели опита на Хилендарската изследователска библиотека на Университета на щата Охайо в описването и опазването на микрофилми от ръкописи и в дигитализирането на цветни микрофилми на хилендарски грамоти. Андрей Бояджиев и Григор Бойков разискваха отделни примери на електронни модели, създавани в рамките на проекта за електронно описание на различни извори, пазени в Зографската света обител. Стефан Пеев представи работата си по създаването на нов шрифт за стара кирилица, наречен Супрасълски. Въпросите за фонтовете и електронните модели на описание и създаване на една обща среда за електронно описание на ръкописи и документи, различни по тип и език,

1869

но принадлежащи на една библиотека, бяха широко дискутирани в рамките на тази кръгла маса, като в дискусиите взеха участие Анисава Милтенова, Хайнц Миклас, Ралф Клеминсън, Антоанета Гранберг, Димитър Пеев и др. Дебатите след последната кръгла маса прераснаха във финална дискусия за конференцията, която се обедини около увереността на участниците, че манастирската библиотека и архив, съхранени и използвани във времето като неделима единица, трябва да бъдат изследвани чрез холистични подходи, изискващи обмяна на информация и опит между учените, които изучават различни по вид извори, написани на различни езици и шрифтове през различни периоди.

Маргарет Димитрова, Мария Кипровска

„Кръгове поетическо време“ – национална научна конференция в чест на 60-годишнината на поета Георги Рупчев

На 2.XI.2017 г. в зала „Вяра“ на Столична библиотека Институтът за литература към БАН (Направление „Нова и съвременна българска литература“) организира Национална научна конференция, посветена на 60-годишнината на поета Георги Рупчев. В нея взеха участие научни работници от Института за литература към БАН, СУ „Св. Климент Охридски“, ПУ „Паисий Хилендарски“, В. Рупчева, съпруга на поета, и др. С това се изчерпват сухите факти и започва необикновеното.

Присъствали сме на стотици научни форуми, но този беше различен, особен, зареден с емоцията от невидимото присъствие на големия поет. В малката зала се бяха събрали негови приятели. Текстове на докладите се преплитаха със спомените, с чувствата, които никой не се опитваше да скрие. Всеки разказваше за личните си срещи с големия поет и това превърна научната конференция в интимен разговор за мястото на твореца в обществото, за времето, в което живеем, за поколението, за поезията като неприспособимост, за отхвърлянето на баналното, на пошлото в живота, за силата на духа.

Още в самото начало директорът на Института за литература – Елка Трайкова, наруши неписаното правило. Вместо очакваното Встъпително слово тя започна с думите: „Бяхме състуденти, бяхме в една компания...“ Без да прикрива вълнението си, разказа за това как на фона на избрана от Рупчев песен на Жо Дасен е получавала „разрешение от хазайката си“ да разговаря продължително с него по телефона. Тя го нарече „светъл човек“, „спътник в пътуванията към себе си“. „Живееше със смъртта и играеше своята филигранна игра със словото и мъдростта“. Тя говори за многото лица на поета, за това, че самият Рупчев е бил „човек на нощта“, когато всеки е по-истински, без маските на деня. Назова поезията на Рупчев „магическа“, „привличаща“, „преминаваща през добре охраняваните граници на канона“. По-късно, когато първата част на конференцията беше завършила, Елка Трайкова даде точно определение на случващото се. Докладите се превърнаха постепенно в голям общ текст за поезията и личността на Георги Рупчев и всеки влизаше в него със своята част.

В. Рупчева, съпруга на поета, не беше просто гост на конференцията, а активен участник. На нея дължим възможността да разберем и оценим личността на Рупчев, защото най-дребните факти придобиват голямо значение, когато един човек си е отишъл от живота. Ив. Христов разказа за своята среща с поезията на Рупчев – във влака. „Пътувах във влака, когато вратата на

1869

купето се отвори и един господин предложи книги – поезия. Купих си „Силните на нощта“. Беше зададен въпрос за интереса на Рупчев към драмата, тъй като поезията му някак я съдържа в себе си. В. Рупчева уточни, че той има ученически опити. Участвал е в драмкръжока на Пионерския дворец. Правил е опити да композира музика, но те са останали ръкописни. Оказва се, че Рупчев е кандидатствал във ВИТИЗ, дори е бил в някакъв списък, от който мистериозно е изчезнал. Пред Юлиана Алексиева и Маня Попова от Радио „Христо Ботев“ е говорил за музиката. Не е пропускал концерти. Имал е приятели актьори – Вальо Ганев, Стоян Алексиев. „Обичта към театъра беше страст. Привличаше го игровото начало в живота. Идеше му отвътре.“ „Обикновен разговор не можеше да се води с него.“ „Голямата му обща култура се отразяваше на стиховете му, а музиката извираше от тях“ – добави тя.

Въпросите се сипеха един след друг. Например: в творчеството на Рупчев се откроява предпочитанието към по-голямата форма – поемата, конкретно „Смъртта на Тибалт“. Всъщност тя е била в ученическа тетрадка. Поемите се появяват, когато не живее активно, а принудителната му изолация от света допринася за трансформацията на по-малките жанрове. „Беше опиянен от възможностите на езика.“

Към спомените за поета И. Александрова добави един щрих. В „Пътят нататък“ се появява странна фраза, някак неразгадаема: „Негово Величество“ и любезният му гост отидоха нататък“. Последните думи са: „По дяволи-те!“ Рупчев не би го обяснил. Всъщност странният гост е Дяволът.

В. Рупчева пък добави за „Голямата земя“ и въпросите на Р. Ликова към поета за онова, което е искал да каже. Отговор на Рупчев: „Откъде да знам какво съм искал да кажа!“ „Той непрекъснато играеше и загадъчно се измъкваше.“ Поправките, които е правил в текстовете, са били незначителни – никога кардинални.

Спомените на участниците в конференцията се подреждаха, за да изваят образа му, да изчезне усещането, че той не е жив. Лентата на живота се връщаше назад и после сякаш миналото „се изстреля“ в настоящето. Дребните неща ставаха значими. Вариантите на творбите му често са били словесни, любимият му цвят е бил лилавият, не е обичал юбилеите, в шумните компании е общувал с хората поотделно, картината, която го е възхищавала особено, е била „Бягство към Египет“ на Караваджо...

По мнение на участниците във форума Г. Рупчев не е страдал от комплекси, а свободно е общувал със световната литература. Той самият е поет от световна величина. Анджела Родел и Владимир Левчев го превеждат на английски език. Обърна се внимание на големия интерес, който младите читатели проявяват към творчеството му – някак примесен с мъничко завист, че има някой, способен да пише така... Малко са записите с гласа му.

В доклада си *Отвъдното тук в поезията на Георги Рупчев* Ирен Александрова (СУ) го нарича „най-големият поет на нашето поколение“. По ду-

мите на Йордан Василев: „Той беше принцът на нашата поезия“. Тя разгледа преплитането на много смисли в поезията му, като акцентира върху „Смяна на нощната стража“ и връзката с „Хамлет“ и картината на Рембранд. Интересни акценти бяха поставени върху трансцеденталния код, разбирането на лирическият „Аз“, усещането за заетостно живееене. Посочи се, че в „Болнична градина“ вертикалата към небето не е религиозна. Юнг е единственият философ, присъстващ в интервюта му.

С тази констатация се премина към доклада на Пенка Ватова (ИЛ – БАН) – *Поетът за поезията – размисли и осъществяване*. Обект на анализа бяха интервюта на Рупчев, които са разпилени. Акцентира се върху възискателността на твореца – „владетел на друг свят“. Постоянни теми са неприспособността и безвремето, усещането за разруха. Поезията на Рупчев е неясна, нетукашна – изкуство на недоизказаното. Все пак се прави извод, че лирическият човек на Г. Рупчев не е обречен. Интервюта са ценно свидетелство за нашето време.

Елка Димитрова (ИЛ – БАН) разгледа присъствието на Рупчев в антология – 12 поети от 1980 г. Тя спря вниманието си на сюрреалистичната картина на живота, на трагедията да си протагонист на етиката. В доклада драмата на периферията се свързва и с разфокусирането на посланията. Тя посочи връзката между поезията на Рупчев и тази на Далчев.

Деян Деянов (ПУ) беше посветил доклада си на разказвача, който никога не е бил там, където нещо се е случвало. Той нарече поетиката на Рупчев „поетика на чезненето“, а по думите на М. Николчина – „изпаряване на тялото“. Авторът говори за „изящната болка“, за разбягващите се времена, за отсъствието. Деянов отдели немалко внимание на отсъстващото присъствие на разказвача и живота на вещите в поезията на Рупчев.

Калин Николов – *Георги Рупчев и изобразителното изкуство* – запозна присъстващите с интереса на поета към личността и творчеството на художници като Ив. Билибин, Шилинговски – бесарабски българин, М. Парашчук. Той обърна внимание на рисунките към преводите на стиховете на Джон Ленън и оформлението на „самиздата“. Николов отбеляза, че американски писател е предложил на Рупчев да участва във Венецианското биенале.

Докладът на Никита Нанков – *(Слабо)силните на нощта: предвидимото и профетичното в поезията на Георги Рупчев* с основание се очакваше с подчертан интерес. В него авторът се опира на интервюта на Рупчев, за да изведе заложената в тях идея, че продуктивното разбиране на литературата става не в „конюнктурното малко време, а в голямото време на културно-цивилизационните потоци“. И второ, Рупчев представя „объркано и скептично поколение, наричано от него „силните на нощта“. Нанков смята, че поезията на Рупчев следва модели на късния романтизъм, модернизма, късния социализъм и постмодернизма. Има деление между нежеланото и желаното. Авторът посочва, че първото е свързано с насилственото унифициране и обезли-

чаване на индивида, а второто се открива в три форми: изкуство, божествена (но не религиозна) отвъдност и любов. Акцентира се върху поетическия нихилизъм на твореца. Изтъква се оригиналността на Рупчев в разбирането на любовта като нелюбов. Изследва се романтично-модернистичният дуализъм на поета. Нанков извежда в доклада си проблема за времето в поезията на Рупчев. Много точно е наблюдението на докладчика хвърху естетиката на грозното, на дяволското, на сатанинското. Авторът обобщава, че Рупчев прави поетично пророчество: „силните на нощта са и слабосилните на нощта, защото нихилизмът, доведен до логичния си край, отрича и себе си“.

Последният доклад беше на Иван Христов (ИЛ – БАН) – *Георги Рупчев: между „Зона“ и „Пуста земя“*. В него се изследва връзката между поезията на Рупчев и „Пуста земя“ на Т. Елиът. Извежда се идеята за края, за изчезването. Анализира се образът на „счупения свят“, посочва се, че в поетиката присъства формата на палимпсест – наслаждане на фрагмент върху фрагмент. Интересни са наблюденията на автора върху доминиращата идея за празния, лишен от смисъл живот, населен с хора зомбита, неочакващи нищо. За Рупчев човекът сам е сянка и докато Елиът вижда бъдеще в Изтока, Рупчев не вярва в хармонията на света.

Конференцията, чието организиране дължим на Пенка Ватова и Иван Христов от Института за литература към БАН, без никакво преувеличение може да се нарече културно събитие – духовен празник – прочит на поезията и памет за един от най-големите съвременни поети на България – Георги Рупчев.

Емилия Алексиева

Национална научна конференция „Елин Пелин – наследство и прочити“

На 30 ноември и 1 декември 2017 г. се проведе националната научна конференция „Елин Пелин – наследство и прочити“, посветена на 140-годишнината от рождението на писателя. Форумът бе организиран от Института за литература – БАН и Катедра „Българска литература“ при Факултет „Славянски филологии“ на СУ „Св. Климент Охридски“ и привлече учени и докторанти от ПУ „Паисий Хилендарски“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Бургаския университет „Проф. д-р Асен Златаров“, ШУ „Епископ Константин Преславски“, СУ „Св. Климент Охридски“, Института за литература – БАН, Института за изследване на изкуствата – БАН, НБУ, Националният литературен музей. В хода на конференцията се оформиха различни подстъпи към наследството на Елин Пелин – литературноисторическа и литературно-критическа рецепция на художествените му текстове (както на превърналите се в класически сборници с разкази от 1904 и 1911 г., повестите „Гераците“ и „Земя“, сборниците „Под манастирската лоза“, „Пижо и Пендо“, дилогията „Ян Бибиян“, така и на по-малко популярни книги като „Черни рози“, „Аз, ти, той“ и др.), обзор на публицистичната и редакторската му дейност, преглед на екранизации по творби на Елин Пелин. В доклада си *Елин Пелин – далече от всяка маниера* Юлиан Жилиев активира рецепцията на писателя през споровете за стила и езика, наченал с текста на Ал. Балабанов от 1922 г. „Кой е Елин Пелин“ и знаковата фраза, че Елин Пелин е „до небеси далеч от всяка маниера“. Реконструирано бе критическото четене на писателя през първоначалната „резервираност“ на д-р Кръстев, Боян Пенев и Владимир Василев, от една страна, и адмиративно четящите го Симеон Радев, Александър Балабанов, Димо Кьорчев, Тодор Боров, Иван Мешеков, та до по-късни прочити на Пеньо Русев, Искра Панова, Никола Георгиев и др. Изследването на Елка Трайкова (ИЛ – БАН) на тема *Едно необикновено приятелство – Елин Пелин и Александър Балабанов* дискутира отношенията Александър Балабанов–Елин Пелин през работата им върху „Развигор“, през компромисите, които Балабанов прави като редактор по отношение на вестника, в който Елин Пелин въвежда много педагогически материали. Докладът фокусира и полемичния сблъсък със сп. „Златорог“, възстановявайки и езика на епохата от първите десетилетия на ХХ в. Марин Бодаков (СУ „Св. Климент Охридски“) се спря в анализа си *Статията „Литературният вестник“ от Елин Пелин в светлината на нашия опит* върху текста, публикуван във „Вестник на вестниците“ (бр. 57 от 1932 г.), разгледа Елин Пелин като „медиян критик“, „певец на медийната неволя“, анализира вижданията му

за приемствеността между литературното списание и литературния вестник, критиката срещу литературния вестник в полза на литературното списание, която няколко години по-късно ще се прехвърли и към списанието, изведе принципната му нетърпимост към медиите с отношение, което би могло да бъде отправено и към днешните литературни сайтове. В обзора си *Литературнокритическите рискове на д-р Кръстев* Румен Шивачев (ИЛ – БАН) се фокусира върху статията на д-р Кръстев за Елин Пелин със заглавие „Певец на селска неволя“, като засегна и разнородната рецепция на Владимир Василев, Андрей Протич, Иван Андрейчин и Антон Страшимиров, връщайки се отново към принципната дискусия върху стила, конотирана и от по-едрия контекст на отношението България–Европа. Виолета Дечева (НБУ) се спря в изследването си *Елин Пелин за кризата на Народния театър* върху дебата, провокиран от статията анкета на писателя „Защо не ми се ходи в Народния театър“ (в. Развигор, бр. 1 от 6 януари 1921 г.) и анализира имплицирания там модел на театралното представление. В него тя посочи средищното място на сценичния език, необходимостта от активиране на естетическите, не само на информативните му функции, значението на прецизния превод и изговор, книжовността на речта, която залага виждането за съучастието на изкуствата във формирането на националната идентичност, ролята на публиката. Като опори на Елин-Пелиновия театрален модел бяха посочени още технологията на подготовка на ролята, на сцената, всички те компоненти на илюзията, споени от ключовата роля на режисьора.

В областта на поетиката свои виждания сподели Ирен Александрова (СУ „Св. Климент Охридски“), спирайки се в текста си *Действащата етична парадигма на понятието „милост“ в творчеството на Елин Пелин* върху двата сборника разкази от 1904 и 1911 г. и върху повестите „Гераците“ и „Земя“. Тя изведе равнопоставеността между свят и човек като концепция в художествения свят на Елин-Пелиновото българско село, в което човекът не се подчинява на бита – концепция, близка до ренесансовия хуманизъм с неговата етична парадигма на конфликта. Структурно опорни се оказват повторителните модели (на образovo и дори на синтактично ниво) на деня и нощта – философски и етически кодове на понятието „милост“. С темата си *Изгонените от храма (Малкият човек и представителите на църковната институция в разказите на Елин Пелин)* София Ангелова (Бургаски университет „Проф. д-р Асен Златаров“) разгледа кризиса в общуването между човека и държавата, трагизма на бездните между тях, невъзможния диалог с институциите, усетени като заплашителни и в антиномията село–град. Фокус на изследването бе институцията на църквата в „Занемелите камбани“, „Изборът“, „Невеста Нена“ и „Лудата“, проблематизирали опосредстваното общуване с Бога, етичните ценности на духовниците, прогонили „малките“ хора от храма. Николай Чернокожев (СУ „Св. Климент Охридски“) разгледа в текста си *Небесата на Елин Пелин* фигурата на небето като спояващ общ

знаменател в двата тома разкази от 1904 и 1911 г. (без повестта „Гераците“). Изследването му интерпретира небесата като екран за проектиране на психичния живот на човека в неговото поднебесие (с ялната дистанция между небето и земята), като рамка, едновременно дистанцирана и обхващаща туптящите и спрели да бият сърца, превърнати в ядрото на разказите. Емилия Алексиева (ИЛ – БАН) конструира анализа си *Пространствата в прозата на Елин Пелин (между патриархалния ред и кризата)* с въпроса дали наистина подредеността рухва с нахлуването на външни цивилизационни фактори, или по принцип редът съдържа в себе си разрухата. Защитата от външното е илюзия; многолюдността е съпоставена с усамотението, изведена е недоброволната йерархичност, несвободната воля на младите, недоверието на старите. Така пространствата започват да се рушат, надробяват се, набавят двойствена натовареност, залагат възможна подмяна на Азове. В доклада си *Отново за жанровата характеристика на разказите от „Под манастирската лоза“* Мария Огойска (НБУ) се върна към жанровите особености на разказите от „Под манастирската лоза“ през виждането на Елин Пелин, че простодушното винаги е благодатно, и ги интерпретира като художествени инварианти на светийски жития, сбор от притчово-житийни пасторални разкази, както и на патерици, „сборници с повествования за подвижниците на почитани монашески обители, в които се преплитат конкретни истории, части от жития от самата християнска древност“. В наблюденията си върху структурата Огойска изведе твърдението, че сплитането на библейски сюжети с народни вярвания в битово-християнски наратив създава страничния, неканоничния слой на някаква може би шопска, може би общобългарска религиозност. Петър Трендафилов (ШУ „Епископ Константин Преславски“) откри в изследването си *„Под манастирската лоза“ като онароднен патерик* следи от апокрифни сюжети в разказите от сборника, влиянието на книгата на Анатоли Франс „Изворът на Света Клара“, както и традицията на създадените още през III–VII в. сборници с патерични разкази на гръцки и латински като „Книга за светите мъже“ („Скитски патерик“), „История на египетските монаси“, „Диалози за човека и чудесата на италианските отци“ от папа Григорий Велики, „Сентенции за светите старци“ и др., преведени изцяло или частично, и добили широка популярност с достъпния си език и образни послания. В детайлния си анализ на тема *„Под манастирската лоза“ на френски език: исторически контексти и културни трансфери* Елена Гетова (ПУ „Паисий Хилендарски“) прегледа преводите на френски език на разказите на Елин Пелин в една своеобразна история на интереса към писателя от страна на чужди и родни преводачи и изследователи (Валери Даскалова-Дюма, Роже Бернар, Катя Никова, Райна Кърджиева, Ирена Георгиева и др.), както и различния формат на издаването на преведените творби. Детайлният текстологичен анализ предложи възможности за съпоставки на превода – най-близкото четене на текста, на преакцентирание на смисъла чрез

1869

преводната рецепция, интрепретира избора на преводачите, илюстрирайки наблюденията с редица синтактични и лексикални особености.

Приносен в работата на конференцията бе и панелът с доклади на студенти бакалаври и докторанти, разработени по проекта *Елин Пелин – светове и четения* към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Венцеслав Шолце (СУ „Св. Климент Охридски“, докторант) съпостави в изследването си *Техники на кодифицирането. Симеон Радев като читател на Елин Пелин* прочитите на Елин-Пелинови разкази от д-р Кръстев и Симеон Радев, като се спря върху очертания от Радев естетически прелом в образа на селяните (селски романтизъм, оценностяващ реализъм à la Балзак) и върху виждането му, че литературният текст отразява историческите процеси като техен „необходим излишък“, който поставя въпроса за проникваемостта на литературния текст за извънлитературното, за вторичността на литературата. Ивана Семерджиева (СУ „Св. Климент Охридски“, бакалавър) разгледа в текста си *Ролята на институциите в живота на учителя в разказите „В интереса на просветата“ и „Непосветена“* тежката участ на селския учител в разказите „Самичка“, „Сълза Младенова“, „Кал“, „Душата на учителя“, „В интереса на просветата“, „Непосветена“ – нещастен идеалист, упоен от примамливата патриархалност на селския бит. Чрез кратък преглед на сборника „Аз, ти, той“ Семерджиева въведе контекста на социалните опозиции, виждането за вторичността на градското пространство у Елин Пелин. Анализите на докторантите и студентите бакалаври открояха съществени композиционни особености и в други разкази на Елин Пелин, въведоха наблюдения от ономастиката и семантиката на народните практики, анализираха и функционализирането на библейски мотиви. Младите изследователи предложиха оригинални философски подходи като интерпретацията на разказа „Спасова могила“ през фигурата на смъртта, победена чрез самата себе си, т.е. чрез преодоляването, неутрализирането на физическото (в текста *Изцеление от болестта чрез издигане на духовното над телесното в съня и смъртта* в разказа „Спасова могила“ на Елин Пелин на Кристина Колева, докторант от СУ „Св. Климент Охридски“); себелюбието в „Самодивските скали“ като предпоставка за по-себеотдадено влюбване (изследването на Гергана Лазарова, бакалавър, СУ „Св. Климент Охридски“ на тема „Самодивските скали“ – структура на любовния разказ).

Текстът на Ана Костадинова (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) на тема *Срещите на Елин Пелин с Пижо и Пендо* възпроизведе Елин-Пелиновата работа върху образите на Пижо и Пендо в съавторство с карикатуриста Александър Божинов (който впрочем припомня интереса на Елин Пелин именно към лицата, не към пейзажите), в разменените житейски и професионални роли на двамата автори на хумористичните текстове (Елин Пелин мечтаел да стане художник, карикатуристът – писател), възстанови контекста на възприемането на писателя в спомените на Чудомир и в хумористичното стихотво-

рение на Христо Смирненски, писано по повод 25-годишния Елин-Пелинов юбилей.

Докладът на Цветанка Атанасова (ИЛ – БАН) „*Черни рози*“, или *модерното лице на Елин Пелин* посочи редица особености на модернистичната естетика, открити и аргументирани в стихотворенията в проза от книгата „Черни рози“, цялостен и добре споен корпус от жанрово неопределени творби (наричани стихотворения в проза, откъслечи, размишления, балади в проза, импресии, рисунки, скици, късове). Възникнали в активното сътрудничество на Елин Пелин в „Развигор“, тези творби впечатляват с реализъм от ново поколение, реализъм, повлиян от символизма, психологически реализъм, в който доминират пластичното изображение, материите, формите, цветовете, гротесковите линии, алегоричните поанти, сатирата, на някои места и експресионистичните кошмарни видения на душата (импресията „Мъртво поле“). Изследването на Александър Христов (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, докторант) със заглавие „*Черни рози*“ – *рецептивни ракурси и интерпретативни решения* прочете рецепцията на „Черни рози“ през метафората на танца и реконструира гъста мрежа от интерпретации, изградена от вижданията на Владимир Полянов (книгата като себеразкриване), Димо Кьорчев, Божан Ангелов (в съпоставка с Петко Тодоров), Цветан Минков („Черни рози“ като дневник), Иван Радославов (всяка творба от сборника като малка идея, развита с вярно чувство към езика), Димитър Шишманов (през вътрешния усет за езика), в текстове на Д. Б. Митов, Тодор Боров, Михаил Арнаудов, Ефрем Каранфилов, Бисера Дакова, импулсирани от въпроса кой е саморазкриващият се в тази модерна книга изненада Елин Пелин. Михаил Неделчев (НБУ) потърси мястото на Елин Пелин в българската смехова култура чрез една миниистория на българановската идея, сама по себе си важен културен феномен, представена в доклада му *Беше ли Елин Пелин все още българановец през 40-те?*. По какъв начин Елин Пелин остава част от този определен тип смеещ се човек през десетилетията на 20-те, 30-те и 40-те години на ХХ в. – в един зрял етап на българската смехова култура, преминала през „румелийската“ смехова практика на Вазов и Захарий Стоянов и Алековата „Весела България“?

Форумът не отмина и съществения принос на Елин Пелин в областта на художествената словесност за деца и юноши. Изследването на Росица Чернокожева (ИЛ – БАН) на тема *Елин-Пелиновите акценти в детските периодични издания* прегледа сътрудничеството на писателя в около 40 периодични издания за деца с ясно заявения му принос като редактор на първото детско хумористично списание „Веселушка“ (1908), както и с високохудожествената му работа като редактор на вестничето „Чавче“, вестник „Пътека“, списание „Светулка“ и др. Тая Казанджиева (СУ „Св. Климент Охридски“) определи в доклада си *Елин Пелин извън клишето – дилогията „Ян Бибиан“* класическата творба като първия фентъзи роман за деца у нас, публикуван

година преди да се появи в световната преса жанровото определение „фентъзи“. Тя убедително аргументира визионерството на Елин Пелин, предвидял в „Ян Бибиян“ някои технологични явления на нашето съвремие: конструирането на ракета от специален материал, който позволява движението ѝ със слънчева светлина, засичането на радиовълни от естествен източник, откриването на вода на Луната, провиждането на синия цвят на Земята, гледана от Космоса, кратерите на Луната, както и някои минерали и вещества, открити там днес.

Продуктивно корелирани бяха Елин Пелин и Йордан Йовков – полюсни, но и плодотворно противоположни, репликиращи се писатели (в анализа на писателя Георги Велев на тема *Елин Пелин и Йордан Йовков*), Елин Пелин и Чосър (в изследването си *„Андрешко“ като реплика на Чосър и „От цялото си сърце“* Димитър Камбуров постави мотива от разказа „Андрешко“ в генеалогията на една фолклорна приказка за дявола и съдебния пристав, разказана в „Кентърбърийски разкази“). Акцент в работата на форума бе и съставянето на панорамен преглед на кинотворбите по разкази и повести на Елин Пелин, който включи запознаването с продукции като „Земя“ (1930, 1957), „Гераците“ (1957, 2008), кино сборника „Сиромашка радост“ („Сиромашка радост“, „Ветрената мелница“, „Среща“, „Кумови гости“, „Светите застъпници“ и „На оня свят“, 1958), „Нечиста сила“ (1978), „Ян Бибиян“ (1985) в доклада на Радостина Нейкова (Институт за изследване на изкуствата – БАН) – *Истории на Елин Пелин на екран*.

Динамично пространство на разнородни и разнопосочни интерпретации, конференцията „Елин Пелин – наследство и прочити“ демонстрира несתיхващия интерес към културната фигура на писателя – продуктивно критическо изкушение по думите на Бойко Пенчев – и оцелости нов етап в живия литературноисторически разказ за него.

Александра Антонова

Център по българистика и балкански изследвания „Марин Дринов“ в Харковския национален университет „В. Н. Каразин“ (Украйна)

Изследователският център под това име бе основан сравнително наскоро – през учебната 2005/2006 година. Подтик за създаването му беше присъждането на най-високото отличие на Българската академия на науките – почетен плакет „Марин Дринов“ по повод 200-годишнината от създаването на Университета – за поддържане на историческите традиции на българистиката в Харков. Това е признание от страна на БАН на научната институция, чието основаване е през деветнадесети век – времето, когато проф. Марин Дринов работи в Катедрата по славянска филология в Харковския императорски университет, като в същото време е един от съучредителите и активен член на Българското книжовно дружество. Тази традиция – изучаването на историята и културата на България, не се прекъсва и през XX в., дори и в периода между Първата и Втората световна война, когато Университетът не преживява най-добрите си времена, а славистиката се смята за буржоазна или дори за фашистка наука.

След Втората световна война, благодарение на усилията на професорите С. И. Сиделников, Г. Н. Попов, Г. И. Чернявски и техните ученици, Харков се превръща в един от водещите центрове на историческата българистика в Съветския съюз, признанието за което бе видимо на проведената в Университета през февруари 1991 г. Втора всесъюзна конференция по българистика, на която бе създадена Междурепубликанска научна асоциация за българистика с център в Харков. Започва да излиза „Болгарский ежегодник“, който след това (по финансови причини) се прехвърля в Киевския славянски университет. Асоциацията провежда в Харков редица големи конференции, включително „Тоталитаризъм и анти тоталитарни движения в България, Съветския съюз и другите страни от Източна Европа (втората половина на 40-те–80-те години на XX в.)“ (1993). Скоро след това Асоциацията престава да съществува поради центробежните тенденции в Съюза на независимите държави (ОНД), но Харковската школа на историческата българистика не само оцелява, но и продължава динамично да се развива.

За кадровия потенциал говори фактът, че за последните 30 години са защитени шестнадесет кандидатски и четири докторски дисертации на негови представители, като всички докторски (М. Г. Станчев, С. В. Потрашков, А. А. Тортик, М. В. Лобанова-Тортик) и мнозинството от кандидатските трудове – в условията на вече независима Украйна.

1869

Официалното представяне на Центъра се състоя на 28.02.2006 г., в деня на стогодишнината от смъртта на М. Дринов. На същата дата започнаха и IV Дриновски четения под наслов „Харковската школа по българистика и византистика: минало, настояще и бъдеще“. На откриването присъстваха извънредният и пълномощен посланик на Република България в Украйна Ангел Ганев, председателят на БАН акад. Иван Юхновски, ректорът на Великотърновския университет проф. Иван Харалампиев и др.

Центърът е подразделение на научноизследователското направление на Харковския университет. Центърът осъществява координацията на изследвания в областта на българистиката и балканистиката в Харков – но и с негласното признание на Украинската академия на науките – в пределите на цялата страна.

Целите и задачите на Центъра са:

– да подкрепя традициите на научната българистика чрез разработката на приоритетни области, по-специално изучаването на историята и културата на българската общност в Украйна;

– да координира научните дейности и да способства за съсредоточаване на усилията в актуалните направления на балканистиката и византистиката в Украйна;

– да провежда научни семинари, симпозиуми, конференции, четения, кръгли маси по актуални проблеми на българистиката и балканистиката;

– да насърчава обмена на преподаватели, изследователи, докторанти, постдокторанти и специализанти с изследователски и образователни институции в България и с други страни от Югоизточна Европа;

– да подпомага студенти, докторанти и други заинтересовани страни в овладяване на южнославянски езици, на ново- и старогръцки език, както и подобряване на уменията на тяхната употреба;

– да организира конкурси за студентски творби по кирилometодиевистика;

– да осигурява комплектуването на научната библиотека, архива и натрупването на база данни в областта на българистиката и балканистиката;

– да спомага за установяване на преки контакти с университети, академични институции, центрове за хуманитарни науки, библиотеки, музеи, издателства в България и други страни с цел реализация на съвместни проекти.

Разбира се, проблемът за научно управление на Центъра се решава в директна комуникация с други подразделения на Университета, особено научноизследователския отдел, с историческия и с филологическия факултет, с Центъра за регионални изследвания, а в последно време със съдействието на философи и политолози, включително и на възпитаници от други висши учебни заведения в Харков.

Персоналът на Центъра е доста скромен: директор и три позиции на непълно работно време – заместник-директор, редактор и асистент (лабо-

рант). Ефективността на нашата работа до голяма степен се дължи на факта, че Центърът успя да създаде неформален научен съвет, чийто председател е проф. Михаил Станчев, чуждестранен член на БАН. Съветът включва над 20 души (предимно историци, политолози и археолози) от различни харковски научни институции (Университета по педагогика, Академията на културата, Националният юридически университет „Ярослав Мъдри“ и др.). Съществена помощ оказва Попечителският съвет, ръководен от В. Ю. Саленков, както и спонсорите – Харковското градско общество за българска култура „М. Дринов“ и Благотворителният фонд „Св. Иван Рилски“.

В Центъра се формира уникална библиотека за научна литература предимно на български и сръбски, която ежегодно се попълва от 150–200 книги, благодарение на съвместната работа с Националната библиотека на Сърбия в Белград и с библиотеката на Българската академия на науките в София. В пълен обем се използват възможностите за международни договори на Университета, които са съществували до 2005 г. – с Великотърновския и със Софийския университет, както и нови, инициирани от Центъра – договор с БАН, с Университета за национално и световно стопанство в София, с Белградския университет и с Университета в Нови пазар, Сърбия. Неотдавна този списък бе попълнен с договори с университетите в гр. Щип (Македония) и в гр. Тузла (Босна и Херцеговина).

Най-същественото достижение на Центъра (съвместно с Историческия факултет) е възстановяването на традицията, заложена през 1988 г. – провеждането на Дриновските четения. Благодарение на съвместните ни усилия те се привърнаха в най-значителния научен форум извън пределите на България в областта на историческата българистика. През есента на 2007 г. в центъра на вниманието бе „Руско-турската война 1877–1878 г. и историческата съдба на българския народ“; през април 2010 г. – „България–Украйна – от евразийските империи към Европейския съюз (XVIII–XXI век)“. Програмата на VII Дриновски четения, посветени на 175-годишнината от рождението на проф. М. Дринов, отрази както неговия принос в науката, така и различни обществено-политически дейности и процеси, към които той е бил съпричастен. Последните четения, които се състояха през март 2016 г. бяха посветени на 100-годишнината от рождението на харковския професор българист С. И. Сиделников и на 10-годишнината от създаването на Центъра за българистика и балканистика. Следващите (девети по ред) ще се проведат през 2018 г. на тема „Черно море и Причерноморието като контактна зона на цивилизациите и културите“.

По отношение на стимулирането на младата наука чрез обединяване на усилията на факултетите с хуманитарен профил не по-малко значими са Кирило-Методиевските четения, които вече 17 години се провеждат в Харковския университет („Религия и църква в историческите процеси на Централна и Източна Европа“ (2014); „Централна и Източна Европа в условията

на глобализация и регионална интеграция“ (2015); „Славянски източници в библиотеките на Украйна“ (2016); „Образователно-културното пространство на Централна и Източна Европа: национални модели и западни влияния“ (2017). Последните са част от проекта „История на обединена Европа: идеи, проекти, интеграция“, осъществен с финансовата подкрепа на Европейския съюз. Следващите Кирило-Методиевски четения през май 2018 г. ще се проведат под наслов „Националната идентичност в контекста на европейската мобилност“ и ще се осъществят съвместно с Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН.

„Дриновски сборник“ се издава от академичното издателство „Проф. Марин Дринов“. Досега са излезли девет тома от годишника, оценен с положителни рецензии в българското списание „Родознание“ (2011, № 1–2, 11–14) и в полското „Zeszyty Cyrylo-Methodiańskie“ (2015, № 4, 162–166). Десетият том, който съдържа повече от 60 статии, е под печат.

През последните години са подготвени и издадени няколко монографии, библиографии и научни сборници, подготвени от харковските българисти под егидата на Центъра или с негово съдействие, сред които: „Македонският въпрос в международных отношениях 1913–1920 гг.“ на О. Н. Гуринова (2015), „Между молотом европейской модернизации и наковальни евразийских империй: миражи центризма в социал-демократической практике Болгарии и России (конец XIX – начало XX ст.)“ на М. В. Тортик (Лобанова), „Историк-българист С. И. Сидельников: научная и педагогическая деятельность“ на А. А. Сайпанова (2016), вторият том на енциклопедията „Болгары в Российской империи, СССР, странах Балтии и СНГ“ на М. Г. Станчев (2016). До края на 2017 г. се очаква монографията на Д. В. Миколенко „Страсти за Стамболовим: българське державотворення 1895–1920 pp.“

През 2008 г. в „Списание на БАН“ харковската българистика е представена с пет статии, включително и наша публикация за дейността на Центъра. В бр. 5 и 6 за 2010 г. българската научна общност е запозната с регионалните школи на българистиката в Украйна – харковска, киевска, одеска, запорожка, донецка, лвовска и черновицка. В българската научна периодика е отразена също така церемонията за награждаването на акад. Иван Юхновски с почетното звание „Doctor Honoris Causa на Харковския университет“, която се състоя по време на Дриновските четения през октомври 2007 г.

От 2007 г. Центърът инициира семинари, които се свързват с паметни дати от българския календар – 3 март, 24 май, 22 септември и 1 ноември. Един от най-интересните беше научният семинар, състоял се през март 2014 г. на тема „Стефан Стамболов и неговата епоха“ (материалите са публикувани в т. VIII на Дриновски сборник). През 2009 г. се състояха два симпозиума: „Руско-турската война 1828–1829 г. и Балканите“ и „Харковският университет и сърбите“ (докладите са публикувани в „Українсько-сербський збірник“, Киев, 2010). Трябва да се отбележат и международните форуми:

„Homo bizantinus среди идеи и събития“ (юли, 2010 г.), „Протобългарите в етносоциалните структури на Средновековието“ (ноември, 2010 г.); „Тракийските земи и Северното Причерноморие в античната епоха“ (април, 2011 г.). През 2012 г. се състояха Дни на науката на Македония в Украйна (материалите са публикувани в „Українсько-Македонський науковий збірник“, т. VI, Киев, 2013). През 2018 г. предстои международния симпозиум „Българските имена в историята на Украйна и Молдова“ (съвместно с Института за културно наследство на Молдовската академия на науките).

В Центъра се организират презентации на новоизлезли книги с участието на техните автори – Г. И. Чернявски, професор в Университета „Джон Хопкинс“ представи своите монографии „Опит при бедствия и оцеляване: съдбата на българските евреи по време на Втората световна война“ и „Троцки, България и българите“. Известната българска журналистка Калина Канева представи книгата си „Н. П. Игнатиев – графът на България“, а руският историк О. Решетников представи работата си по книгата „Руската църква в София“.

В сътрудничество с Централната научна библиотека Центърът „Марин Дринов“ публикува няколко библиографии на видни харковски българисти – С. И. Сиделников (2009), Г. И. Чернявски (2011), И. И. Срезневски (2012), М. Г. Станчев (2013), Г. Н. Попов (2015), а през 2017 г. излезе библиографският справочник „Слов’язознавство в Харківському університеті (1991–2016)“.

Отделна страница от дейността на Центъра в частност, и на Университета като цяло, са контактите с община Панагюрище. През 2007 г. те придобиха ново измерение с подписването на споразумение за сътрудничество, което включва и осигуряване на подкрепа за публикуването на „Дриновски сборник“ (последните томове на книгата са публикувани с финансовата подкрепа на БАН).

Много голямо значение се отдава на стимулирането на студентите в специалностите с българистична насоченост. Преди 12 години Харковското градско общество за българска култура „М. Дринов“ учредява премия на името на проф. Марин Дринов в размер на 500 гривни – за най-добър доклад по история на България на международна конференция на младите учени в Университета (Каразински четения). Трикратен лауреат на премията е Виктория Свириденко, сега заместник директор на Центъра по българистика и балканистика. През 2016 г. тя защити дисертация „Политика памети Народной Республики Болгария в отношении эпохи Возрождения: источниковый комплекс“. Друга удостоена е Мария Черняк (Крютченко) за доклада ѝ „Формирование идеологической платформы Либеральной/Прогрессивно-либеральной партии Болгарии в конце XIX–начале XX века“; в момента тя е аспирантка в Катедрата по нова и най-нова история. През 2017 г. с премията е награден авторът на доклада „България и НАТО: сотрудничество во имя мира на Балканах“ – студентът от V курс на Историческия факултет Юрий

Белоусов, който представи достойно харковската българистика на конференцията „Одески четения: актуални проблеми на всемирната история“.

През 2017 г. Харковското градско общество за българска култура учреди премия за най-добро проучване на българската диаспора и българо-украинските връзки. Първи неин носител стана Анна Водолазская за проучването си върху дейността на Марин Дринов при организацията на Българското книжовно дружество в Браила.

От осем години съществува и премията на Центъра за българистика и балканистика „Марин Дринов“ (в размер на 1000 гривни), която е учредена с лични средства на проф. М. Станчев и се връчва на млади учени за най-добро монографично изследване или дисертационен труд. Първият лауреат е Дмитрий Миколенко (сега доцент в Катедрата по нова и най-нова история) за книгата „Правоцентристские партии в системе власти Княжества Болгарии (конец XIX–начало XX в.)“. През 2010 г. с тази премия е награден асистентът в Катедрата по история на Централна и Източна Европа в Лвовския национален университет „Иван Франко“ Игор Шпик (сега доцент, директор на Института за славистика в Лвов) за дисертационния труд „Българо-українські релігійно-культурні зв'язки (остання чверть XIV–перша половина XVI ст.)“; през 2013 г. – специалистът в Катедрата по нова и най-нова история в Харковския университет Оксана Гуринова за дисертацията ѝ „Македонский вопрос в международных отношениях 1913–1920 гг.“; през 2016 г. – доцентът във Факултета по културология на Харковската държавна академия за култура М. В. Тортик (Лобанова) за монографията, спомената по-горе.

Ако трябва да се набележат проблемите, доскоро основният, по наше мнение, е езиковата подготовка, без която не е възможно да си представим специалист в страната или региона. Първоначално се правеха опити този проблем да се разреши чрез командироване на студенти, докторанти, млади учители в летните семинари по български език в София, Шумен, Велико Търново и семинарите по новогръцки език в университет Каподистриас в Атина и по македонски език в Охрид. При завръщането си те изнасят отчетни доклади в Центъра по българистика и балканистика. Тези специализации не решават проблема за езиковата подготовка, тъй като не е възможно всяка година да се организират пътувания в чужбина. За да се удовлетвори необходимостта от изучаване на съвременен български език, през 2014 г. са организирани курсове на доброволни начала с преподавател Юлиана Страшнюк, магистър по руска филология, повишила трикратно своята квалификация на летните семинари в София и Велико Търново и получила за това сертификат през 2016 г. Отначало курсовете посещават няколко студенти и аспиранти, а по-късно аудиторията се разширява с преподаватели и научни сътрудници. Инициативата се поддържа от Благотворителната организация Фонд „Св. Иван Рилски“ (председател Ю. Е. Хидзик).

Необходими условия за качествено ново равнище на преподаването по български език са създадени, след беше спечелен грант на българското Министерство на външните работи за финансиране на езикова лаборатория от 11 550 евро (13 компютри, интерактивна дъска, проектор и пр.). Откриването на лабораторията се състоя на 6 юни 2017 г. с участието на ректора на Каразинския университет акад. В. С. Бакиров и на извънредния и пълномощен посланик на Република България в Украйна Красимир Минчев. По предложение на ректора новата структура носи името „Св. св. Кирил и Методий“; Езикова лаборатория е комбинирана с читалня и библиотека с научна, образователна и художествена литература от Централна и Югоизточна Европа. Мисля, че е време да се повдигне въпросът за възстановяване на университетската Катедра по славянска филология, като се започне може би с въвеждането на редовни курсове по български и полски език, за което са налице всички условия.

На интензивността на връзките с България и с другите балкански страни най-често пречи баналната липса на финансови средства за командировки и за участие в научни форуми, въпреки че в последно време се вижда, че харковските българисти са конкурентноспособни и готови да създадат творчески колективи, способни да се борят за проекти в конкурси, обявени от различни международни организации.

Като цяло дейността на Центъра по българистика и балканистика „Марин Дринов“ през последните 12 години категорично показва, че в този формат на организация научната работа е ефективна и съответстваща на статута на Каразинския изследователски университет. Тази дейност ни стимулира да концентрираме интелектуалните си усилия върху текущи проблеми, включвайки учени от интердисциплинарни области в изследователски проекти. Центърът позволява разширяване на международните отношения на Университета. Той действа в подкрепа на интересите на младите хора към региона на Югоизточна Европа – който, както географски, така и духовно, е близък на украинците – това е от ключово значение за поддържане на приемственост и за създаването на научна школа, залог за по-нататъшното развитие на най-добрите традиции на историческата българистика и балканистика в Харков.

Михаил Станчев, Сергей Страшнюк

ПРОФИЛИ

Люпка Василев на 85 години

Люпка Василев – изкуствовед, археограф и филигранолог – е един от най-изявените и дългогодишни сътрудници на Археографското отделение в Народната библиотека на Сърбия в Белград. Родена на 2.09.1932 г. в Охрид, в семейството на гимназиалния учител Йован Стефоски, след завършването на средното си образование тя е приета за студентка по история на изкуството във Философския факултет на Белградския университет. В курса на обучението си тя посещава лекциите на световно известни историци на изкуствата, сред които са професорите Светозар Радойчич, Воислав Джурич, Деян Медакович, Лазар Трифунович.

През октомври 1961 г. в Народната библиотека на Сърбия в Белград е основано Отделението за описание и регистрация на средновековните сръбски кирилски ръкописи, съхранявани на територията на страната и в чужбина. Първият ръководител на това отделение, основател на бъдещия екип от високи професионалисти в областта на археографията, филигранологията и книгознанието, е професор Владимир Мошин. Като голям и всестранно подготвен изследовател, добър познавач на ръкописната книга и особено на средновековното кирилско ръкописно наследство, Вл. Мошин подбира своя екип от сътрудници, сред които е и Люпка Василев, постъпила на работа от първите дни на създаването на отдела (получил малко по-късно названието Археографско отделение).

Под ръководството на проф. Мошин започва работата по изготвянето на научни описи на няколко ръкописни колекции, съхранявани на територията на Белград – сбирките в Архива на Сръбската академия на науките и изкуствата (САНУ), на Университетската библиотека „Светозар Маркович“ и в Музея на Сръбската православна църква (сбирката на Радослав Груйич). Научните описи са подготвени от екип археографи с различна специализация, сред които е и Люпка Василев, която е ангажирана с описанието на украсата, подвързията, ексцерпиране на водните знаци от хартията на ръкописите и филиграноложката експертиза при датиране на паметниците. Общият обем

на проучените паметници по тази важна научна програма включва проучването на 335 единици.

Идея на проф. Мошин е била и създаването на фонд от копирани изображения на ръкописната орнаментика, на художествени подвързии, копирки от оригинални почерци с оглед съставяне на база за палеографско проучване и копия на водните знаци за филиграноложки албуми и справочници. Това се превръща в една от водещите насоки в цялостната научна дейност на Люпка Василев през десетилетията на изследователската ѝ работа като изтъкнат археограф-съветник в Археографското отделение на Белградската народна библиотека.

След 1965 г. ръководството на Археографското отделение последователно поемат други двама големи сръбски изследователи на славянската ръкописна книжнина – професорите Димитрие Богданович и Александар Младенович. Това са десетилетията, в които отделението се разраства и става един от основните центрове в Белград за изследвания на старата славянска ръкописна и печатна книжнина. В екипа Люпка Василев работи заедно с Биляна Йованович-Стипчевич, Мира Грозданович-Паич, Любица Щавлянин-Джорджевич, Луция Цернич и други. Така тя отдава на археографията 38 години от своя професионален и житейски път.

През 1974 г. чрез Републиканския фонд за научни изследвания на Сърбия Л. Василев получава тримесечна стипендия за изследователска работа във Ватиканската библиотека. В следващите години тя осъществява научни командировки в Университетската библиотека „Ал. М. Горки“ в Одеса, в ръкописните отдели на Библиотеката на академията на науките в Букурещ, на Народния музей в Прага, в Народната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“ в София, във Варшава и Краков.

Като дългогодишен външен сътрудник на ръкописното отделение на Библиотеката Матице српска в Нови Сад Люпка Василев участва в работата по описа на славянските ръкописи на Библиотеката в полето на историята на изкуството на книгата, филигранологията и идентификацията и палеографския анализ на описваните паметници. Сътрудничеството с колегите в Народната библиотека на Цетине в областта на датировката на цетинските ръкописи, изработването на копия от илюминацията им се отразява в нейни приносни публикации. В последните години Л. Василев публикува и албум на водните знаци в гръцките ръкописи от XIV в., съхранявани в колекцията на Центъра за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“ към СУ „Св. Климент Охридски“.

Като дипломиран изкуствовед Л. Василев е изкопирала стотици заставки, инициали, маргинални орнаменти, миниатюри, множество проби от текстове на южнославянски книжовници от ръкописи, съхранявани във всички

колекции в страната и в чужбина, където е работила. Такива свои копия е представила и в няколко самостоятелни изложби, напр. в Народната и в Градската библиотека в Белград, в Сава Център в Белград по време на XXI генерална конференция на ЮНЕСКО (със специално издаден отделен албум), в Галерията за наивистично изкуство в Ягодина, в София, Скопие, Саарбрюкен, Хайделберг. Изработила е художествени (мулажни) копия на ръчна хартия за постоянните експозиции на Музея на словенската грамотност в Охрид, Музея в Смедерево, Музея на Войводина в Нови Сад и музея в Чачак, както и постоянната колекция на Рача на Баина Баща. Като художник-приложник през 1975 г. е приета за член на Асоциацията на художниците по приложни изкуства и дизайн, а за своята работа и за големия си принос в полето на културата и изкуствата през годините е награждавана с няколко дипломи.

Независимо от преживените трудности в личния живот, както и факта, че вече от години Люпка Василев не участва активно в ежедневните задачи на Археографското отделение на Народната библиотека на Сърбия в Белград, нейната жизненост, борбеност и оптимизъм, желанието ѝ за работа и за научни контакти не се изчерпват, което се доказва и чрез съществения брой научни публикации и в последните години.

Да ѝ пожелаем още много години здраве и бодрост!

Елена Узунова

Избрана библиография

Монографии, описи и каталози:

1. Bogdanović, Dimitrije, Ljupka Vasiljev. Beogradski prepis Teodosijevog Kanona opšteg Hristu i Simeonu i Savi s kraja XIV veka. – *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, knj. 33, sv. 3-4, 1967, 227–243.
2. Maksimović, Jovanka. Srpske srednjevekovne minijature [*crteži Ljupka Stefoska Vasiljev; fotografije Dušan Tasić ... i dr.*]. Beograd : Prosveta : Jugoslavija, 1983 (Beograd : BIGZ). 158 str., [96] str. s tablama - ilustr.
3. Stara srpska rukopisna i štampana knjiga : iz beogradskih zbirki : katalog izložbe [autori teksta i kataloga Lucija Cernić ... i dr.]. Beograd : Narodna biblioteka Srbije : Kulturno-prosvetna zajednica Srbije, 1984 (Beograd : Narodna biblioteka Srbije). 77 str., XXXII str. s tablama.
4. Narodna biblioteka Srbije (Beograd). Kopije ornamentike srpskih srednjevekovnih ćirilskih rukopisa. Narodna biblioteka SR Srbije; [autor kataloga Ljupka Stefoska-Vasiljev]. Beograd : Narodna biblioteka Srbije, 1988 (Beograd : Privredni pregled). 13 str.: ilustr.
5. Ђириличке рукописне књиге Цетињског манастира XIV–XVIII века. Цетиње, 1991, 359 (в съавт. П. Момировић).

6. Псалтир Гаврила Тројичанина из 1643. Године. Тирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске III, Нови Сад, 1992, 137 стр. (в сџавт.: Д. Грбић, К. Минчић-Обрадовић, К. Шкорић, Ј. Грковић-Мејџор, М. Гроздановић-Пајић).
7. Српска рукописна орнаментика XIII–XVII века, Каталог изложбе. Другог међународног бијенала илустрације „Златно перо Београда 1992“, Београд, 1992, 3.
8. Ćirilске rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske. Knj. 4, Psaltiri. [Dušica Grbić ... i dr.]; redaktor Vera Jerković; [opis vodenih znakova Miroslava Grozdanović-Pajić]. Novi Sad : Biblioteka Matice srpske, 1993 (Novi Sad : Futura publikacije). 203 str., [16] str. s faks. (Rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske; knj. 4).
9. Ćirilске rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske. Knj. 8, Molitvenici. Trebnici [autori kataloga Dušica Grbić ... i dr.]; [autori priloga Ljupka Vasiljev, Dušica Grbić, Katica Škorić]; redaktor Vera Jerković. Novi Sad : Biblioteka Matice srpske, 2001 (Novi Sad : Futura). 195 str., [24] str. s tablama : faks. (Rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske; knj. 8).
10. Ćirilске rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske. Knj. 10, Služabnici. Ćasoslovi [autori kataloga Dušica Grbić ... i dr.]; [autori priloga Ljupka Vasiljev ... i dr.]; redaktor Vera Jerković. Novi Sad : Biblioteka Matice srpske, 2004 (Novi Sad : Futura publikacije). 181 str., [17] str. s faks. (Rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske; knj. 10).
11. Филигранолошки опис и албум грчких рукописа : [Т.] 1. Софија : Унив. изд. Св. Климент Охридски; [Белград] : Нар. библ. Србије, 2004. (Series Catalogorum; 10) [Т.] 1: XIV века [Лупка Васильев, Мирослава Гроздановић-Пајић]; Прев. Билјана Ракочевић, Мариана Пенчева; Предг. Александар Младеновић, Аксињина Джурова. 2004. XIV, 338 с. : с ил. Сјдържа и албум на водните знаци на рјкописите от 14 век в Център „Проф. Иван Дуичев“.
12. Ćirilске rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske. Knj. 11, Zbornici [autori kataloga Dušica Grbić, Katica Škorić, Ljupka Vasiljev (opis vodenih znakova), Stanimir Jakšić (konsultant u opisu sadržaja)]; [autori priloga Ljupka Vasiljev, Dušica Grbić, Katica Škorić]; redaktor Vera Jerković. Novi Sad : Biblioteka Matice srpske, 2006 (Novi Sad : Budućnost). 146 str., [16] str. s tablama (faks.). (Rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske; knj. 11).
13. Ćirilске rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske. Knj. 12, Poučeniја [autori kataloga Dušica Grbić ... i dr.]; [autori priloga Dušica Grbić, Katica Škorić, Ljupka Vasiljev]; redaktor Vera Jerković; [ilustracije Silvia Val]. Novi Sad : Biblioteka Matice srpske, 2007 (Novi Sad : Budućnost). 124 str., [16] str. s tablama; (Rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske; knj. 12).
14. Ćirilске rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske. Knj. 13, Dušanov zakonik : Bordoškog, Nikolajevićev, Tekelijin, Stratimirovićev i Koviljski rukopis [autori kataloga Dušica Grbić, Katica Škorić, Ljupka Vasiljev (opis vodenih znakova)]; [autori priloga Dušica Grbić, Katica Škorić, Ljupka Vasiljev]; redaktor Vera Jerković; [fotografije Branislav Varenika]. Novi Sad : Biblioteka Matice srpske, 2008 (Novi Sad : Budućnost). 140 str., [16] str. s faks. (Rukopisne knjige Biblioteke Matice srpske; knj. 13).
15. Opis ćirilskih rukopisnih knjiga manastira Visoki Dečani. Knj. 1 [Dimitrije Bogdanović ... i dr.]; priredila Nadežda R. Sindik. Beograd : Narodna biblioteka Srbije, 2011 (Beograd : Original). XXXVIII, 694 str. : ilustr. (Opis južnoslovenskih ćirilskih rukopisa; tom 4).

Статии

1. Kalendar godišnjica naših starih štampanih i pisanih knjiga i zapisa. Hronologija zapisa i rukopisa. – *Библиотекар*, 1, Београд, 1963, 35–53.
2. Dva rukopisa iz Arilja u Narodnoj biblioteci u Beogradu. – *Библиотекар*, 1, Београд, 1963, 185–188.
3. Београдски препис Теодосијевог „Канона општег Христу и Симеону к Сави“ с краја XIV века. – В: *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 33/3–4, 1967, 227–243 (в сџавт. Д. Богдановић).
4. Два илуминирана литургијска рукописа из манастира Ораховице. – *Библиотекар*, 5, Београд, 1968, 483–500.
5. Иницијали старословенских ћирилских споменика. – В: *Кирил Солунски. Симпозиум 1100-годишнина од смртта на Кирил Солунски*, 1, 23–25 мај 1969, Скопје–Штип, Македонска академија на науките, Скопје, 1970, 85–90.
6. Три ренесансна повеза из 1544. године из збирке САНУ. – *Зборник музеј применене уметности*, 18, Београд, 1974, 39–45.
7. Орнаментика, повез и ново датовање српских рукописа Универзитетске библиотеке „А. М. Горки“ у Одеси. – *Зборник музеј применене уметности*, 19–20, Београд, 1975–1976, 156–171.
8. Нови податак о ватиканском српском јеванђелистару XIII века. – В: *Зборник Владимира Мошина*. Београд, 1977, 141–142.
9. Ново датирање српских ћирилских рукописа у Ватиканској библиотеци. – *Археографски прилози*, 1, 1979, 45–80.
10. Илуминација као један од елемената датирања словенских ћирилских рукописа. – В: *Paleographie et diplomatique slaves*, CIBAL, Sofia 1980, 168–185.
11. Ново датирање српских рукописа у Румунској Академији наука у Букурешту. – *Археографски прилози*, 2, 1980, 41–70 (в сџавт.: М. Гроздановић-Пајић, Б. Јовановић-Стипчевић).
12. Дечански повези XVI века. – *Археографски прилози*, 3, 1981, 183–210.
13. Одески палимпсест – одломци грчког јеванђеља и словенског минеја из XIII века. – *Археографски прилози*, 4, 1982, 7–18.
14. Студенички повези XVI века. – *Зборник музеј применене уметности*, 26/27, Београд, 1982–1983, 7–18.
15. Геометријски иницијал средине XIII до двадесетих година XIV века и његов палеографски значај у датирању српских пергаментних рукописа. – *Археографски прилози*, 6–7, 1984–1985, 131–156.
16. Непознати софијски одломак македонског посног триода. – *Археографски прилози* 8, Београд 1986, 7–27, [11] табл.
17. Три рукописна фрагмента из Лењинове библиотеке у Москви. – *Археографски прилози*, 9, 1987, 31–59.
18. Орнаментика Болоњског псалтира, Кирило-методијевскиот (старословенскиот) период и кирило-методијевската традиција во Македонија. – В: *Прилози од научниот собир одржан по повод 1100-годишнината од смртта на Методија Солунски, Скопје, 1–3 октомври 1985 година*, Македонска академија на науките и уметностите, Скопје, 1988, 225–231.

19. Глаголическа традиција в иницијалној орнаментике славјанских кирилловских рукописей древнейшего периода. – In: *Symposium Methodianum. Beitrage der Internationalen Tagung in Regensburg zum Gedenken an den 1100. Todestag des hl. Method.* Neugied, 1988, 347–365.
20. Помен Лесковца у рукописном Служабнику из 1453. године. – В: *Лесковачки зборник*, 29, Лесковац, 1989, 15–18.
21. Нови податак о времену настанка Асеманијевог јеванђеља. – *Археографски прилози*, 10/11, 1988–1989, 13–17.
22. Сећање на професора Владимира Мошина. – *Археографски прилози*, 10/11, 1988–1989, 283–285.
23. Један нови податак о времену настанка Асеманијевог јеванђеља. – В: *Климент Охридски и улогата на охридската книжевна школа во развитокот на словенската просвета, Материјали од научен собир одржан во Охрид од 25 до 27 септември 1986 г.* Скопје, 1989, 33–36.
24. Портрети светитеља у иницијалној орнаментици Асеманијевог јеванђеља и његове паралеле. – *Археографски прилози*, 12, 1990, 41–72.
25. Орнаментика у српским рукописима прве половине XVI века. – *Археографски прилози*, 15, 1993, 43–133.
26. Непознати рукописи инока из Далше. – В: *Проучавање средњовековних јужнословенских рукописа. Зборник радова са III меѓународне хиландарске конференције одржане од 28. до 30. марта 1989.* Београд, 1995, 463–468.
27. Повези XVI века у обједињеној групи српских рукописа (Књиговезачка и писарска делатност дијака Јована). – *Археографски прилози*, 17, 1996, 113–131.
28. Bukvar iz 1717. godine – delo Gavriła Stefanovića Venclovića. – *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 39, 2, 1996, 169–184 (същото в: *Археографски прилози*, 19, 1997, 217–232).
29. Нови подаци о рукописима Кипријана Рачанина. – В: *Тирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске*, VI. *Стихологија Кипријана Рачанина*, Нови Сад, 1996, 35–50.
30. Нови подаци о познатим и непознатим рукописима Кипријана Рачанина. – *Археографски прилози*, 18, 1996, 149–206.
31. Непознати рукописи најпознатијих рачанских писара, Кипријана и Христофора. – В: *Рачански зборник*, 2. *Научни скуп „Рача у култури српског народа“*, II, 1996. Фондација Рачанска баштина, Бајина Башта, 1997, 44–49.
32. Esnafska “Pravila Društva Svetog Nauma i Svete Marine“ iz kraja XVIII veka. – *Археографски прилози*, 20, 1998, 399–413.
33. Tragom pisane reči do ariljskih prepisivača. – *Археографски прилози*, 21, 1999, 133–161.
34. Ко је инок из Далше, хиландарски писар прве половине XV века. – В: *Зборник радова Осам векова Хиландара, Историја, духовни живот, књижевност, уметност и архитектура*, Научни скуп Српске академије наука и уметности ХCV, Одељење историјских наука 27, Београд, 2000, 399–402 + 20 прилога.
35. Ко је илуминатор рукописног псалтира Гаврила Тројичанина Бечке националне библиотеке бр. 83. – В: *Словенско средњовековно наслеђе. зборник посвећен професору Ђорђу Трифуновићу*, Београд, 2001, 91–107.

36. Још једна рукописна књига Лазара Јовановића, тешањског учитеља. – *Археографски прилози*, 24, 2002, 325–380 (в сјавт. с Светлана Миленковић)
37. Непознати српски писар Никола с краја XIII века. – В: *Диалог и духовност*, I. *Сборник в чест на Румјана Златанова, Festschrift für Rumjana Zlatanova zum 60. Geburtstag*. Софија, 2006, 305–315.
38. Мало познати рачански писари у преписима Законика цара Душана с краја 17. и прве четвртине 18. века. – *Извори српског права*, XVI, *Средњовековно право Срба у огледалу историјских извора, Зборник радова са научног скупа одржаног 19–21. марта 2009*, Српска академија наука и уметности, Одељење друштвених наука, Београд, 2009, 77–87.
39. Новооткривено житије Јована Кукузелја српске редакције из друге четвртине XVII века. – *Археографски прилози* 33, *Успомени академика Александра Младеновића*, Београд, 2011, 35–60.
40. Три рукописне књиге српског писара Авакума из тридесетих година XVII века. – *Археографски прилози*, 35, 2013, 113–143.
41. Два непозната слова на Успење Богородице Климента Охридског. – В: *Свети Ђирило и Методије и словенско писано наслеђе (863–2013)*, Институт за српски језик САНУ, Београд, 2014, 419–444.
42. Опис Патријаршијског рукописа. – *Извори српског права*, IV. *Законик цара Стефана Душана IV/1*, Српска академија наука и уметности, Одељење друштвених наука, Београд, 2015, 159–162.
43. Опис Текелијиног рукописа. – *Извори српског права*, IV. *Законик цара Стефана Душана IV/1*, Српска академија наука и уметности, Одељење друштвених наука, Београд, 2015, 265–268.
44. Опис Ковиљског рукописа. – *Извори српског права*, IV. *Законик цара Стефана Душана IV/1*, Српска академија наука и уметности, Одељење друштвених наука, Београд, 2015, 335–338.

Ернст Ханзак на 70 години

В края на годината още един представител на бележитата и единствена по рода си палеославистична и палеобългаристична изследователска школа в Западна Европа, основана в средата на миналия век от проф. Линда Садник, чества творчески юбилей. С приносните си публикации той обогатява медиевистиката с издаване и изследване на средновековни текстове, разкривайки същевременно езиково-философските основи на старобългарската преводаческа теория и практика. Значителни са постиженията му и в областта на историческата ономастика, на славянската лексикология и библиография.

Роден в гр. Фар на 2 декември 1947 г., Ернст Ханзак следва славистика, германистика и история във Вюрцбург, а по-късно – философия и библиотекознание в Мюнхен. Промовира през 1974 г. при Рудолф Айцетмюлер във Вюрцбург с изследване върху *Житието на Йоан Златоуст* от Георги Александрийски (*Die Vita des Johannes Chrysostomos des Georgios von Alexandrien in kirchenslavischer Übersetzung*), което излиза от печат в три тома от 1975 до 1984 г. и обогатява славистиката с непроучен превод на Преславската книжовна школа от X в. В осъществяването на превода авторът предполага участие и на Йоан Екзарх. Текстът е компилация от известните извори за живота на Йоан Златоуст, към които старобългарският преводач е добавил и част от *Църковна история* на Созомен. Изданието на текста се предхожда от задълбочено изследване на стила и преводаческата техника на три запазени преписа, проследяват се по-късните текстови преработки на най-ранния ръкопис от XIV в., изясняват се принципите на изданието. Трудът има първостепенно значение и за разбирането на първоначалния византийски текст, възникнал в края на VII–началото на VIII в.

В последвалите студии върху преводаческия стил на Йоан Екзарх (1977, 1979) Ернст Ханзак коригира тогавашните представи за наличие на синоними в творбите на старобългарския книжовник. С богат материал от над 1000 лексикални единици (включително и от *Житието на Йоан Златоуст*) той представя убедително и за пръв път в славистиката техниката на двойния превод, на стилистичните дублети, които не са свързани с литературния похват на синонимите в гръцката реторика. Очертани са три типа преводачески дублети. По-късно Ханзак разглежда преводаческия стил на Йоан Екзарх в неговия *Шестоднев* (1981, 1986) в светлината на ранносредновековната теория на превода и схващанията на византийския неоплатонизъм за езика. Според него Йоан Екзарх следва изискването на най-изявения му представител Дионисий Ареопagit – да се предава не само формата на лексемата, а нейният смисъл; да се търсят не само идентични по структура, т.е. по „етимология“ (пословен превод), но преди всичко по значение и смисъл съответствия

(смыслов превод). Именно това изискване за адекватност и еднозначност на превода обуславя техниката на лексикалните варианти, на лексемите дублети, характерни за християнската преводаческа техника на европейското средновековие изобщо и отличаващи в по-висока степен преводаческия стил на Йоан Екзарх от стила на Константин-Кирил Философ. Според Ханзак решаващ критерий за разбиране на Йоан-Екзарховите езиково-философски изказвания е употребата на централния термин „истина“ (във философско-познавателен смисъл – онтологична истина), чрез постигането на която се цели познание на същността. Проблема за смисъла (иманентната същност на предмета) и формата на думата (която според християнската антична философия представя произволно означение) Йоан Екзарх разрешава изискано чрез техниката на отделното им отразяване, т.е. на двойния превод въз основа на типичната за неговото време двузначна оценъчна логика. Интерес представляват: приведените от Е. Ханзак паралели между старобългарската и староанглийската преводаческа практика; проследеното от него развитие на философските представи за преводаческите принципи от предхристиянската епоха до Ранното средновековие; очертаната промяна на античната „метафорична“ интерпретация на словото в „алегорична“ (при църковни писатели като Ориген, Касий, Августин, Амброзий, Йероним, Григорий Велики и др.); отношението на Йоан Екзарх към въпроса за етимологичния подход (застъпван от Исидор Севилски, 560–636, и широко дискутиран на Запад и през XII–XIII в.); ролята на смисъла в преводаческата практика на неговата епоха.

Проучванията върху „техниката на двойния превод“ (1987) дават възможност на Ханзак да направи важни наблюдения и върху първото ѝ описание на европейска почва в т.нар. *Praefatio Brixiana* от средата на V в. и приложено в преводаческия стил на Ноткер Немски през XI в. Приведените паралели с преводаческата концепция на Йоан Екзарх разкриват явление от общоевропейски мащаб, изявено широко в първите християнски преводи на народностни езици.

От 1977 г. Ханзак е референт по славистика в Университетската библиотека на Регенсбург, а от 1988 г. е първоначално научен сътрудник в Института по славистика, където от 1985 г. води и занятия по старобългарски, староруски, гръцки език за слависти, проблеми на палеославистичната преводаческа техника, по славянско езикознание и ономастика. В Регенсбург се хабилитира през 1997 г. с изследването *Die altrussische Version des Jüdischen Krieges: Untersuchungen zur Integration der Namen*, отпечатано през 1999 г. Впрочем това обхватно проучване на славянския превод на *Юдейската война* от Йосиф Флавий (срв. и 2007) се предшества от подготвения от автора *Индекс* на неговите словоформи (1990), *Обратен речник* (1990), изследване на лексиката в областта на личните имена (1991, 1999), както и на пълногласните форми в основния препис от Вилнюс (1991).

Важен принос към оспорваното тълкуване на силно повредения *Македонски кирилски лист* е подготвеното от Е. Ханзак ново издание на този текст (1986), в което авторът предлага за пръв път разделяне на текста на думи и изречения, изготвя обстоен коментар към всеки ред и превод на немски език. Според него езиковите особености на текста изключват авторството на Константин-Кирил, тъй като са налице типични за Преславското книжовно средище лексикални и правописни черти. Е. Ханзак застъпва тезата, че този книжовен фрагмент е представлявал увод към коментар на евангелски текст от голямата група на *Учителски сказания*, изготвен от Йоан Екзарх или някой от неговите ученици. С това си схващане ученият се присъединява към мнението на предхождащите го изследователи И. И. Срезневски, В. Ягич и Г. А. Илински.

В поредица от статии Е. Ханзак сравнява новозаветни преводи на Западната църква със старобългарски текстове, за да коригира преводачески грешки в немския текст на библейската книга *Деяния апостолски 23:30* (1975, 1977) и в евангелския текст на *ап. Лука 2:14* (1977). Дългогодишните си наблюдения върху проблеми на ономастиката в славистичен и общотеоретичен аспект (1990, 1995, 2004) ученият успява да обобщи в обнародваната през 2000 г. голяма монография *Der Name im Sprachsystem: Grundprobleme der Sprachtheorie*, която излиза в поредицата на Института по славистика в Регенсбург *Studia et exempla linguistica et philologica*. Междувременно поредицата наброява над 22 тома славистични изследвания. От 2004 г. Ханзак е нейн съиздател, редом до дългогодишния титуляр на Катедрата по славянско езикознание, Клаус Трост.

Свидетелство за широката ерудиция, компетентност и критичност на Е. Ханзак са рецензиите му на важни изследвания в областта на славянското ръкописно наследство, изследването и издаването на средновековни текстове, теорията и философията на езика, славистичната библиография, публикувани в *Anzeiger für slavische Philologie*, *Zeitschrift für slavische Philologie*, *Russian Linguistics*, *Kirche im Osten*, *Biblische Zeitschrift*, *Die Welt der Slaven* и др.

По случай тазгодишния юбилей българските палеослависти пожелават на своя отдаден на научното дирене и откривателство колега, проф. Ернст Ханзак, плодотворно творческо дълголетие, а в духа на Преславската мисловност – животворна радост и многомъдрие.

Румяна Златанова

Избрана библиография

1. „Er lebte... von seinem eigenen Einkommen“ (Apg 28.30). Zu einem Übersetzungsfehler in der Bibel. B: *Biblische Zeitschrift* 19.1975, 249–253.
2. Die Vita des Johannes Chrysostomos des Georgios von Alexandrien in kirchenslavischer Übersetzung.
Bd. 1. [Monumenta linguae slavicae dialecti veteris; 10]. Würzburg 1975, 255 c.
Bd. 2. [Monumenta linguae slavicae dialecti veteris; 13]. Freiburg i. Br. 1980, 396 c.
Bd. 3. [Monumenta linguae slavicae dialecti veteris; 18]. Freiburg i. Br. 1984, 266 c.
3. Luk 2.14: „Friede den Menschen auf Erden, die guten Willens sind“? Ein Beitrag zur Übersetzungstechnik der Vulgata. B: *Biblische Zeitschrift* 21.1977, 117–118.
4. Nochmals zu Apostelgeschichte 28.30. B: *Biblische Zeitschrift* 21.1977, 118–121.
5. Der Übersetzungsstil des Exarchen Johannes. B: *Palaeobulgarica* 1,3 (1977), 33–59.
6. Zum Übersetzungsstil des Exarchen Johannes. B: *Die Welt der Slaven* 24,1 (1979), 121–171.
7. Die theoretischen Grundlagen des Übersetzungsstils des Exarchen Johannes. B: *Die Welt der Slaven* 26,1 (1981), 15–36.
8. Zu Puschkins „Pamjatnik“. B: *Anzeiger für slavische Philologie* 13.1982, c. 29–44.
9. Materialien zu einer slavistischen Bibliographie. Arbeiten der in der Bundesrepublik Deutschland, Österreich und der deutschsprachigen Schweiz tätigen Slavisten (1973–1983). Bd. 3. München 1983, 424 c. (c E. Kaiser).
10. Das Kyrillisch-mazedonische Blatt und der Prolog zum Bogoslovie des Exarchen Johannes. B: *Die Welt der Slaven* 31,2 (1986), 336–414.
11. Sprachphilosophie im Hexaemeron des Exarchen Johannes. B: *Anzeiger für slavische Philologie* 17.1986, 57–100.
12. Zur Technik der Doppelübersetzung. Zwei Beiträge aus slavistischer Sicht. 1. Die Praefatio Brixiana. 2. Notker der Deutsche. B: *Anzeiger für slavische Philologie* 18.1987, 79–127.
13. Bedeutung, Begriff, Name [Studia et exempla linguistica et philologica. Series II, Studia minora, 1]. Regensburg 1990, 95 c.
14. Die Lexik der altrussischen Version des „Jüdischen Krieges“ des Flavius Josephus.
Bd. 1: Belegstellenverzeichnis [Studia et exempla linguistica et philologica. Ser. 5, Lexica 1]. Regensburg 1990, 232 c.
Bd. 2: Rückläufiges Belegstellenverzeichnis [Studia et exempla linguistica et philologica. Ser. 5, Lexica 2]. Regensburg 1990, 319 c.
Bd. 3: Namen (1) [Studia et exempla linguistica et philologica. Ser. 5, Lexica 3]. Regensburg 1991, 328 c.
15. Der altrussische „Jüdische Krieg“. Zu den Polnoglasiereformen der Wilnaer Handschrift. B: *Festschrift für Erwin Wedel zum 65. Geburtstag*. München 1991, 85–92.
16. Paläoslavistik und Computer: die Erschließung des kirchenslavischen Erbes. B: *Anzeiger für slavische Philologie* 22/1 (1993), 87–96.
17. Значение, понятие, имя. Иваново 1995, 94 c.
18. Теоретични предпоставки за преводаческия стил на Йоан Екзарх. В: *Преславска книжовна школа, т. 1: Изследвания и материали*. София 1995, 192–197.

19. Die altrussische Version des „Jüdischen Krieges“: Untersuchungen zur Integration der Namen [Slavica: Monographien, Hand-, Lehr- und Wörterbücher, 1]. Heidelberg 1999, 560 c.
20. Das Kirchenslavische des 14. Jahrhunderts. B: Festschrift für Klaus Trost zum 65. Geburtstag. München 1999, 73–81.
21. Der Name im Sprachsystem: Grundprobleme der Sprachtheorie. [Studia et exempla linguistica et philologica. Series I, Studia maiora, 5]. Regensburg 2000, 414 c.
22. Das Wesen des Namens. B: Namenarten und ihre Erforschung: Ein Lehrbuch für das Studium der Onomastik. Hamburg 2004, 51–65.
23. Zum Forschungsstand des ‚slavischen Josephus‘. B: Josephus und das Neue Testament. Wechselseitige Wahrnehmungen. II. Internationales Symposium zum Corpus Judaeo-Hellenisticum 25.–28.Mai 2006. Greifswald. Hrsg. von Chr. Böttlich, J. Herzer. Tübingen 2007, 495–512.
24. Zur Entstehung des Namens Istanbul. B: Varia Slavica. Sborník příspěvků k 80. narozeninám Radoslava Večerky. Hrsg. I. Janyšková, H. Karlíková. Praha 2008, 91–93.
25. Die kirchenslavische Version des Martyriums des Polykarp. Regensburg 2012 (Publikationsserver der Universität) (c H. Pfalzová).

Съставителство и редакция:

Festschrift für Klaus Trost zum 65. Geburtstag. Hrsg. von E. Hansack u.a. München 1999, 355 S.

Šrámek, R.: Beiträge zur allgemeinen Namentheorie. Hrsg. von E. Hansack [Schriften zur diachronen Sprachwissenschaft, 16]. Wien 2007, 569 c.

За него:

Wedel, E.: Zur Entwicklung der Slavistik an der Universität Regensburg. B: Materialien zur Geschichte der Slavistik in Deutschland. 1. Berlin 1982, 173–183.

Златанова, Р.: Ханзак, Ернст. В: Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. IV. София 2003, 362–364.

Diachrone Aspekte slavischer Sprachen: für Ernst Hansack zum 65. Geburtstag. Hrsg. von B. Hansen, V. Wald [Slavolinguistica, 16]. München, Berlin 2012, XIII, 269 c.

Сергей Страшнюк на 60 години

На 7 декември 2017 г. известният украински учен българист, директор на Центъра по българистика и балкански изследвания „М. Дринов“, д-р Сергей Страшнюк, доцент в Харковския национален университет „В. Н. Каразин“, навърши 60 години. Роден в украинския град Винаца през 1975 г., Сергей Страшнюк става студент в историческия факултет на Харковския държавен университет „Максим Горки“. Първоначално специализира в Катедрата по история на Украйна и може би съдбата му щеше да бъде определена като специалист по украинска история. Случайната среща с една красива българка от Ямбол по време на т.н. „влакове на дружбата“ обаче изменя неговата не само семейна, но и научна съдба. Оженвайки се за българка, той се „оженва“ и за българистиката, която става смисъл на неговия живот.

Запознах се с доц. Страшнюк още по време на моите аспирантски години, когато подготвих дисертацията си по история при известния харковски учен българист проф. Георги Попов. Под неговото ръководство започна своята научна кариера като студент, а после като докторант и С. Страшнюк. Оттогава нашите научни съдби са неразделни. След завършването на Харковския университет, известен със своите българистични и славистични изследвания, в който работят известни учени като Степан Сиделников, Георги Попов и Георги Чернявски, С. Страшнюк става докторант в Катедрата по нова и най-нова история и подготвя кандидатската си дисертация на тема „Съветско-българското сътрудничество в сферата на културата (1971–1981 г.)“, която успешно защитава през 1985 г., и започва да преподава в същата Катедра, в която продължава да работи и досега. В началото на научната си кариера доц. Страшнюк участва във Втория международен конгрес по българистика в София¹, публикува статии, посветени на формирането на харковската българистична и балканистична школа².

¹ Сътрудничество Союзом композиторов СССР и НРБ в развитието на музикалното изкуство (1971–1985 г.). – В: *Втори международен конгрес по българистика : доклади*. София, 1987. Т. 17, 355–367.

² Марин Дринов и формиране на харковската школа на историческата българистика. – В: *Марин Дринов : материали от българо-съветска науч. конф. „150 години от рождението на М. Дринов“ и „110 години Народна библиотека „Кирил и Методий“*. София, 1989, 79–96; *Българистика в Харківському університеті (1805–1969)*. / С. Ю. Страшнюк. – *Проблеми слов'янознавства*. Львів, 1990. Вип. 42, 119–126; *Балканистика в Харківському університеті (1805–1917)*. / С. Ю. Страшнюк, В. В. Кадеєв. – *Études balkaniques*, София, 1991, № 3, 38–51; Харківський центр наукової славістики (XIX – початок XX ст.). / Є. П. Пугач, С. Ю. Страшнюк, Є. Ф. Широкоград. – В: *Історія і культура слов'ян : [зб. ст. до XI між нар. з'їзду славістів, Братислава, 30 серп. – 8 верес. 1993 р.]*. Київ, 1993, 98–119.

След основаването на Междурепубликанската (бивша съветска) асоциация на учените българисти С. Страшнюк е избран за неин научен секретар, както и за отговорен секретар на новообразувания „Български годишник“ – орган на асоциацията. Първоначално годишникът се издава от харковските българисти, но след заминаването на проф. Георги Чернявски в САЩ се издава за кратко от Славистичния университет в Киев, след което прекратява своето съществуване. За периода от 1990 до 2002 г. са издадени пет тома. Негов приемник стана „Дриновски сборник“, след като по инициатива на харковските учени българисти се основа Център по българистика и балкански изследвания „Марин Дринов“ в Харковския националния университет, преименуван от „Максим Горки“ на името на основателя на университета Васил Каразин, който има български корени.

С образуването на Центъра през 2005 г., благодарение и на подкрепата на Българската академия на науките, за негов директор е назначен доц. Сергей Страшнюк и може да се каже, че от този момент харковската и украинската българистика започва нов етап в своето развитие. Сергей съумява да обедини покрай центъра всички българистични сили не само от Украйна, но и от Русия, Полша, Беларус, Дагестан, Молдова, Румъния, Австрия, САЩ и разбира се – България. Неуморната дейност на доц. Страшнюк и младия екип на Центъра го превръща в сериозна българистична школа с международно признание. Създадени са международен редакционен съвет и международна редакционна колегия. Вече 10 години по инициатива на Центъра се провеждат международни „Дриновски четения“, всяка година – Кирило-Методиевски четения, а всеко тримесечие – научни семинари и симпозиуми по различни теми, обхващащи не само историята на България, но и на Балканите като цяло. Доц. Страшнюк бе избран за главен редактор на „Дриновски сборник“ (от 2006 до 2017 г.), който е научен орган за българистите от много страни³, чиито научни трудове се публикуват на български, украински и руски език. Партньори от българска страна са: Институтът за исторически изследвания, Институтът по балканистика и тракология и Институтът по етнология с Етнографския музей.

Независимо от натоварените задължения като директор на Центъра и главен редактор на „Дриновски сборник“ С. Страшнюк продължава да се занимава с научна дейност и да преподава в университета. Като изследовател той се занимава с анализ на политическите кризи и анти тоталитарните движения в Източна Европа и формирането на съветския модел на социализма в България (1944–1953 г.)⁴. Централно място в научното творчество на Страшнюк заема историята на славянознанието и балканистиката в Харков-

³ *Дриновски сборник / Дриновські збірник*. Том I. Харків. Българска академия на науките – Харковски национален университет „В. Н. Каразин“. София–Харков: академично издателство на БАН „Марин Дринов“, 2007–2017 г.

⁴ *Політичні кризи та анти тоталітарні рухи в країнах Східної Європи (50–80-ті роки ХХ ст.)*. / С. Ю. Страшнюк, Є. П. Пугач. Харків : Бізнес Інформ, 1998, 391 с.

ския университет и Украйна⁵, както и публикуването на редица био-библиографски издания за известни учени българи⁶.

Под негово научно ръководство са защитени пет доктората, публикувани са повече от 100 научни труда. Като преподавател доцент Страшнюк заедно с колегите си публикува редица учебници по история на Централна и Югоизточна Европа, като специално внимание в тях отделя на историята на България, Сърбия и Македония⁷. За студентите той чете учебни курсове по: „Най-нова история на страните от Западна Европа и Америка“, „История на международните отношения“, „Актуални проблеми на съвременния свят“, „Страните от евроатлантическия регион в условията на глобализация“, „История на обединена Европа: от европейската идея до Маастрихтския договор“ и други.

За научните си постижения доц. С. Страшнюк е награден с Почетен знак „За заслуги пред БАН“ (2006) за личния му принос в развитието на българистиката в Украйна, в навечерието на 60-годишнината ректорът на Харковския национален университет акад. Вил Бакиров го награди със златен медал „В. Н. Каразин“, а Асоциацията на българите в Украйна го избра за „Човек на годината“ (2017) в категорията „Видни учени“. Честит юбилей!

Михаил Станчев (Харков)

⁵ *Болгаристика в системе общественных наук: опыт, уроки, перспективы : тез. докл. и сообщ. Второй всеоюз. конф. по болгаристике (II Дриновских чтений) 5–7 февраля 1991 г.* Харьков, [Изд-во ХГУ], 1991, 194 с. Харьковский центр научной славистики (в XIX – начале XX ст.). / Е. П. Пугач, С. Ю. Страшнюк, Е. Ф. Широкоград. – В: *XI Medzinarodny zjazd Slavistov : zb. Rezume.* Bratislava, 1993. S. 287; Центр по българистика и балкански изследвания „Марин Дринов“ – резултати от дейността. / С. Страшнюк, М. Станчев. – *Списание на Българската академия на науките.* София, 2008. Кн. 6, 85–89; *Ізмаїл Іванович Срезневський (до 200-річчя від дня народження) : біобібліограф. покажч.* / уклад. О. С. Журавльова, Н. Г. Мацнева, Е. Д. Дроснева [та інш.]; наук. ред. С. Ю. Страшнюк. Харьков : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 192 с.

⁶ *Сидельников Степан Иванович – профессор Харьковского университета : биобиблиограф. указ.* / Сост. С. Р. Марченко, А. А. Сайпанова ; научн. ред. С. Ю. Страшнюк. Харьков : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2009. 40 с.; *Михаил Георгиевич Станчев – профессор Харьковского университета (к 60-летию со дня рождения) : биобиблиограф. указат.* / Сост. С. Ю. Страшнюк, Г. И. Чернявский ; библиогр. ред. О. С. Журавлева. Харьков : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2013. 55 с.; *Георгий Николаевич Попов – профессор Харьковского университета : библиография, воспоминания.* / Сост. М. Г. Станчев, Ю. Ю. Полякова ; научн. ред. С. Ю. Страшнюк ; библиогр. ред. С. Б. Глибицкая. Харьков : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2015. 64 с.

⁷ *Встановлення тоталітарних режимів у країнах Центральної та Південно-Східної Європи (1944–1953) : хрестоматія для студентів іст. ф-тів вузів України.* / Є. П. Пугач, С. Ю. Страшнюк, Р. М. Постоловський. Харьков : Бізнес Інформ, 2000. 470 с.; *Історія Центрально-Східної Європи : посібник для студ. іст. і гуманіст. ф-тів ун-тів.* / за ред. Л. Зашкільняка. Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2001. 660 с.

Георги Н. Николов на 60 години

През настоящата 2017 г. се навършват 60 години от рождението на българския медиевист и мой пръв духовен учител доц. д-р Георги Николов. За него може да се пише и говори много, но три са нещата, които най-точно го характеризират – изключителен човек, безупречен преподавател и стриктно придържащ се към историческите извори учен.

Георги Николов е възпитаник на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, в който постъпва като студент през 1977 г. Още на следващата година той се включва в т.нар. „Кръжок по средновековна българска история“, основан от Васил Гюзелев, тогава доцент. Любознателността и ентузиазмът го превръщат в един от неговите любими ученици и последователи. По-късно самият Васил Гюзелев пише за него: „*Macte animo, discipule, sic itur ad astra!*“ (Хвала на тебе, ученико, така се отива към звездите!). За формирането му като личност влияние оказват историци и филолози като Людмил Гетов, Магдалина Станчева, Николай Генчев, Илчо Димитров, Любомир Огнянов, Бистра Цветкова, Милчо Лалков, Димитър Ангелов, Красимир Банев, Димитър Бояджиев и др.

Научно-изследователската дейност на Георги Николов започва през далечната 1981 г., когато е публикувана първата му статия, озаглавена „Военно-политическа история на средновековния град Боруи“. С научен ръководител Васил Гюзелев през същата година той защитава и дипломна работа на тема „Административно устройство на българските земи под византийска власт (XI–XII в.)“. Отново като студент Георги Николов взема активно участие в археологически разкопки на селищата Кабиле, Кокалянски Урвич, Велики Преслав и Плиска.

Следващият важен етап от живота на Георги Николов е свързан с дейността му в Центъра за славяно-византийски проучвания (1986–1990). Там той не само се запознава с богатата литература, но изготвя и първоначалния опис на архива на покойния историк Иван Дуйчев (1907–1986).

През 1990 г. Г. Николов спечелва конкурс за асистент по Средновековна българска история в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Оттогава продължава и неговата вече 27-годишна преподавателска дейност. На 8 февруари 2001 г. той защитава докторска дисертация на тема „Централизъм и регионализъм в ранносредновековна България (VII–XI в.)“. През 2011 г. е избран за доцент с хабилитационен труд „Самостоятелни и полусамостоятелни владения във възобновеното Българско царство (края на XII–средата на XIII в.)“. Несъмнено голяма роля за цялостната научната подготовка на Георги Николов оказват неговите специализации в Солун, Лайпциг, Краков и Кьолн.

Георги Николов е член на редица български и чуждестранни организации: Асоциация на византинистите и медиевистите в България; Advisory

Board of the Waldemar Ceran Research Centre for the History and Culture of the Mediterranean Basin and South-East Europe, Международна асоциация по българистика, Македонски научен институт, Commission for the Historical Geography and Spatial Analysis of Byzantium at the AIEB. Сред ръководните позиции, които заема, са: заместник-декан и член на Факултетния съвет на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, член на Научния съвет на Македонския научен институт, член Научния съвет на Центъра за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“ и др. Той е и в редколегиите на периодични научни издания като: „Минало“, „Palaeobulgarica“, „Иницијал. Часопис за средновековне студии“ и „Македонски преглед“. С доклади и научни съобщения участва на национални и международни форуми в България, Унгария, Македония, Полша, Сърбия и др. Публикува свои научни изследвания в Германия, Гърция, Полша, Русия, Сърбия и Унгария.

Българският историк е автор на 4 монографии, 61 студии и статии, рецензии, отзиви, био-библиографии, учебници, учебни помагала, научнопопулярни трудове и пр. Особено голямо значение имат неговите публикации в авторитетното германско историческо списание „Byzantinische Zeitschrift“.

През 2005 г. Георги Николов издава първата си книга, озаглавена „Централизъм и регионализъм в ранносредновековна България (края на VII–началото на XI в.)“. Обект на неговото изследване са двете противостоящи си тенденции в развитието на Ранносредновековната българска държава – централизмът, от една страна, и регионализмът и партикуларизмът, от друга. Едновременно с това монографията представлява вертикално изследване на българската история през разгледания период. Съставената просопография на представителите на българската аристокрация и приносите в областта на историческата география поставят основата на по-нататъшните му научни дирения.

Следващата монография на Георги Николов – „Самостоятелни и полусамостоятелни владения във възобновеното Българско царство (края на XII–средата на XIII в.)“, е издадена през 2011 г. Това е първото монографично изследване, посветено на темата за сепаратизма в средновековната българска държава. В него той приема, че причините за българския сепаратизъм се коренят в центробежните процеси в самата Византийска империя през XII в. Авторът разглежда и основните насоки в развитието на българската държава до средата на XIII в. в контекста на условията за нейното съществуване.

През последните години Георги Николов съсредоточи своите усилия в подробно изследване на българското средновековно минало през втората половина на X–началото на XI в. Водещо място сред трудовете му заемат двете монографии, посветени на управлението на българския цар Самуил (997–1014).

Пожелаваме му много здраве, дълга и плодотворна работа!
Ad multos annos!

Красимир С. Кръстев

Избрана библиография

Книги:

1. Централизъм и регионализъм в ранносредновековна България (края на VII–началото на XI в.). София, 2005.
2. Самостоятелни и полусамостоятелни владения във възобновеното Българско царство (края на XII–средата на XIII в.). София, 2011.
3. Българският цар Самуил. София, 2014.
4. Цар Самуил. София, 2016.

Студии и статии:

1. Военнополитическа история на средновековния град Боруи.– *Военно-исторически сборник*, 50/3 (1981), 34–44.
2. Венгры в Болгарском царстве в XIII–XIV веках.– In: *Byzance et ses voisins. Mélanges à la mémoire de Gyula Moravcsik à l'occasion du centième anniversaire de sa naissance. Acta Universitatis de Attila József nominatae. Opuscula byzantina IX. Generalia*. Szeged, 1994, 77–85.
3. Прабългарската традиция в християнския двор на средновековна България (IX–XI в.). Владетел и престолонаследие.– В: *Бог и цар в българската история*. Пловдив, 1996, 124–130.
4. Власите в средновековна България.– В: *Армъните в България. Историко-етнографско изследване*. София, 1998, 68–88.
5. Властта на сепаратистите в България през втората половина на XIII в. – *Годишник на Софийския университет, ЦСВП*, 90/9 (2000), 219–228.
6. Хан и кавхан в България през VIII в.– В: *Българи и унгарци – 1000 години заедно. Bolgárok és magyarok – 1000 éve együtt*. Будапеща, 2002, 38–46.
7. Сепаратизмът в Българския северозапад и Сръбското кралство в края на XIII в. – В: *България и Сърбия в контекста на византийската цивилизация. Сборник статии от българо–сръбски симпозиум, 14–16 септември 2003*, София. София, 2005, 101–110.
8. Етапи на сепаратизма в Българското царство (краят на XII–началото на XIV в.). – В: *Българските земи през Средновековието (VII–XVIII в.). Международна конференция в чест на 70-годишнината на проф. Александър Кузев. Варна, 12–14 септември 2002 г.* (= *Acta Musei Varnaensis III–1*). Варна, 2005, 71–78.
9. Carstwo Bułgarskie a zdobycie Konstantynopola w 1204 r. – In: *IV Krucjata. Historia, reperkusje, konsekwencje. Praca zbiorowa pod redakcją Zdzisława J. Kijasa OFMConv i Macieja Salamona*. Kraków, 2005, 139–147.
10. Българите и Византийската империя (август–ноември 1185 г.). – В: *Тангра. Сборник в чест на 70-годишнината на акад. Васил Гюзелев*. София, 2006, 597–617.
11. Observations on Separatism in Bulgarian Lands (end of 12th–mid 15th c.). – *Bulgaria Pontica Medii Aevii*, IV–V₂ (2006), 413–459.
12. Бележки за появата и началното развитие на апанажни владения в Българското

1869

- царство (края на XII–средата на XIII в.). – В: *България на Балканите и с Европа. Минало, настояще и бъдеще. Т. I. Секция „История“*. Сборник материали от научна конференция проведена в УОБ на УНСС – с. Равда на 27–30 октомври 2005 г. София, 2007, 17–22.
13. Вътрешнополитическото развитие на възобновеното Българско царство (края на XII–края на XIII век): фактори и проблеми. – *Зборник радова Византолошког института*, 46 (2009) 167–176.
  14. “Greek” fire and the Bulgarians in the Early Middle Ages.– *Bulgaria Mediaevalis*, 1 (2010), 51–58.
  15. Византийската империя и сепаратизмът в Българското царство (края на XII–края на XIV в.). – In: *Proceedings of the 22nd International Congress of Byzantine Studies. Sofia, 22–27 August 2011. Vol. III. Abstracts of free communications*. Sofia, 2011, p. 251–252.
  16. Едно испанско сведение за езика на българите от 1243 г. – В: *Българско средновековие: общество, власт, история*. Сборник в чест на проф. д-р Милияна Каймакамова. София, 2013, 61–65.
  17. Образът на трима сепаратисти в произведенията на Никита Хониат. – В: *Средновековният българин и „другите“*. Сборник в чест на проф. дин Петър Ангелов. София, 2013, 249–262.
  18. Vorwärts nach Konstantinopel! Die Entstehung der Idee über die Eroberung der byzantinischen Hauptstadt durch die Bulgaren. – *Зборник радова Византолошког института*, 50 (2013) 113–122.
  19. Българската идея за завладяването на Цариград през Средновековието. – В: *Трети Международен конгрес по българистика, 23–26 май 2013 г. Кръгла маса „Златният век на цар Симеон: политика, религия и култура“*. София, 2014, 80–102.
  20. Българският цар Самуил и неговото време. – В: *Цар Самуил († 1014) в битка за България*. София, 2014, 7–28 [Същото на английски език: Bulgarian Tsar Samuil and His Time. – In: *Tsar Samuil († 1014) in battle for Bulgaria*. Sofia, 2014, 7–28].
  21. Печено на въглища в Перник (XI в.). – В: *Средновековният човек и неговия свят*. Сборник в чест на 70-та годишнина на проф. дин Казимир Попконстантинов. Велико Търново, 2014, 669–671.
  22. (Пра)българската държавна традиция в Самуилова България (края на X–началото на XI в.). – В: *Хиляда години от битката при Беласица и от смъртта на цар Самуил (1014–2014)*. София, 2015, 107–121.
  23. За датата на покръстването на кан Борис I Михаил. – В: *България в европейската култура, наука, образование, религия. Част I. Материали от Четвъртата национална конференция по история, археология и културен туризъм „Пътюване към България“–Шумен, 14–16. 05. 2014 година*. Шумен, 2015, 11–22.
  24. Българският цар Гаврил-Роман Радомир (1014–1015).– *Македонски преглед*, 38/3 (2015), 35–62.
  25. Гибелта на българския цар Йоан-Владислав (1015–1018). – *Bulgaria Mediaevalis*, 6 (2015) (= *Studies in honour of Professor Piya G. Iliev*), с. 331–338.
  26. Теодор-Петър, Асен-Белгун и Йоаница-Калоян – обновители на Българското царство (1185–1207). – Във: *Великите Асеновци*. Сборник с доклади от конференция, посветена на 830 години от въстанието на братята Петър и Асен,

- началото на Второто българско царство и обявяването на Търново за столица на България и 780 години от легитимното възобновяване на Българската патриаршия.* Велико Търново, 2016, 34–46.
27. Българите в Средна Европа и на Долния Дунав през Ранното средновековие (IV–IX в.) според писмените исторически извори. – В: *Златното съкровище от Нагсентмиклош.* София, 2017, 58–76 [Същото на английски език: Bulgars in Central Europe and along the Lower Danube in the early middle ages (4th–9th c.) according to written historical sources. – In: *The Nagyszentmiklós gold treasure.* Sofia, 2017, p. 58–76.].
28. Смъртта на българския цар Борис II (969–971; † 978). – В: *Изследвания в памет на проф. д-р Георги Бакалов (1943–2012).* София, 2017, 250–257.

In memoriam

Богдан Крупски (14.VI.1946–27.09.2017)

На 2 октомври 2017 г. в Познан се сбогувахме с д-р Богдан Крупски – един от промислителите и създателите на българската филология в университета „Адам Мицкевич“.

В негово лице Институтът по славянски филологии загуби специалист в областта на българското литературознание, а познанските слависти – един сърдечен, доброжелателен и обичан от всички колега.

Д-р Богдан Крупски беше свързан с университета „Адам Мицкевич“ от студентските си години, когато през 1964 г. започва обучението му във Филологическия факултет. Следва полонистика и именно изборът му определя неговия интерес към хуманитарните предмети. В свидетелството му от матурата от необходимите за кандидатстване в специалността „Полонистика“ два предмета, а именно полски език и история, се вижда, че оценките му са отлични. „След завършването на обучението ми в Университета възнамерявам да кандидатствам в Школата по журналистика във Варшава или да се посветя на научна работа“ – пише в молбата си за започване на висше обучение 18-годишният Богдан. Той завършва университетското си образование по полонистика през 1969 г., защитавайки магистърска работа на тема „*Legenda Tatr Kazimierza Przerwy-Tetmajera*“ („Легенда за Татрите“ от Кажимеж Пшерва-Тетмайер“), написана под ръководството на доц. Халина Панчик. Върху магистърската диплома на Богдан Крупски стоят подписите на забележителни познански учени: на литературния историк Ярослав Мачеевски (по това време доцент) и на историка на културата проф. Влодимер Двожачки. Председател на комисията е бил класикът проф. Михал Свобода.

Вече след завършването си, под влияние на доц. Халина Панчик – ръководителката на неговата магистърска работа, Богдан Крупски проявява засилен интерес към литературата на южнославянските народи, и по-определено към българската литература. Няма нищо чудно в това, че той кандидатства за подготвително обучение в Катедрата по история на славянските литератури към Филологическия факултет на университета „Адам Мицкевич“, което се е осъществило през 1969–1970 г. Поради смяна в организацията на Факултета той е назначен като стажант-асистент в новосъздадения Институт по руска филология (превърнал се по-късно в новия Институт по руска и славянска филология на университета „Адам Мицкевич“), към който започва да функционира и Катедрата по славянски езици и литератури. Именно

това е мястото, където Богдан Крупски разгръща своя интерес към южно-славянската славистика и наред с преподавателската работа се посвещава на изследвания в тази област.

Така през 70-те години на XX в. Богдан Крупски е първият познански филолог, който започва да се занимава професионално с българска литература. „Благодарение на няколкомесечния си стипендиантски престой в София и Пловдив маг. Богдан Крупски добре овладя българския език“ – четем в отчета на доц. Халина Панчик. И още: „За кратко време на базата на полски и български материали Богдан Крупски написа 9 статии, публикувани в Полша и в България. Те засягат българските модернистични програми в литературните списания от началото на XX в. и полско-българските литературни контакти, т.е. проблеми, които досега в България не са били разработвани. Също така той е публикувал две есета: за съвременната българска проза и за българската литература в парижките лекции на Адам Мицкевич. На последната тема е изнесъл две беседи на български език по националното българско радио“¹. Така че по това време той вече трябва да е владее много добре езика, който е усвоявал напълно самостоятелно. Неговите езикови умения са добре известни на всички, които са ползвали преводаческите му услуги – дълго време Богдан Крупски беше единственият в Познан лицензиран преводач от български език.

Първата научна статия на Богдан Крупски се появява през 1970 г. в „Sprawozdaniach z posiedzeń RTPN“ („Отчетите от заседанията на Обществото на приятелите на познанската наука“), в която той засяга рецепцията на поетичното творчество на Дора Габе в Полша. В България Богдан Крупски публикува свои разработки в Годишника на университета „Паисий Хилендарски“ в Пловдив и в списания като „Литературна мисъл“, „Септември“ и „Пламяк“. Част от тях засягат поезията на Теодор Траянов, на която няколко години по-късно познанският славист решава да посвети хабилитационния си труд. По същото време под ръководството на доц. Халина Панчик завършва своята докторска работа: „Ролята на полските модернисти в литературния живот на българите до 1923 г.“ („Rola modernistów polskich w życiu literackim Bułgarii do roku 1923“), защитена през май 1976 г. Рецензенти на тази много добре приета докторска работа са били проф. Збигнев Барански от Вроцлавския университет и проф. Петър Динеков от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ като един от най-известните български литературни историци, литературни критици и фолклористи, които имат специално отношение към полската култура. В своята рецензия проф. Динеков пише: „Радвам се, че в лицето на Богдан Крупски славистиката в Полша придобива един добре подготвен българист, усърден и задълбочен изследвач на българската

¹ Pańczyk, H. Prace Zakładu Języków i Literatur Słowiańskich Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej UAM. – Studia Rossica Posnaniensia, 9, 1977, s. 232.

литература². Проф. Динеков не е могъл лично да присъства на защитата на Богдан Крупски, но от негово име проф. Богдан Галстер е задал три въпроса, изпратени в ръкописно писмо до тогавашния декан на Филологическия факултет, проф. Йежи Данилевич. Въпросите засягат връзката на Ян Каспрович с България, творчеството на Пенчо Славейков и литературната история на Боян Пенев³.

В периода 1979–1981 г. д-р Богдан Крупски е лектор по полски език в университета „Паисий Хилендарски“ в Пловдив. С този град го свързват и дълготрайни роднински връзки, тъй като по-младата му сестра е омъжена за българин и живее там. Пребиваването на д-р Богдан Крупски в България доведе до многобройни контакти както с университетите в Пловдив и София, така и с Българската академия на науките, контакти, които оказаха безценна помощ на неговите познански следовници българисти, включително и на пишещата тези редове. Започналото чрез Богдан Крупски сътрудничество на Познанския университет с университета „Паисий Хилендарски“ за кратко време намери и израз в подписването на договор между двете висши учебни заведения. По този начин Пловдивският университет се превърна в първия чуждестранен партньор на познанската славистика. По инициатива на д-р Богдан Крупски от 1980 г. на всеки две години се организира съвместен Полско-български колоквиум, който много бързо се превърна във забележителен форум на обмяна на научните постижения на славистите от двата университета. Той и сега продължава да се провежда последователно в Полша и в България, като през 2016 г. университетът „Адам Мицкевич“ беше домакин на вече XIV колоквиум.

Д-р Богдан Крупски се занимава не само с българския модернизъм, но заедно с колегите от Катедрата по славянски езици и литератури събира и класифицира славистичните материали, възникнали през различните векове в района на Великополша, като преди всичко участва в организационната дейност на Института, в който работи. Тази дейност четирикратно е оценена от ректорите на университета „Адам Мицкевич“, които в 1975, 1982, 1984 и 1989 г. го награждават за цялостната му работа и за заслуги към Университета. Особено важна е последната награда, тъй като се отнася до периода, в който Богдан Крупски участва активно в организацията и задвижването на университетското обучение по българистика в Познан.

Когато през 1988 г. се стига до разделяне на Филологическия факултет на две отделни единици: Факултет по полски и класически филологии и Фа-

² Архив на университета „Адам Мицкевич“ в Познан. Копие от рецензията на проф. Динеков с дата 26 януари 1976 г. откриваме и в машинописен вид в неговия личен архив, който се съхранява в ЦДА – инвентарен опис № 1, Ф. 1987 К, а.е. 1350.П.3.

³ Архив на университета „Адам Мицкевич“ в Познан.

култет по нови филологии, Катедрата по славянски езици и литератури е преобразувана в Катедра по славянски филологии. Тази катедра функционира в рамките на първия посочен факултет и за кратко време организира университетската програма на специалността „Българска филология“, като две години по-късно са създадени програмите на още две филологии – сръбска и хърватска. Днес това е Институтът по славянски филологии, който провежда университетско обучение в 7 направления.

Работата на д-р Богдан Крупски в Института по славянски филологии бе прекъсната поради инцидент, който той претърпя през май 2008 г. и който наложи оттеглянето му. Д-р Крупски не се завърна повече на работа преди излизането си в пенсия. Остави обаче в Института своите ученици и последователи, остави колеги и приятели, на които винаги любезно помагаше с грижата за „българистичния занаят“.

Останаха ни също много спомени за съвместни конферентни пътувания до София и Пловдив. Нито едно от тях няма да забравим.

Мариола Валчак-Миколайчак

ОТЗИВИ

Ивона Карачорова. Боянски псалтир – среднобългарски ръкопис от XIII в. София, 2017, 352 с. ISBN 978-619-90778-5-6.

Научното творчество на доц. д-р Ивона Карачорова от години е обвързано трайно с изследванията върху Псалтира. На този проблем е посветена темата на докторската ѝ дисертация, която по-късно прераства в извънредно ценното изследване „Към въпроса за Кирило-Методиевия старобългарски превод на Псалтира“, което излиза на страниците на престижната поредица „Кирило-Методиевски студии“ и е ценен помощник в работата на изследователите на старата славянска книжнина.

Поредна крачка напред е монографичното изследване и издание „Боянски псалтир – среднобългарски ръкопис от XIII в.“ С него Ив. Карачорова си поставя за задача да проучи и въведе в научно обращение най-древния псалтирен ръкопис в българските книгохранилища. През 1977 г. ремонтни дейности на Боянската църква доказват, че надеждата за откриване на нови ценни извори наистина съществува – открит е неизвестен пергаментен ръкопис от XIII в., наречен Боянски псалтир. С това откритие броят на свидетелствата за активна книжовна дейност в книжовен център, свързан с Бояна, се увеличава и този паметник се нарежда до Боянското изборно евангелие от XII–XIII в., Боянския поменик от XVI в. и Епитимийника от XVI–XVII в. Днес ръкописът е едно от най-ценните притежания на Националния исторически музей, където се съхранява под №1 в колекцията от славянски ръкописи.

Ив. Карачорова познава добре Боянския псалтир и е един от първите изследователи, които го привличат активно в своите изследвания. Представеното изследване и издание следва съвременната практика за осъществяването на подобни извороведски приноси и има следната структура: *Увод, Палеографски и кодиколожки особености, Графическа система, Състав, Правопис, Правопис и фонетика, Езикови особености на Боянския псалтир, Показалец на тропарите и молитвите, Библиография, Използвани речници и съкращения, Принципи на изданието, Текст и цветно приложение.*

Кратките уводни думи са последвани от подробно и изчерпателно кодикологично описание на ръкописа. Характеристиката на писмото, орнамента и начертанието на буквите са подкрепени от позовавания на фундаментални

палеографски справочници и потвърждават характерна за XIII в. писмена практика. Детайлно е описанието на надредните буквени съкращения, на лигатурите и системата от надредни знаци. През XIII в. техният брой се увеличава, а изведените от авторката правила в разпределението на функциите им като маркери за изпаднала ерова гласна, двойки гласни и съгласни и т.н. очертават доста стройна и последователно следвана книжовна практика.

Съществено място в изследователската студия е отделено на състава на ръкописа. Въпреки като цяло устойчивия си характер (150 + 1 Давидови псалми), ръкописните и печатните Псалтири се отличават с впечатляващо разнообразното си съдържание поради допълнителните текстове, включвани в тях – богослужбни, поучителни, агиографски творби, молитви. Това са т.нар. следовни псалтири. За съжаление поради изгубения край на ръкописа не може да се направи предположение дали Боянският псалтир спада към тази група. Боянският псалтир е един от най-ранните псалтири, в които се появяват молитвени последования по катизми. Именно те правят паметника толкова интересен, а един уникален богородичен тропар, за който Ив. Карачорова отбелязва, че среща за първи път, ѝ дава основание да направи предположение за несъхранена днес част от ръкописа, която е съдържала още псалми и тропари. Молитвените последования, състоящи се от 3 тропара и молитва, се появяват в славянската ръкописна традиция през XIII в. За разлика от извънредно устойчивия псалтирен текст те са крайно различни. Изследователката прави много интересно сравнение между такива последования в група от псалтири, сравнени с Боянския.

Боянският псалтир е двуеров и двуюсов ръкопис. Изведената от Карачорова правописна система, характеристиката на използваните графеми, както и разпределението им по точно определени позиции говорят за добре установена система и строго следвани правила. Прави впечатление доведеното до край разподобяване на графемите за две съседни носови гласни, което намираме последователно приложено повече от век по-късно в Търновската книжовна школа. С двуеровия си и двуюсов правопис Боянският псалтир се съотнася с ръкописите от III правописна школа (по Б. Цонев), към която принадлежат западнобългарски писмени паметници от XIII в. като Дечанското евангелие, Добрейшовото евангелие, Радомировия псалтир, Лобковския паримейник.

В раздела, отделен на езиковите особености на Боянския псалтир, са изведени най-характерните му морфологични и синтактични характеристики. В това отношение паметникът споделя общите черти на голяма група среднобългарски ръкописи. Анализирайки лексикалния материал, който извлича от Боянския псалтир, Ив. Карачорова с основание изоставя многократно интерпретираните данни от Давидовите псалми и се насочва към напълно неизследваните тропари и молитви. Екскерпиран и изследван е много любопитен материал, изнесени са редица нови за лексикографските справочни-

ци лексеми, на анализ са подложени редки думи. Висока оценка заслужава изтъкването на появата на нови значения на познати от лексиколожките и лексикографските изследвания думи. Подобен подход, който поставя акцент не само на непознатото, на несрещаното досега, а обогатява семантичната структура на вече отбелязвани лексеми, заслужава да бъде оценен по достойнство.

Сериозен дял в изследователската студия заема редакционната принадлежност на паметника. Ив. Карачорова има свой личен принос в извеждането на основните редакции на псалтирния текст. В предходни свои проучвания авторката е определила Боянския псалтир като представител на архаичната група. В настоящото изследване наблюденията за мястото му сред останалите псалтирни текстове са подкрепени с прегледни таблици от разночетения и паралелен гръцки текст. Сравнените и представени ръкописи са осемнадесет, като е направен мотивиран извод за частични или по-пълни поправки в текста.

Много интересно е заключението за многобройни случаи, в които извлечените разночетения групират псалтирите по два, а направеният извод, че с включването на още ръкописи от периода ще може да се установят в бъдеще групи от преписи, както и да се определят различни етапи от поправяне на текста, дава заявка за бъдещи теми за проучвания. Изводите от направеното изследване категорично потвърждават западнобългарския произход на паметника, като убедително го свързват с псалтирите от групата на Болонския, Григоровичевия, Радомировия и т.н.

Изследователската студия е последвана от издание на текста на Боянския псалтир. Принципите на предаване на текста са изведени в нарочен раздел. Те следват най-добрите съвременни едичионни практики. Текстът се предава максимално точно, а всички необходими бележки и коментари са изведени под линия.

Монографията на Ивона Карачорова „Боянски псалтир – среднобългарски ръкопис от XIII в.“ е изпълнена на високо научно равнище. С нея в обращение влиза ценен ръкопис от XIII в. Трудът е извороведчески принос в областта на палеославистиката, където – въпреки съвременните технологии – дипломатическото издание и научното изследване, което представя даден паметник, продължава да има и винаги ще има огромна стойност.

Елка Мирчева

Medieval Bulgarian Art and Letters in a Byzantine Context. Edited by Elka Bakalova, Margaret Dimitrova, and M. A. Johnson. Sofia: American Research Center in Sofia, 2017, 573 p.; ISBN 978-954-92571-0-6.

Още в началото искам да отбележа, че този обемист том е изцяло на английски език, включва както нови, така и по-стари изследвания на поканените за участие автори (задължително е да се маркира, че по-старите текстове са преработени и допълнени/съкратени за целта), а работата на една от съставителките на тома по английската редакция на текстовете и по справките относно библиографските посочки – Мери Алън („Паша“) Джонсън от Хилендарския изследователски център към Университета в Кълъмбъс (Охайо), занимаващ се с проучване на средновековни славянски ръкописи и притежаващ най-богатата сбирка от микрофилми в тази област, е от изключително значение за високото му качество. Подборът на текстовете е осъществен от трима водещи български учени: Е. Бакалова (средновековно изкуство), М. Димитрова (филология) и Георги Каприев (философска медиовистика).

Предговорът ориентира в историята на създаването на този том, който е всъщност под номер две от една поредица на Американския научен център в София, родила се като идея малко преди поредния световен конгрес по византистика, проведен в София през месец август 2011 г. Макар че излиза с голямо закъснение след първия том (представен на самия конгрес и третиращ проблеми на историята на държавата и църквата в средновековна България и във Византия), този под номер две – и това трябва да се признае – е далеч по-труден за реализация поради естеството на работата по координацията и „напасването“ на различните области и спецификите за публикуване особено в сферата на филологическите дисциплини. Със сигурност обаче забавянето е имало и своите плюсове, защото неминуемо е допринесло за по-голямата прецизност при редактирането на текстовете. Тъй като томът е ориентиран най-вече към англоезична публика, съставителките са намерили за необходимо да изяснят в Предговора избраните от тях подходи при транслитерацията на някои български имена, а и да укажат основните следвани от тях принципи при стандартизацията на формата и езика на някои от вече публикуваните работи.

За улеснение на читателите и спазвайки най-високите стандарти за издаване на научна литература, съставителките са представили веднага след Предговора използваните съкращения, илюстрациите към текстовете и афилиацията на участниците в сборника.

Томът съдържа 24 статии и има три фокуса: изкуство, философски и богословски проучвания и филологически изследвания, като всеки дял е представен с предварителен историографски обзор от Елка Бакалова (изкуство, стр. 3–25), Маргарет Димитрова (лингвистика и литературознание, стр. 297–364) и съответно Гертана Динева (философия и теология, стр. 225–234). Избраният подход е много добре премислен и наистина ориентира читателите за постигнатото от българската историография през последните десетилетия във всяка една от горните области. Най-обемист, по разбираеми причини, е обзорът на М. Димитрова. Там натрупванията през годините са впечатляващи и като проблематика, и като достижения и решени (или поне поставени на дискусия) въпроси.

Първата част се състои от девет статии (вкл. и историографския обзор) от областта на изкуството и архитектурата. Читателите ще се срещнат с най-различни проблеми и търсенето на техните решения от страна на редица видни български изследователи. Георги Геров например се спира върху стенописната декорация на входните пространства на православните църкви. Ранновизантийските амвони от днешна България анализира Ива Досева, а на свой ред Константин Тотев отделя внимание на процесийните бронзови кръстове от Константинопол, открити в съвременните земи на България. Бисерка Пенкова присъства в този дял с проучване на стенописите и техния характер в гробничната двуетажна църква при Бояна и в нейния параклис на втория етаж, в частност. Иванка Гергова изследва дърворезбената врата на Хрельовата кула в Рилския манастир през призмата на представата за вратите към Рая. На някои зооморфни мотиви върху охридските църковни двери (храмът „Св. Никола Болнички“ в Охрид) и тяхното значение за разбирането на анималистичната образност през Средните векове е посветена статията на Даниел Фокас. Вниманието пък на Маргарита Куюмджиева е било привлечено от един иконографски тип на триединния Бог, отправящ към идеята за вечността Божия – „ветхий деньми“, разгледан в православното изкуство от византийската епоха. Последната статия от този дял е дело на Юлиана Бойчева и е посветена на литургичните функции и иконографията на т.нар. аер-епитафии от XIV–XV век, съхранявани днес в България.

Втората част – относно философията и богословието – е най-малка по обем и съдържа само четири статии (вкл. и историографския обзор на Г. Динева), което се обяснява от съвсем наскоро появилата се в България философска медиевистика. Последното обаче само на пръв поглед е нейно „слабо“ място, тъй като се компенсира от огромната по обем свършена работа след 1990 г. в това поле и най-вече от високото признание в чужбина за качествата на българските учени във философската медиевистика. Статията на Георги Каприев е посветена на анализа на аритмологията в работите

на св. Максим Изповедник, а тази на Иван Христов засяга фрагменти от неизвестен антипаламитски трактат, открит в библиотеката на Бачковския манастир. Последната статия в тази част е дело на Светослав Риболов. Авторът ѝ анализира някои аспекти в богословието на Теодор от Мопсуестия (от Антиохийската школа), спирайки се по нов начин на взаимоотношението между греха и смъртта в историята на човечеството и показвайки оригиналния подход в тази област на Теодор Мопсуетски.

Третият дял е най-обемист и включва, заедно с историографския обзор, единадесет статии. Посветен е на различни аспекти, засягащи средновековни български ръкописи, както и такива на гръцки език от византийските предели. Доротей Гетов посвещава своето изследване на шест славяно-византийски палимпсестни фрагмента, а Искра Христова-Шомова се спира на някои ранни славянски богословски термини, отразяващи симетрични/асиметрични аспекти на фона на подобни термини в богословието на гръцки език. На българската литургична поезия от IX–X век е посветено проучването на Мария Йовчева. Авторката търси българските специфики на фона на византийските модели в поезията. Иван Добрев пък анализира каноните на св. Йоан Рилски, излезли изпод перото на ромейския управител на Средец/Триадица (дн. София) през втората половина на XII век Георги Скилица. Анисава Милтенова посвещава своите изследователски усилия в този именно дял върху монашеските *флорилегии* и преводите им в България между X и XIV век. Върху писмото на цар Абгар до Исус Христос в неговата обвързаност със славяно-византийския свят разсъждава Казимир Попконстантинов, като се опира на документи от Филипи, Генуа и България. Вася Велинова анализира един важен мотив в южнославянската литературна традиция, базирайки се на амулетите, носещи името на св. Сисиний, които са обусловени от византийската традиция на Сисиниевите молитви. На новоизводните Търновски сборници и ролята в техния превод на св. Евтимий патриарх Търновски, е посветена статията на Климентина Иванова. Екатерина П. Дикова също се спира върху една от многото страни на патриарх-Евтимиевото творчество, а именно на „плетение словес“ като реторически способ в агиографските творби на патриарха. Този дял приключва с ценното изследване на Боряна Христова, посветено на екзегезата на старо- и новозаветните книги в средновековната българска култура.

Сборникът завършва с подобрена аотирана библиография (стр. 542–573), реализирана от Е. Бакалова, Д. Фокас, М. Куюмджиева и Диляна Радославова, които са представили съвсем накратко някои от най-важните монографични изследвания и също тъй значими статии на български автори в горните области, появили се през последните 90 години. Някои от тях са публикувани в България, а други – в чужбина, но всички те засягат раз-

лични аспекти на средновековната литература, религия и изкуство в България и Византия и тяхната по правило взаимна обвързаност, кореняща се в общия им християнски произход и споделено наследство.

Томът е снабден с многобройни и много качествени снимки (черно-бели и цветни), както и с различни таблици, схеми и графики, които добавят и още качество към вече отразеното по-горе, интегрирайки по чудесен начин *словото, образа и идеята*. А тъкмо последните три изграждат скелета на това значимо колективно дело. Без всякакво съмнение авторите, осъществили това начинание, заслужават искрената ни похвала, тъй като този том ще представи по достоен начин пред англоговорещата публика търсенията и постиженията на българската историография от последните десетилетия.

Цветелин Степанов

България и Русия (XVIII–XXI век): Пътища и кръстопътища. София: Издателски център „Боян Пенев“, 2017, 375 стр. Редактори: Р. Дамянова, Р. Русев, Н. Пътова, К. Михайлов. ISBN 978-619-7372-05-2

В ръцете ни е вторият поред научен сборник „България и Русия (XVIII–XXI век): Пътища и кръстопътища“. Това е впечатляващ колективен труд на български и руски учени, резултат от доброто сътрудничество през последното десетилетие между Института за литература при БАН и Института по славянознание към Руската академия на науките. Създаването му свидетелства за трайния им интерес към проучването на българо-руските връзки и взаимовлияния в областта на литературата и на културата като цяло.

Сборникът продължава търсенията в изследователските полета, набелязани в предишния съвместен труд на учените от двата института „България и Русия (XVIII–XX в.): взаимопознание“, издаден в Москва през 2010 г. Най-ценното качество на изданието е неговата интердисциплинарност. И предшестващата го конференция, и вече отпечатаният текст представляват една среща между филолози, историци, културолози – не само от българския Институт за литература и руския Институт по славянознание (добре познатите на българската аудитория имена на Григорий Венедиктов, Виктор Косик, Марина Смолянинова, Нина Пономарьова, Игор Калиганов, Максим Макарцев), но и от Института за исторически изследвания (Илия Тодев), Института за философски изследвания – Нина Димитрова, Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ – Мария Китанова, Института за изследване на изкуствата при БАН (Милена Божикова), Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград (Магдалена Костова-Панайотова). Разбира се, най-много са участниците от Института за литература – незабравимата и неординарна Лиляна Минкова – едновременно изтъкнат изследовател и преводач, „възрожденците“ Румяна Дамянова, Николета Пътова, Камен Михайлов, също Васил Балеvски, русистите от БАН – Радослава Илчева, Христо Манолакев, Радостин Русев. Тематичният диапазон също е впечатляващ – от утопиите на „българския проект“ в статията на И. Тодев („Българският проект“ – кръстопътна утопия или пропусната магистрала?“, с. 21–29) и амбицията да се представи нов поглед върху представите за Русия сред българите в статията на В. Косик („Русский вопрос в болгарском зеркале“, с. 30–53), традиционната тема за Освобождението, но през интерпретациите ѝ в руската литература на XX в. (И. Калиганов. „Освобождение Болгарии от османского ига в русской художественной литературе XX в. (Листая

1869

страницы юбилейного сборника „Герои Шипки“), с. 54–62), за славяно-филите и отношението им към България на М. Смолянинова („България и московские славянофилы XIX века“, с. 81–108), за илюзиите, съпътстващи взаимното познанство на двата народа в статията на Камен Михайлов („Проектът за непостигнатата Русия“, с. 63–75), в която намирам отглас от неговите две неотдавнашни монографии¹. Особен интерес у мене предизвикват три заглавия – за новата руска емигрантска литература и В. Суворов на В. Балеvски („Новата руска емигрантска литература – Виктор Суворов“, с. 76–80), студията „Корниловският полк в България (По повод 100-годишнината от основаването му)“ (с. 109–154) на Р. Илчева и статията на Григорий Венедиктов за първия български студент в Русия („Георгий Бусилин в Москва“, с. 177–180). Предмет на разсъждение са както идеите в творчеството на големите руски имена в статиите на Н. Димитрова („Достоевски в българската междувоенна хуманитаристика – „юбилейният“ и „делничният“, с. 234–250) и М. Костова-Панайотова („*Ныне он хвалит только самого себя*. Анатолий Мариенгоф – дендизм поета“, с. 251–266), така и рецепцията на руската литературна наука – студията за Константин Мочулски на Хр. Манолакев („Константин Василиевич Мочулски в България“, с. 201–233). Редица аспекти на българската възрожденска литература са видени през връзките на нейните автори с руската и са положени в по-общ славянски контекст (Л. Минкова. „Константин Петкович – първият българин в Петербургския университет“, с. 157–176; Н. Пътова. „Подстъпи към история на българската литература (руски и чешки контексти)“, с. 181–200), а Р. Дамянова изследва българското самосъзнание от втората половина на XIX в. чрез отношението му към руското („Българският публицистичен глас от втората половина на XIX век – „Къде отиваме ний?“, с. 342–352). Хубаво е, че акцентът в този сборник е върху рецепцията на българските образи, текстове мотиви в Русия на XX в. (Н. Пономарева. „Българская комедиография XX в. в типологических параллелях с русской“, с. 267–280; Р. Русев. „Български образи, теми и реалии в руската художествена проза (краят на XX и началото на XXI век)“, с. 281–291). Още едно достойнство на сборника е участието на лингвисти и изкуствоведи (М. Китанова. „Влияние на руската лингвистика върху българската през втората половина на XX век“, с. 292–304; М. Макарецев. „Категория *дистанции* и *Л*-форми в сообщениях о России в болгарской печати второй половины XX века“, с. 305–330; М. Божикова. „*Вторият пол* в музиката: феминизацията като еволюция в композирането през XX век“, с. 331–341).

¹ Михайлов, К. „Български/булгарски образи в рускоезична среда“. София: Тангра ТанНакРа, 2014, 728 стр.; Михайлов, К. „Мемоаристиката на ранните руско-турски войни (1768–1830)“. София, 2015.

В статиите от двата раздела на сборника „Историята като кръстопът“ и „Литературни и културноисторически пресичания“ – са засегнати редица неизследвани или все още недостатъчно проучени аспекти от българо-руските литературни и културни отношения. В съвсем нова светлина и от неочаквани ракурси са показани иначе познати факти, произведения и творци. Авторите на публикациите, утвърдени български и руски учени от различни поколения, с различни творчески нагласи и посоки на научни търсения, дават заявка за сериозен принос в изучаването на връзките между българската и руската култура. Те не само откриват нови исторически и литературни факти за взаимните срещи и пресичания между българската и руската култура, но и преосмислят редица аспекти на традиционното разбиране на многовековните контакти и диалога между тези култури.

Ангелина Вачева

СЪОБЩЕНИЯ

По инициатива на Института за балканистика с Център по тракология Българската академия на науките присъди почетното звание „Доктор хонорис кауза“ на проф. Франческо Гуида – най-видният представител на италианската балканистика и един от най-авторитетните чуждестранни изследователи в областта на историческата балканистика и българистика

На тържествената церемония, проведена на 28 ноември 2017 г. в Големия салон на БАН, проф. Франческо Гуида изнесе академична лекция „Италианското Рисорджименто и националното Възраждане на Балканите през XIX век“.

Проф. Гуида е автор на 21 научни книги и на над 150 студии и статии, сред които: „От Млада Европа до голяма Европа“ (2007 г.), „Интелектуалците срещу демокрацията. Авторитарните режими в Европейския Югоизток (1933–1953)“, 2010 г. От 2011 г. ръководеният от проф. Гуида Департамент по политически науки към „Рома тре“ поддържа тесни научни контакти с Института за балканистика с Център по тракология на БАН. В резултат от съвместната работа са осъществени два двустранни договора за научно сътрудничество – „България, Италия и Балканите (1870–2010)“ (2011–2013 г.) и „Италия и модернизацията на Балканите (XIX–XXI в.)“ (2014–2016 г.).

БЪЛГАРИСТИКА
BULGARICA

35/2017

Редактор: проф. Анисава Милтенова

Съставители: доц. Никола Казански, Емилия Волева
Коректор: Жасмина Кръстева

Формат 70×100/16
Печатни коли 8,25

Печатница на Издателството на БАН „Проф. Марин Дринов“
1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“, бл. 5

www.baspress.com

ISSN 1311-8544